

Troškovi parničnog postupka u hrvatskom pravu uz komparativnu analizu slovenskog prava

Ambrozić Babić, Petra

Postgraduate specialist thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:906399>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

*PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU
POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI STUDIJ
SMJER GRAĐANSKOPRAVNE ZNANOSTI
I OBITELJSKOPRAVNA ZNANOST*

PETRA AMBROZIĆ BABIĆ, mag.iur.

***TROŠKOVI PARNIČNOG POSTUPKA U HRVATSKOM PRAVU UZ
KOMPARATIVNU ANALIZU SLOVENSKEG PRAVA***

Završni specijalistički rad

Mentor: prof. dr. sc. Jasnica Garašić

Zagreb, 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Petra Ambrozić Babić, izjavljujem kako je ovaj rad izvorni rezultat mojeg rada kao i da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih navedenih u radu.

PETRA AMBROZIĆ BABIĆ

SADRŽAJ

Izjava izvornosti.....	2
I.UVOD.....	6
II.ODREĐENJE POJMA PARNIČNIH TROŠKOVA.....	9
III.PRETHODNO SNOŠENJE PARNIČNIH TROŠKOVA.....	17
IV.KONAČNO SNOŠENJE PARNIČNIH TROŠKOVA.....	20
1.Općenito.....	20
2.Načelo causae.....	22
2.1.Potpuni uspjeh u parničnom postupku.....	23
2.2.Djelomičan uspjeh u parničnom postupku.....	24
2.3.Snošenje troškova povodom izvođenja dokaza po službenoj dužnosti.....	43
3.Načelo culpae.....	45
3.1.Posebni slučajevi načela culpae.....	51
3.1.2.Nedavanje povoda za tužbu.....	51
3.1.3.Povlačenje tužbe, odricanje od tužbenog zahtjeva, odustanak od pravnog lijeka.....	52
3.2.3.Izlučna parnica.....	55
4. Posebno o parničnim troškovima u slučaju sudske nagodbe.....	57
5. Posebno o parničnim troškovima u slučaju troškova u postupku osiguranja dokaza.....	58
6. Posebno o parničnim troškovima u slučaju obustave parničnog postupka.....	59
7.Posebno parničnim troškovima u slučaju oglednog postupka.....	59
8.Posebna pravila o snošenju parničnih troškova u slučaju suparničara, državnog odvjetništva ili drugog državnog tijela.....	60
8.1.Suparničari.....	60
8.2.Državno odvjetništvo ili drugo državno tijelo kao stranka u parničnom postupku.....	61
8.3.Državno odvjetništvo kao zastupnik u parničnom postupku.....	61
V.ODLUČIVANJE O SNOŠENJU TROŠKOVA POSTUPKA U PRVOSTUPANJSKOM POSTUPKU.....	65
1.Odluka o snošenju troškova postupka kojoj ne prethodi zahtjev za naknadu troškova.....	65

2. Zahtjev za naknadu troškova u parničnom postupku.....	68
3.Odluka o zahtjevu za naknadu troškova.....	74
VI.ODLUČIVANJE O SNOŠENJU TROŠKOVA POVODOM PRAVNIH LIJEKOVA.....	80
1.Mogući pravni lijekovi protiv odluke o parničnim troškovima.....	80
2.Odlučivanje o troškovima u slučaju odbačaja ili odbijanja pravnog lijeka.....	81
3.Odlučivanje o troškovima u slučaju preinake odluke protiv koje je podnesen pravni lijek ili u slučaju ukinuća te odluke i odbačaja tužbe.....	82
4.Odlučivanje o troškovima u slučaju ukidanja odluke protiv koje je podnesen pravni lijek i vraćanje predmeta na ponovno suđenje.....	83
5.Posebno o žalbi protiv odluke o troškovima parničnog postupka.....	84
6.Posebno o reviziji protiv odluke o troškovima parničnog postupka	86
VII.OSIGURANJE PARNIČNIH TROŠKOVA.....	87
VIII.OSLOBOĐENJE OD PLAĆANJA TROŠKOVA PARNIČNOG POSTUPKA.....	92
IX.ZAKLJUČAK.....	100
X.PRAVNI IZVORI.....	103
1.Ustav, zakoni, drugi propisi.....	103
2.Sudska praksa.....	105
3.Literatura.....	108

POPIS KORIŠTENIH KRATICA

ESLJP-Europski sud za ljudska prava

NN-Narodne Novine

OZ – Ovršni zakon

VSRH-Vrhovni sud Republike Hrvatske

VS RS-Vrhovni sud Republike Slovenije

VTSRH-Visoki trgovački sud Republike Hrvatske

ZBPP-Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći

ZIDZPP 2019-Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019

ZIDZPP 2022- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022.
godine

ZMPP-Zakona o međunarodnom privatnom pravu

ZPP – Zakon o parničnom postupku; Zakon o pravdnem postupku

I. UVOD

Troškovi parničnog postupka su iako sporedna, ipak vrlo važna tema sudskog parničnog postupka, jer oni mogu predstavljati znatno opterećenje za stranke postupka koje nekad čak i nadmašuje opterećenje koje strankama stvara raspravljanje o glavnom tužbenom zahtjevu.

Troškovi parničnog postupka su značajni dio svake sudske odluke. Prilikom pokretanja i sudjelovanja u svakom sudskom postupku parničnim strankama mora biti poznato s kojim se vrstama troškova mogu susresti za vrijeme vođenja nekog spora, tko snosi te troškove, te kako se i kada ti troškovi mogu naplatiti. Samo u situaciji u kojima je budućim strankama nekog sudskog postupka moguće odmjeriti kojim se troškovima mogu izložiti, stranke mogu biti u mogućnosti odlučiti žele li se uopće upustiti u pokretanje određenog sudskog postupka odnosno žele li u njemu sudjelovati.

Naime, ekonomski aspekt je vrlo značajan aspekt svakog životnog segmenta, pa je time svakako i značajan segment svakog pravosudnog sustava jer se kroz sudske sporove stranke u većini slučajeva bore ne samo za pravni već i ekonomski učinak, koji će sudska odluka imati na njihovu imovinu.

Troškovi parničnog postupka izazivaju različite prijepore u sudskoj praksi i to kako hrvatskih sudova tako i Europskog suda za ljudska prava koji puno šire tumači mogućnost diskrecijske ocjene sudova kod donošenja odluke o troškovima postupka, te ne veže suce isključivo za pravilo da ona stranka koja je izgubila spor u pravilu snosi troškove postupka, već zagovara tezu da troškove postupka treba pomno odmjeriti uzevši u obzir okolnosti svakog pojedinog slučaja.

U ovom radu analizirat će se odredbe koje se odnose na parnične troškove, a koje su sadržane u Zakonu o parničnom postupku¹ (u daljnjem tekstu: ZPP), Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći² (u daljnjem tekstu: ZBPP), Zakonu o državnom odvjetništvu³, Zakonu o

¹Službeni list SFRJ br. 4/77, 36/77, 36/80, 6/80, 69/82, 43/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, Narodne novine br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.

²Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine br. 143/13, 98/19.

³Zakon o državnom odvjetništvu, Narodne novine br. 67/18, 21/22.

sudskim pristojbama⁴, te Pravilniku o naknadama za obavljanje službenih radnji izvan zgrade suda⁵, Pravilniku o stalnim sudskim procjeniteljima⁶, Pravilniku o stalnim sudskim tumačima⁷, Pravilniku o stalnim sudskim vještacima⁸, Pravilniku o naknadi troškova u sudskim postupcima⁹, Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika¹⁰, Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika¹¹, Uredbi o Tarifi sudskih pristojbi¹². Paralelno će se izložiti relevantna sudska praksa, a posebice Vrhovnog suda te Ustavnog suda s pozivom na Ustav RH.

Prije Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine (u daljnjem tekstu: ZIDZPP 2019)¹³ u sudskoj praksi različito su se tumačile pojedine zakonske odredbe o parničnim troškovima. Stoga je ZIDZPP 2019. značajno izmijenio pojedine odredbe o troškovima parničnog postupka, a s ciljem izjednačavanja neujednačene sudske prakse i osiguranja jedinstvenosti u sudovanju. Novim zakonskim rješenjima ujedno se nastojalo uskladiti hrvatsko pravosuđe sa stavovima Europskog suda za ljudska prava i osigurati jedinstvenu sudsku praksu u sličnim pitanjima unutar država članica Europske Unije.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine (u daljnjem tekstu: ZIDZPP 2022)¹⁴ dodatno je uređeno pitanje troškova u parničnom postupku, no promjene su bile manjeg opsega.

U ovom radu posebno ćemo se osvrnuti na uređenje troškova parničnog postupka prema novim rješenjima Zakona o parničnom postupku iz 2019. i 2022. te će se ocijeniti da li one predstavljaju korak naprijed u daljnjem razvoju hrvatskog građanskog parničnog prava.

⁴ Zakon o sudskim pristojbama, Narodne novine br. 118/18, 51/23.

⁵ Pravilnik o naknadama za obavljanje službenih radnji izvan zgrade suda, Narodne novine br. 38/14, 127/19, 21/22.

⁶ Pravilnik o stalnim sudskim procjeniteljima, Narodne novine br. 64/98, 150/05, 88/08, 28/13, 21/22

⁷ Pravilnik o stalnim sudskim tumačima, Narodne novine br. 88/08, 119/08, 28/13, 21/2022.

⁸ Pravilnik o stalnim sudskim vještacima, Narodne novine br. 38/14, 123/15, 29/16, 61/19.

⁹ Pravilnik o naknadi troškova u sudskim postupcima, Narodne novine br. 8/88, 3/94, 150/05.

¹⁰ Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika Narodne novine br. 5/2014, 75/2014, 5/2015, 28/2016, 103/2015

¹¹ Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, Narodne novine br. 138/23.

¹² Uredba o tarifi sudskih pristojbi, Narodne novine br. 53/19, 92/21.

¹³ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019., Narodne novine br. 70/19.

¹⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022, Narodne novine br. 80/22.

Pored hrvatskog prava poredbeno će se istražiti slovensko uređenje naknade troškova parničnog postupka prema Zakonu o pravdnem postopku (u daljnjem tekstu: ZPP).¹⁵

Za komparaciju je izabrano slovensko građansko parnično pravo u pogledu troškova postupka, s obzirom na to da hrvatsko pravo sa slovenskim pravom ima zajedničke povijesne korijene i zajedničke povijesne utjecaje, posebice austrijskog prava.

Slovenija je Europskoj Uniji pristupila 2004.godine a Republika Hrvatska 2013. pa će se istražiti koliko je hrvatski pravni sustav u pogledu naknade troškova parničnog postupka usklađen sa praksom suda Europskog suda za ljudska prava, odnosno koliko odstupa od slovenskog prava.

Dodatno, u radu će se proanalizirati najvažnije odluke Europskog suda za ljudska prava u tumačenju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹⁶ (u daljnjem tekstu: Konvencija) koje se odnose na pitanja troškova parničnih postupaka te utvrditi u kojoj mjeri hrvatski sudovi primjenjujući pravila o parničnim troškovima u svojoj praksi uzimaju u obzir stavove dotičnog Europskog suda za ljudska prava izražena u njegovim odlukama.

U zaključnom dijelu rada dat će se ocjena o načinu uređenja troškova parničnog postupka u Republici Hrvatskoj te jesu li zakonske novine iz 2019. i 2022. doprinijele većoj pravnoj sigurnosti. Dat će se i mišljenje ima li u našem sustavu kojim je uređeno pitanje parničnih troškova mjesta za dodatnim poboljšanjem primjenom određenih zakonskih rješenja slovenskog prava.. Ocijenit će se i utjecaj stajališta Europskog suda za ljudska prava za daljnji razvoj hrvatskog građanskog procesnog prava u pogledu troškova parničnoga postupka. Konačno, uzimajući u obzir sve rezultate istraživanja, dat će se i konkretni prijedlozi što je eventualno potrebno mijenjati u hrvatskom zakonskim odredbama i drugim propisima, kao i u hrvatskoj sudskoj praksi u pogledu parničnih troškova.

¹⁵Zakon o pravdnem postopku, Uradni list br. 26/99., 96/02., 12/03., 58/03., 2/04., 36/04., 69/05., 90/05., 43/06., 52/07., 73/07., 45/08., 111/08., 57/09., 12/10., 50/10., 127/10., 75/12., 40/13., 92/13., 10/14., 48/15., 6/17., 10/17., 16/19., 70/19 i 1/2022.

¹⁶Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine-Međunarodni ugovori br.18/97, 6/99-pročišćeni tekst 8/99-ispravak 14/02, 9/05, 1/06 i 2/10, 13/17.

II. ODREĐENJE POJMA PARNIČNIH TROŠKOVA

Osoba koja smatra da joj je neko pravo povrijeđeno ili ugroženo ovlaštena je radi zaštite svojih prava i interesa pokrenuti sudski postupak pred nadležnim sudom. Zaštitu prava tih osoba pružaju sudovi u parničnom postupku.

Sudovi su tijela državne vlasti, pa se sredstva za rad sudova u većoj mjeri osiguravaju iz državnog proračuna, u određenoj su mjeri i parnične stranke kroz sudjelovanje u postupku dužne snositi određene troškove rada suda kao što su na primjer sudske pristojbe.

U ovom radu neće se analizirati troškovi rada suda koji se nadoknađuju iz državnog proračuna, već isključivo oni troškovi koji terete parnične stranke i koji su uređeni hrvatskim odnosno slovenskim Zakonom o parničnom postupku.

Pitanje tko će snositi troškove u parničnom postupku i tko će, te po kojim kriterijima biti dužan drugim sudionicima postupka nadoknaditi ih iznimno je važno pitanje za ostvarenje prava na pristup sudu i osiguranje ekonomičnosti postupka. Osim toga pitanje o naknadi troškova vrlo je značajno i za procesnu disciplinu sudionika postupka, te suda pred kojim se postupak vodi.

Troškovi parničnog postupka uređeni su prvenstveno odredbama članka 151. do 176. trenutno važećeg hrvatskog Zakona o parničnom postupku. Slovenski ZPP uređuje pitanje troškove postupka prvenstveno u člancima 151.-173.a. U bitnome su odredbe hrvatskog ZPP-a i odredbe slovenskog ZPP-a podudaraju u pogledu troškova, no ipak s određenim razlikama. Sličnost ne čudi, s obzirom da su obje države preuzele bivši zajednički jugoslavenski Zakon o parničnom postupku.

Svakako treba istaknuti da na troškove parničnog postupka imaju utjecaja i Zakon o sudskim pristojbama, Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, te podzakonski propisi kao što su Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, Pravilnik o naknadi troškova u sudskim postupcima, Pravilnik o naknadama za obavljanje službenih radnji izvan zgrade suda, Pravilnik o stalnim sudskim vještacima, Pravilnik o stalnim sudskim procjeniteljima, Pravilnik o stalnim sudskim tumačima i Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika.

Zakon o parničnom postupku po svojoj naravi predstavlja procesni zakon, ali u svojim odredbama regulira i naknadu troškova parničnog postupka koja po svojoj prirodi predstavlja materijalno pravo.

Troškovi parničnog postupka u nekom sporu ovise o utvrđenoj vrijednosti predmeta spora^{17, 18} u većem dijelu. Naime, ovisno o visini vrijednosti predmeta spora odmjeravaju se odvjetnički troškovi, sudske pristojbe i drugi izdaci koje će stranke morati snositi u tijeku postupka.

Sudska pristojba za pravni lijek koji stranka podnese samo protiv odluke o troškovima postupka ili odluke o sporednim potraživanjima plaća se prema vrijednosti pobijanog dijela te odluke.^{19, 20}

Hrvatski ZPP određuje da su troškovi parničnog postupka izdaci koji su učinjeni u tijeku, ili u povodu nekog postupka (čl. 151. st. 1. ZPP). Parnični troškovi obuhvaćaju i nagradu za rad odvjetnika te drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na nagradu (čl. 151. st. 1. i 2. ZPP-a). Iste odredbe sadrži i slovenski ZPP (čl. 151. st. 1.-2.).

Hrvatski ZPP izričito određuje da i svjedok ima pravo na naknadu putnih troškova i troškova za prehranu i prenoćište te na naknadu izmakle zarade (čl. 249. st. 1.). U potpunosti isto pravilo je sadržano u članku 242. stavku 1. slovenskog ZPP-a. Nadalje, hrvatski ZPP određuje i da vještak ima pravo na naknadu putnih troškova i troškova za prehranu i prenoćište, na naknadu izmakle zarade i troškova vještačenja te pravo na nagradu za obavljeno vještačenje

¹⁷Utvrđivanje vrijednosti predmeta spora regulirano je u člancima 35. do 41. ZPP-a. Kao mjerodavna vrijednost spora uzima se u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva a ne i sporednih traženja kao što su kamate, troškovi i ugovorna kazna. Ako se zahtjev odnosi na buduća davanja koja se ponavljaju, za utvrđivanje vrijednosti predmeta spora uzima se u obzir zbroj tih davanja, ali najviše do iznosa koji odgovara davanjima za vrijeme od pet godina. Ako tužba protiv istog tuženika obuhvaća više tužbenih zahtjeva sa istom činjeničnom i pravnom osnovom, uzima se u obzir njihov zbroj. Ako je osnova različita, zahtjeve ističu različiti tužitelji ili su istaknuti protiv različitih tuženika, vrijednost predmeta spora se određuje prema svakom pojedinom zahtjevu. Ako se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčanu svotu, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju je tužitelj naznačio u tužbi. Sud može najkasnije na pripremnom ročištu po službenoj dužnosti ili na prigovor tuženika provjeriti vrijednost predmeta spora i rješenjem na koje nije dopuštena posebna žalba odrediti novu vrijednost predmeta spora. Ako vrijednost predmeta spora ne bude određena od strane prvostupanjskog suda, najkasnije do zaključenja glavne rasprave, smatrat će se da je vrijednost predmeta spora 50.000,00 kuna.

¹⁸Županijski sud u Varaždinu, Gž.113/12 od 26. ožujka 2012, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2012GzB113A2>, posjećeno 17. studenog 2023.

¹⁹Županijski sud u Varaždinu, Gž 592/2021 od 16. lipnja 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021VzGzB592A3>, posjećeno 17. studenog 2023.

²⁰Županijski sud u Varaždinu, Gž Ovr 695/2020 od 13. studenog 2020., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020GzOvrB695A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

(čl. 256. st. 1.). U potpunosti isto pravilo je sadržano u članku 249. stavku 1. slovenskog ZPP-a. Interesantno je spomenuti određena rješenja slovenskog zakonodavca koja bi trebala smanjiti stvaranje nepotrebnih troškova u parničnom postupku. Naime, na zahtjev li uz suglasnost suda stranka može sudu podnijeti pisane i potpisane iskaze predloženih svjedoka o činjenicama o kojima bi svjedok mogao iskazivati na raspravi (čl. 236.a st. 1. ZPP). Ako je stranka ipak predlagala saslušanje svjedoka, sud će toj stranci naložiti da plati sve troškove nastale izvođenjem tog dokaza, ako ocijeni da usmeno saslušanje svjedoka nije pomoglo utvrđenju odlučujućih činjenica (čl. 236.a st. 8. ZPP). Sličnih odredaba hrvatski ZPP ne sadrži, osim mogućnosti davanja pisanog iskaza svjedoka u postupku pred trgovačkim sudovima (čl. 492.c st. 1. ZPP).

Hrvatskim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine izmijenjen je članak 151. u hrvatskom ZPP-u na način da je dodan stavak 3. s dvije nove rečenice. Parnični troškovi obuhvaćaju i zatezne kamate od dana donošenja odluke kojom je naloženo plaćanje troškova postupka (čl. 151. st. 3. reč. 1. ZPP). O zateznim kamatama na iznos parničnih troškova sud odlučuje isključivo na zahtjev stranke (čl. 151. st. 3. reč. 3. ZPP-a). Dakle, sud će dosuditi stranci i plaćanje zakonskih zateznih kamata na troškove samo ako stranka to izričito zatraži.²¹

Slovenski ZPP ne sadrži takva izričita pravila u svom tekstu.²²

Do Novele hrvatskog ZPP-a iz 2022. tijekom zateznih kamata na parnične troškove posredno je regulirao samo članak 30. stavak 2. Ovršnog zakona (u daljnjem tekstu: OZ)²³, koji određuje da ako plaćanje zatezne kamate na troškove postupka nije određeno već u ovršnoj ispravi, sud će, na prijedlog ovrhovoditelja, u rješenju o ovrsi odrediti naplatu tih kamata po propisanoj stopi od dana donošenja odluke odnosno sklapanja nagodbe do naplate.²⁴ S obzirom na to da je ta odredba OZ-a i dalje na snazi, postavlja se pitanje njezinog odnosa prema novoj

²¹Županijski sud u Varaždinu, Gž 1200/2021 od 15. rujna 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021VzGzB1200A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

²²Vidjeti odluku Višjeg sudišća v Ljubljani II Cp 1618/2000 od 6. prosinca 2000. : „ Zakonske zatezne kamate ne teku na unaprijed plaćene iznose predujma troškova postupka“, dostupno na <https://www.iusinfo.si/sodna-praksa/vsl-sklep-ii-cp-1618-2000>, posjećeno 2. siječnja.2024.

²³Ovršni zakon, Narodne novine br. 112/12, 25/213, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24.

²⁴Vidjeti odluku VTSRH o primjeni članka 30. stavka 2. OZ-a u praksi: Pž 189/2022-2 od 4. travnja 2023, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2022PzB189A2>, posjećeno 16. studenog 2023.

odredbi članka 151. stavka 3. ZPP-a. Može li stranka, koja nije tražila zatezne kamate u parničnom postupku, kao ovrhovoditelj ipak predložiti njihovu naplatu u ovršnom postupku?

Spomenimo da je članak 107. stavak 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. odredio da će se članak 27. toga zakona kojim je dodan stavak 3. u članku 151. ZPP-a primjenjivati i na postupke koji su pokrenuti prije stupanja na snagu toga zakona.

Troškovi parničnog postupka koji su nastali u tijeku postupka su troškovi koji su nastali sudjelovanjem procesnih subjekata u postupku i to kako oni koji su nastali neposrednim sudjelovanjem stranaka u postupku poduzimanjem procesnih radnji, tako i oni koji su nastali u povodu parničnog postupka i nisu u izravnoj vezi sa poduzimanjem procesnih radnji u postupku, ali služe vođenju postupka.

U odmjeravanju troškova parničnog postupka bitnu ulogu imaju troškovi za nagradu odvjetnika i drugih osoba kojima se priznaje pravo na nagradu kao što je državni odvjetnik kada u postupku zastupa Republiku Hrvatsku (čl. 163. ZPP). Radi omogućavanja pristupa sudu i osiguranja jednakog položaja svih procesnih subjekata u parničnom postupku, svaka osoba ima pravo da je u nekom sudskom postupku zastupa odvjetnik (članak 89. stavak 1. i članak 89. a stavak 1. ZPP-a), bez obzira na to radi li se o jednostavnom ili složenom sudskom postupku. Državno odvjetništvo po zakonu zastupa Republiku Hrvatsku u parničnim postupcima (vidjeti članak 36. stavak 1. Zakona o državnom odvjetništvu²⁵).

U parničnom postupku stranci se priznaje pravo na naknadu troškova koje je imala po osnovi nagrade za rad odvjetnika (čl. 151. st. 2. ZPP), i to u skladu sa Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika. Isto se primjenjuje i na stranke koje u parnici zastupa državno odvjetništvo, jer u tom slučaju troškovi postupka obuhvaćaju i iznos koji bi se stranci priznao na ime nagrade odvjetniku (čl. 151. st. 2. i čl. 163. reč. 1.-2. ZPP).

Tarifom se troškovi odmjeravaju ovisno o vrijednosti predmeta spora (Tbr. 7. t. 1. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika). Stranka ima neograničeno pravo izbora odvjetnika koji će ju u nekom postupku zastupati, te je ovlaštena s tim odvjetnikom dogovoriti

²⁵Zakon o državnom odvjetništvu Narodne novine broj 67/18, 21/22.

naknadu za zastupanje koja može biti i veća od one propisane Tarifom (Tbr. 43. t. 1. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika). Ipak, sud će stranci kod dosude troškova uvijek priznati visinu troškova zastupanja po odvjetniku propisanu Tarifom bez obzira na postignuti dogovor o plaćanju (članak 155. stavak 2. ZPP-a). Jednako tako prema sudskoj praksi sud neće naložiti suprotnoj strani da snosi putni trošak odvjetnika radi dolaska na ročište ako postoje odvjetnici sa sjedištem u mjestu sjedišta suda pred kojim se vodi neki postupak.²⁶ Dakle, iako je izbor odvjetnika neograničen sud se nastoji u tom izboru i kod odmjeravanja troškova ipak rukovoditi načelom ekonomičnosti postupka i ne nametati drugoj strani neopravdane, nerazumne i prekomjerne troškove, već dosuđuje samo potrebne troškove.

Nadalje, značajnu ulogu u odmjeravanju troškova postupka imaju sudske pristojbe koje su propisane Zakonom o sudskim pristojbama i odmjeravaju se također ovisno o naznačenoj vrijednosti predmeta spora (članak 14. st. 1. Zakona o sudskim pristojbama). Posljednjih nekoliko godina značajno je smanjena visina sudskih pristojbi te je time olakšan pristup sudu. Uvođenjem sustava elektroničke komunikacije, strankama je omogućeno plaćanje sudskih pristojbi u visini od pedeset posto punog iznosa sudskih pristojbi pod uvjetima propisanim člankom 7. Zakona o sudskim pristojbama²⁷, što je svakako hvalevrijedna novina koja je dodatno olakšala pristup sudu, a i osigurala određenu procesnu disciplinu kod stranaka i povećala učinkovitost naplate sudskih pristojbi.

Za razliku od hrvatskog ZPP-a kojim nije regulirano plaćanje sudskih pristojbi, pitanje sudskih pristojbi regulirano je Zakonom o parničnom postupku Republike Slovenije određuje da se prilikom podnošenja tužbe, protutužbe, tužbe koja sadrži prijedlog za izdavanje platnog naloga, prijedloga za obnovu postupka, prijedloga za osiguranje dokaza prije početka parnice, prijedloga za pokušaj nagodbe, podneska koji sadrži obavijest o žalbi, žalbe, prijedloga za dopuštenje revizije i same revizije plaća sudska pristojba (čl. 105.a st. 1. slovenskog ZPP-a). Sudska pristojba mora se platiti najkasnije u roku koji odredi sud u nalogu za plaćanje sudske

²⁶Županijski sud u Varaždinu, Gž Ovr 1061/2018 od 29. ožujka 2019., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018GzOvrB1061A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

²⁷Člankom 7. stavkom 1. Zakona o sudskim pristojbama propisano je kako se za podneske koji se podnose u elektroničkom obliku sukladno posebnim propisima putem informacijskog sustava u primjeni u poslovanju suda, pristojba plaća u trenutku podnošenja u visini polovice iznosa pristojbe propisane Tarifom o sudskim pristojbama. Stavkom 3. istoga Zakona propisano je kako se na odluke suda dostavljene u elektroničkom obliku pristojba plaća u visine polovice iznosa pristojbe utvrđene Tarifom ako je pristojba uplaćena u roku od tri dana od dana elektroničke dostave odluke.

pristojbe te u nalogu sud upozorava stranku na posljedice neplaćanja sudske pristojbe (čl. 105.a st. 2. reč. 1.-2. slovenskog ZPP-a).

Međutim, za razliku od hrvatskog prava, slovenski ZPP predviđa učinkovitu sankciju za neplaćanje sudske pristojbe. Ako sudska pristojba nije plaćena u roku kojeg je odredio sud u nalogu za plaćanje, a nisu ispunjeni uvjeti za oslobađanje, odgodu ili obročno plaćanje sudskih pristojbi, podnesak se smatra povučenim (čl. 105.a st. 3. slovenskog ZPP-a). Dakle, ako sudska pristojba ne bi bila plaćena u predviđenom roku sud bi smatrao da je stranka povukla zahtjev kojeg je podnijela bez obzira na opravdanost i pravodobnost takvog zahtjeva. Takva procesna pozicija je vrlo neugodna za stranku i može dovesti do značajnih pravnih posljedica.

Hrvatski Zakon o sudskim pristojbama ne predviđa nikakvu sankciju za stranku u slučaju neplaćanja pristojbe za procesnu radnju koju je poduzela, već samo regulira pokretanje ovršnog postupka radi naplate pristojbe (čl. 30. st. 1. Zakona o sudskim pristojbama).

Slovenski sustav naplate pristojbi je značajno sigurniji i učinkovitiji jer si stranka koja je poduzela radnju ne može dozvoliti da ne plati sudsku pristojbu, s obzirom na to da bi se u slučaju neplaćanja pristojbe njezina procesna radnja smatrala povučenom. Dakle, slovenski pravni sustav zapravo potiče stranke da odmah prilikom poduzimanja radnje i plate sudske pristojbe, dok hrvatski pravni sustav nije tako strog, što često dovodi do neplaćanja pristojbi i time stvaranja nedostatka novčanih sredstva u državnom proračunu. Pravosudni sustav se bespotrebno opterećuje pokretanjem ovršnih postupaka u kojima se stvaraju dodatni troškovi, koje država ne može uvijek u konkretnom slučaju i naplatiti.

Bitnu ulogu u troškovima postupka koji su nastali u tijeku postupka često čine izdaci za vještaka koji u postupku sudjeluje kao pomagač suda kada sud nema dovoljno stručnih znanja za donošenje odluke u nekom predmetu (čl. 250. st.1. ZPP-a).

Kada je sud u parničnom postupku u skladu sa odredbama članka 251. stavka 1.-6. ZPP-a odredio vještačenje po vještaku neke specifične struke, koje je nužno za donošenje odluke u postupku, sud će stranci koja je predložila takav dokaz naložiti da predujmi troškove vještaka u skladu sa Pravilnikom o stalnim sudskim vještacima (čl. 153. st. 1. ZPP). Nakon provedenog vještačenja vještak je dužan sudu dostaviti račun temeljem kojeg, a u skladu sa Pravilnikom, će sud donijeti odluku o naknadi troškova vještaka, na koju stranke i vještak također imaju pravo

posebne žalbe (čl. 256. st. 2. u vezi sa čl. 249. st. 2. i 3. ZPP). U svakom slučaju ako je vještačenje učinjeno u tijeku postupka sud će prema pravilima ZPP-a naložiti onoj stranci koja je u cijelosti, a pod određenim uvjetima i djelomično izgubila spor, da drugoj stranci nadoknadi i troškove vještačenja (čl. 154. st. 1. reč. 1. i st. 2. ZPP). Posebno pitanje predstavlja pravo na naknadu troškova za obavljeno vještačenje prije pokretanja sudskog postupka.

U određenoj mjeri strankama se u parničnom postupku priznaje i pravo na naknadu troškova koji su nastali u povodu nekog postupka. U tu skupinu spadaju pretprocesni troškovi. U takve troškove pripadaju primjerice: troškovi obveznog prethodnog postupka u svrhu mirnog izvansudskog rješenja spora²⁸, troškovi postupka za osiguranje dokaza, troškovi pokušaja sudske nagodbe, troškovi pribavljanja nalaza i mišljenja vještaka izvan sudskog postupka, troškovi pribavljanja mišljenja pravnih eksperata, troškovi pribavljanja procjene stalnih sudskih procjenitelja, troškovi pribavljanja isprava, troškovi sudskih tumača, troškovi u vezi sa izvanparničnim postupcima, troškovi ovršnog postupka i troškovi osiguranja, troškovi u vezi sa sklapanjem ugovora o prorogaciji, troškovi izvansudske opomene.

Sudska praksa je zauzela različito stajalište o opravdanosti dosude pretprocesnih troškova ovisno o tome koliko su ti troškovi bili potrebni za vođenje nekog spora.

U skladu sa odredbom članka 155. stavka 1. ZPP-a²⁹ troškovi koje je stranka imala u slučaju obveznog prethodnog obraćanja radi mirnog rješenja spora, jesu opravdani troškovi koji su bili potrebni za vođenje parnice budući da bez poduzimanja takve radnje, stranka ne bi bila ovlaštena pokrenuti sudski spor. Takav stav potvrđuje i sudska praksa.³⁰

²⁸Odredbom članka 186.a stavka 1. ZPP-a propisano je da osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske mora prije podnošenja tužbe podnijeti nadležnom državnom odvjetništvu zahtjev za mirno rješenje spora koji mora biti sadržajno identičan tužbi koju namjerava podnijeti.

Odredbom članka 22. stavka 2. Zakona o medijima (Narodne Novine br. 59/04, 84/11, 81/13, 114/22) pravo na tužbu za naknadu nematerijalne štete ima osoba koja je prethodno zatražila od nakladnika objavljivanje ispravka sporne informacije odnosno isprike ukoliko ispravak nije moguć. Odredbom članka 133. stavak 3. Zakona o radu (Narodne Novine br. 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23, 64/23) propisano je kako radnik ne može zahtijevati pred sudom zaštitu povrijeđenog prava ako se prethodno sa takvim zahtjevom nije obratio poslodavcu, osim u iznimnim slučajevima.

²⁹Člankom 155. stavkom 1. rečenicom 1. ZPP-a određeno je kako će sud prilikom odlučivanja o troškovima postupka dosuditi naknadu samo onih troškova koji su bili potrebni za vođenje parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti slučaja, osobito vodeći računa o pravilima ZPP-a koja za pripremanje glavne rasprave određuju upućivanje podnesaka i jedno pripremno ročište te jedno ročište za glavnu raspravu kako to izričito određuje članak 155. stavak 1. rečenica 2. ZPP-a.

³⁰Županijski sud u Varaždinu, Gž R 130/2022 od 12. rujna 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2022VzGzRB130A2>, posjećeno 17. studenog 2023.

U sudskoj praksi je zauzeto shvaćanje da trošak sastava odštetnog zahtjeva kojeg oštećenik upućuje štetniku ili osiguravajućem društvu štetnika prije pokretanja parnice predstavlja opravdani trošak učinjen u povodu postupka.^{31, 32}

Stav je sudske prakse kako tuženik koji je uspio u sporu ima pravo na trošak sastava podneska kojim se očitovao na obavijest tužitelja o ustupanju potraživanja koju mu je dostavio tužitelj prije pokretanja postupka.³³

Nadalje, stav je sudske prakse da trošak pribavljanja potvrde Državnog hidrometeorološkog zavoda u sporu radi naknade štete, predstavlja trošak postupka.³⁴

Sukladno članku 159. stavku 2. ZPP-a troškovi pokušaja nagodbe ulaze u troškove parničnog postupka. Međutim, s obzirom na to da se navedena odredba izričito poziva samo na sudsku nagodbu, takvi troškovi će se nadoknaditi u sudskom postupku samo ako su se stranke pokušale nagoditi pred sudom. Troškovi pokušaja sklapanja izvansudske nagodbe ne bi ulazi u troškove parničnog postupka.

U skladu s člankom 168. stavak 2. ZPP-a troškove postupka osiguranja dokaza stranka može ostvariti naknadno u parnici povodom koje je postupak za osiguranje dokaza pokrenut i to prema pravilima nadoknade troškova u parničnom postupku. Takav je stav i sudske prakse.³⁵

Snošenje prethodno navedenih procesnih troškova uređeno je neposredno odredbama ZPP-a i tu zakon ne ostavlja puno dvojbi o priznanju navedenih troškova u parničnom postupku.

Međutim, u pogledu drugih pretprocesnih troškova ZPP, a ni sudska praksa nisu tako jasni. Naime, u pravilu se u sudskoj praksi ne priznaju troškovi vještačenja i angažiranja

³¹Županijski sud u Varaždinu, Gž-762/09 od 10.08.2009., Sudska praksa, Županijski sud u Varaždinu, Građansko pravo, Zbirka br. XI.-web stranice Županijskog suda u Varaždinu.

³²Prančić Vicko, O naknadi pretprocesnih troškova u parničnom postupku, Zbornik Radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2010, vol. 47, broj 4, str. 861.-886.

³³Županijski sud u Varaždinu, Gž 652/2021 od 24. svibnja 2021., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021GzB652A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

³⁴Županijski sud u Varaždinu, Gž-2278/16 od 20. ožujka 2017., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2016227B8A2>, posjećeno 27. studenog 2023.

³⁵Županijski sud u Varaždinu, Gž 436/2021 od 29. rujna 2021, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021VZGzB436A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

stručnjaka izvan parničnog postupka jer često sudovi smatraju da stranka može postaviti tužbeni zahtjev i bez izlaganja tim troškovima. Ali to nije uvijek tako. Stranci pa i njezinom punomoćniku često nedostaju stručna znanja da bi mogli pravilno postaviti tužbeni zahtjev bez angažiranja stručnih osoba. S druge strane stranka snosi troškove neopravdano visoko postavljenog tužbenog zahtjeva, pa prema mojem mišljenju nije sasvim opravdano očekivati od stranke i punomoćnika da će bez angažiranja odgovarajućih eksperata moći na pravilan način pristupiti parnici.

III. PRETHODNO SNOŠENJE PARNIČNIH TROŠKOVA

Člankom 152. Zakona o parničnom postupku određeno je da svaka stranka prethodno sama podmiruje troškove koje je uzrokovala svojim radnjama.

Člankom 153. stavak 1. ZPP-a određeno je u nastavku kako je stranka koja je predložila izvođenje određenog dokaza dužna unaprijed položiti iznos potreban za podmirenje troškova koji će nastati u povodu izvođenja tog dokaza. Sud će rješenjem pozvati stranku da položi iznos potreban za podmirenje troškova. Ako su neki dokaz predložile obje stranke ili kad ga sud odredi po službenoj dužnosti, sud će odrediti da iznos potreban za podmirenje troškova polože obje stranke na jednake dijelove (čl. 153. st. 2. reč. 1. ZPP). Ako je sud odredio izvođenje dokaza po službenoj dužnosti, on može odrediti da iznos položi samo jedna stranka (članak 153. stavak 2. ZPP-a reč. 2.). Budući da se radi o procesnom rješenju, protiv takvog rješenje nije dopušteno podnositi posebnu žalbu.

Ako stranka ne položi unaprijed iznos potreban za izvođenje nekog dokaza u roku što ga je sud odredio, sud će odustati od izvođenja tog dokaza (čl. 153. st. 3. reč. 1. ZPP). U tom će slučaju sud, s obzirom na sve okolnosti po svojem uvjerenju ocijeniti od kakve je važnosti što stranka nije u roku položila iznos potreban za podmirenje troškova (čl. 153. st. 3. ZPP-a).

Ako sud ipak izvede dokaz iako predujam za njegovo izvođenje nije položen, rješenjem će naložiti stranci da u roku od osam dana određenu svotu plati svjedoku ili vještaku (čl. 153. st. 4. reč. 1. ZPP). Žalba protiv toga rješenja ne odgađa ovrhu (članak 153. stavak 4. reč. 2. ZPP-a).

Dakle, iako je odredbom članka 153. stavka 3. ZPP-a propisano kako će sud odustati od izvođenja dokaza ako stranka u određenom roku ne položi predujam za izvođenje takvog dokaza, iz odredbe stavka 4. toga članka proizlazi da sud može, ali ne mora odustati od izvođenja takvog dokaza. Prema stajalištu Sesse radi se o iznimnoj situaciji kada je sudu iz razloga ekonomičnosti nametnuto izvođenje nekog dokaza za kojeg nisu unaprijed osigurani troškovi.³⁶

Posebnu odredbu ZPP sadrži za slučaj kada je sud po službenoj dužnosti odredio izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u vezi s primjenom članka 3. stavka 3. ZPP-a, a stranke nisu položile određeni iznos. Tada će se iznimno od odredbe članka 153. stavka 3. ZPP-a, troškovi za izvođenje dokaza isplatiti iz sredstava suda (čl. 153. st. 5. ZPP).

Slovenski ZPP ne predviđa kao hrvatski ZPP mogućnost da sud ipak provede dokaz za kojeg stranke nisu položile predujam, već u odredbi članka 153. stavak 3. navodi samo da će sud odustati od izvođenja dokaza za kojeg stranke nisu položile predujam i ocijeniti od kakve je to važnosti. Dakle, za razliku od hrvatskog ZPP-a, iz slovenskog ZPP-a proizlazi da sud mora odustati od provođenja dokaza za kojeg stranke nisu unaprijed položile predujam. Iz navedene odredbe proizlazi, a bit će vidljivo i odredbi prikazanih u nastavku rada da je slovenski ZPP u odnosu na hrvatski ZPP stroži po pitanju sankcioniranja ponašanja stranaka u tijeku postupka.

I slovenski ZPP, kao i hrvatski ZPP, ima odredbu prema kojoj će se u slučaju da je sud odredio izvođenje dokaza po službenoj dužnosti u vezi s primjenom članka 3. stavka 3. ZPP-a, a stranka ne predujmi određeni iznos, troškovi za izvođenje toga dokaza platiti iz sredstava suda (čl. 153. st. 4. ZPP).

Spomenimo i druge primjere gdje ZPP izričito propisuje obavezu prethodnog snošenja određenih troškova.

Prema hrvatskom pravu, ako se u tijeku postupka pred prvostupanjskim sudom pokaže da bi redovan postupak oko postavljanja zakonskog zastupnika tuženiku trajao dugo, tako da bi

³⁶*Sessa Duro*, Troškovi parničnog postupka, Godišnjak jubilarnog XXX. Savjetovanja Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i prakse, Organizator Zagreb, 2015., str. 306.

zbog toga za jednu ili obje stranke mogle nastati štetne posljedice, sud će tuženiku na njegov trošak postaviti privremenog zastupnika (čl. 84. st. 1. ZPP). Ako se tijekom postupka nakon podnošenja tužbe i u odnosu na tužitelja ostvare razlozi zbog kojih je prema odredbama članka 84. stavaka 1.-4. ZPP-a moguće tuženiku postaviti privremenoga zastupnika, sud će privremenoga zastupnika postaviti i tužitelju na njegov trošak (čl. 84. st. 5. ZPP). Na temelju rješenja suda protiv kojeg nije dopuštena posebna žalba, sredstva za pokriće troškova postavljanja i rada privremenog zastupnika dužan je predujmiti tužitelj, osim ako se privremeni zastupnik postavlja tužitelju zbog razloga što je boravište tužitelja nepoznato, a tužitelj nema punomoćnika ili ako se tužitelj ili njegov zakonski zastupnik, koji nemaju punomoćnika u Republici Hrvatskoj, nalaze u inozemstvu, a dostava se nije mogla obaviti (čl. 85. st. 3. reč. 1. ZPP). Ako tužitelj ne predujmi ta sredstva u roku koji je odredio sud u svom rješenju, sud će tužbu odbaciti (čl. 85. st. 3. reč. 2. ZPP).

U slovenskom pravu, ako se u tijeku postupka pred prvostupanjskim sudom pokaže da bi redovan postupak oko postavljanja zakonskog zastupnika tuženiku trajao dugo, tako da bi zbog toga za jednu ili obje stranke mogle nastati štetne posljedice, sud će tuženiku na prijedlog tužitelja postaviti privremenog zastupnika (čl. 82. st. 1. ZPP), pri čemu troškove za postavljanje privremenog zastupnika predujmljuje tužitelj (čl. 82. st. 5. reč. 1. ZPP). Ako tužitelj ne predujmi troškove za privremenog zastupnika, sud će tužbu odbaciti (čl. 82. st. 5. reč. 2. ZPP). Ako nakon podnošenja tužbe na strani tužitelja nastanu okolnosti iz članka 82. stavka 2. ZPP-a u kojima je moguće postaviti privremenog zastupnika tuženiku, sud može na prijedlog i trošak tuženika postaviti privremenog zastupnika i tužitelju (čl. 82. st. 6. ZPP).

Nadalje, u hrvatskom pravu, sredstva za pokriće troškova postavljanja i rada zastupnika tuženika za primanje pismena dužan je predujmiti tužitelj na temelju rješenja suda protiv kojega nije dopuštena posebna žalba (čl. 146. st. 5. reč. 1. ZPP). Ako tužitelj ne predujmi ta sredstva u roku koji je sud odredio u svom rješenju, sud će tužbu odbaciti (čl. 146. st. 5. reč. 2. ZPP).

Slovensko pravo određuje da se troškovi privremenog zastupnika za primanje pismena koji je postavljen tužitelju predujmljuju iz sredstava suda, dok troškove privremenog zastupnika za primanje pismena koji je postavljen tuženiku je dužan predujmiti tužitelj (čl. 146. st. 5. reč. 1. ZPP). Ako tužitelj ne predujmi troškove koji su potrebni za privremenog zastupnika za primanje pismena, sud će tužbu odbaciti (čl. 146. st. 5. reč. 2. ZPP).

U hrvatskom pravu postoji mogućnost da sud na zahtjev stranke koja izjavi da je spremna snositi troškove time izazvane, rješenjem protiv kojega nije dopuštena žalba odredi da se dostava nekoga pismena povjeri javnome bilježniku (čl. 133.a st. 1. ZPP). Troškove izazvane javnobilježničkom dostavom stranka izravno podmiruje javnom bilježniku (čl. 133.a st. 5. reč. 1. ZPP). Javni bilježnik kome nisu predumljena sredstva za pokriće troškova dostave nije dužan dostavu obaviti, o čemu će javni bilježnik sastaviti zapisnik i o tome izravno obavijestiti sud (čl. 133.a st. 5. reč. 2. ZPP). Troškovi dostave putem javnoga bilježnika ulaze u parnične troškove, ako sud ocijeni da su oni bili nužni (čl. 133.a st. 7. ZPP).

U slovenskom pravu sud može na prijedlog protivne stranke odrediti da se dostava izvrši putem detektiva ili sudskog izvršitelja, kojeg predloži stranka (čl. 132. st. 2. reč. 1. ZPP). Troškove takve dostave unaprijed polaže predlagatelj takve dostave (čl. 132. st. 2. reč. 2. ZPP). Ministar nadležan za pravosuđe utvrđuje pravila postupanja detektiva i izvršitelja kada izvršavaju takvu dostavu, njihovu nagradu, sadržaj poruka pri dostavi i dostavnice (čl. 132. st. 2. reč. 3. ZPP).

Za razliku od hrvatskog prava slovensko pravo sadrži i dodatne odredbe o polaganju troškova unaprijed u slučajevima dostave podneska odnosno sudskog pismena u inozemstvo. Tako ako se podnesak ili sudsko pismo trebaju dostaviti u inozemstvo na stranom jeziku, sud će pozvati stranku, čije se podnesak dostavlja da unaprijed položi troškove za prijevod ili da podnese ovjereni prijevod podneska odnosno sudskog pismena na jeziku na kojem se podnesak odnosno sudsko pismo može uručiti (čl. 146.a st. 1. reč. 1. ZPP). To se odnosi i na priloge (čl. 146. st. 1. reč. 2. ZPP). Ako je potrebno u inozemstvo dostaviti podnesak ili sudsko pismo s podneskom i ako je za takvu dostavu potrebno namiriti troškove koji će nastati u inozemstvu, sud će pozvati stranku čiji se podnesak dostavlja da položi predujam za troškove dostave u inozemstvu (čl. 146.a st. 2. ZPP). Ako stranka ne postupi po pozivu suda iz čl. 146.a st. 1. i 2., smatra se da je podnesak povučen (čl. 146.a st. 3. ZPP).

IV. KONAČNO SNOŠENJE PARNIČNIH TROŠKOVA

1. Općenito

Da bi se stranci osigurala potpuna sudska zaštita ne samo u pogledu glavnog tužbenog zahtjeva, već i u pogledu troškova koje je stranka imala u parničnom postupku kako bi zaštitila

svoja prava u pogledu kojih se vodi spor, odredbama Zakona o parničnom postupku određeno je da je stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna protivnoj stranci i njezinu umješraču naknaditi troškove izazvane vođenjem postupka (čl. 154. st. 1. reč. 1. ZPP). Umješrač na strani stranke koja je izgubila parnicu dužan je naknaditi troškove koje je uzrokovao svojim radnjama (čl. 154. st. 1. reč. 2. ZPP). Posebna pravila postoje u slučaju djelomičnog uspjeha stranke u sporu (čl. 154. st.2.-6. ZPP).

Sud će prilikom odlučivanja o troškovima postupka stranci odrediti naknadu samo onih troškova koji su bili potrebni za vođenje parnice (čl. 155. st. 1. reč. 1. ZPP). O tome koji su troškovi bili potrebni te o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti, osobito vodeći računa o pravilima Zakona koja za pripremanje glavne rasprave određuju upućivanje podnesaka i jedno pripremno ročište te jedno ročište za glavnu raspravu (članak 155. stavak 1. reč. 2. ZPP-a).³⁷ Ako je propisana tarifa za nagrade odvjetnika ili za druge troškove, odmjerit će se takvi troškovi prema toj tarifi (članak 155. stavak 2. ZPP-a).

Kod donošenja odluke o naknadi troškova parničnog postupka sud treba voditi računa ne samo o načelu *causae*, odnosno načelu odgovornosti za uspjeh u parnici i već i o načelu *culpae*, odnosno načelu odgovornosti za slučaj.

Pravo na naknadu troškova postupka, tzv. aktivnu legitimaciju u pogledu zahtjev za naknadu parničnih troškova imaju pored parničnih stranaka i neki drugi sudionici parničnog postupka kao što su umješrači (članak 154. stavak 1. ZPP-a), svjedoci (članak 249. stavak 1. ZPP-a), vještaci (članak 256. stavak 1. ZPP-a), tumači (članak 263. stavak 1. ZPP-a u vezi sa člankom 256. stavak 1. ZPP-a).

Po načelu *causae* pasivnu legitimaciju za naknadu parničnih troškova imaju parnične stranke (čl. 154. st. 1. reč. 1. ZPP), umješrači (čl. 154. st. 1. reč. 2. ZPP), uključujući i umješrače s položajem jedinstvenog suparničara (čl. 201. i čl. 209. ZPP)

Po načelu *culpae* pored stranaka, pasivnu legitimaciju za naknadu parničnih troškova imaju i: zakonski zastupnik odnosno punomoćnik stranke (čl. 156. st. 2. ZPP-a), svjedok (čl.

³⁷Županijski sud u Osijeku, Gž 331/2021 od 15. veljače 2021, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021OSGzB331A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

248. st. 5. ZPP-a), vještak (čl. 255. st. 3. ZPP-a), tumač (čl. 263. st. 1. ZPP-a u vezi sa člankom 255. stavak 3. ZPP-a).

Pod određenim uvjetima predviđenim ZPP-om parnične troškove može se obvezati nadoknaditi i osoba koja ometa dostavu (čl. 149.a st. 2. ZPP-a), kao i dostavljač (čl. 149.b st. 2. ZPP-a).

Ako sudac nanese štetu stranci u postupku svojim nezakonitim ili nepravilnim radom u obnašanju sudačke dužnosti za takvu štetu odgovara Republika Hrvatska sukladno članku 105. stavku 1. Zakona o sudovima.³⁸

2. Načelo causae

Osnovno načelo kojim se sud rukovodi kod donošenja odluke o troškovima je načelo *causae*, prema kriteriju uspjeha u parnici. Prema ovom načelu ona strana koja je uspjela u parnici ima pravo da joj druga strana nadoknadi troškove postupka (članak 154. stavak 1. ZPP-a). Pritom ona strana koja nije uspjela u parnici mora snositi i svoje troškove postupka.

Zakon o parničnom postupku ne propisuje izričito koji se sve troškovi trebaju nadoknaditi nekoj stranci već propisuje da se stranci moraju nadoknaditi troškovi koji su bili potrebni za vođenje parnice (članak 155. stavak 1. ZPP-a).

U praksi se često pojavljuje kao sporno pitanje koji su to troškovi bili potrebni za vođenje parnice. Najčešći primjer iz prakse o troškovima koje sud odbija dosuditi jer ih smatra nepotrebnim za vođenje parnice su troškovi odgovora na pravne lijekove te shodno tome i sudskih pristojbi na takve troškove. Činjenica što sud ne dosuđuje naknadu za tako poduzete radnje ne utječe na pravo stranke na podnošenje odgovora na pravne lijekove kao i na plaćanje sudskih pristojbi na podnesene odgovore na pravne lijekove.³⁹

³⁸Zakon o sudovima, Narodne novine br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23, 155/23, 36/24.

³⁹Županijski sud u Zadru, Gž 789/2021 od 25. lipnja 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021ZDGzB789A2>, posjećeno 30. studenog 2023.

Kao troškove potrebne za vođenje parnice sud uvijek priznaje i troškove poduzimanja radnje po odvjetniku, a visinu tih troškova određuje primjenjujući Tarifu, iako to ne znači da će sud stranci dosuditi trošak odvjetnika za svaku poduzetu radnju u postupku.

Bitna stavka kod ovog načela je omjer uspjeha u parnici zbog kojeg neka parnična strana ima pravo da joj druga strana nadoknadi sve troškove nastale u postupku ili samo određeni dio tih troškova, odnosno nema pravo na naknadu troškova ako je njezin uspjeh u parnici niskog omjera.

Kod ovog kriterija nije odlučno koja je parnična strana dala povod za parnicu, već se presumira da je povod za parnicu dala ona strana koja je izgubila spor.⁴⁰

2.1. Potpuni uspjeh u parničnom postupku

Načelo *causae* se u potpunosti primjenjuje u slučaju kada jedna strana izgubi parnicu a druga u cijelosti uspije u toj parnici. Navedeno znači da je jedna od parničnih strana u cijelosti uspjela sa zahtjevom kojeg je postavila u postupku.

Parnična strana koja nije uspjela u parnici je u obvezi nadoknaditi i troškove umješaača strane koja je uspjela u parnici i to kako običnog umješaača tako i onog s položajem jedinstvenog suparničara (članak 154. st. 1. ZPP-a).⁴¹

Tužitelj je u cijelosti uspio u parnici ako je sud u cijelosti usvojio njegov tužbeni zahtjev, a nije uspio u parnici ako je njegov tužbeni zahtjev u cijelosti odbijen ili je njegova tužba odbačena, u kojem slučaju je onda tuženik u cijelosti uspio u parnici.

Dakle, u slučaju usvajanja tužbenog zahtjeva u cijelosti, sud će obvezati tuženika da pored svojih troškova postupka nadoknadi tužitelju njegove troškove postupka koji su bili potrebni za vođenje parnice. U slučaju odbijanja tužbenog zahtjeva ili odbačaja tužbe sud će naložiti tužitelju da pored svojih troškova postupka, snosi i opravdane troškove tuženika koji su mu nastali zbog vođenja parnice.

⁴⁰Triva Siniša, Dika Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 467.-468.

⁴¹VSRH: Rev 793/2021 od dana 14. srpnja 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2021RevB793A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

U nekim postupcima sud može odstupiti od načela *causae* pa je tako člankom 366. Obiteljskog zakona⁴² propisano kako će u statusnim stvarima, stvarima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima i mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta te u stvarima uzdržavanja djeteta, sud o troškovima postupka odlučiti slobodno, vodeći računa o okolnostima slučaja i ishodu postupka. U takvim je postupcima sud ovlašten kod donošenja odluke o troškovima postupka uzeti u obzir i okolnosti koje u parničnom postupku nije ovlašten uzimati u obzir kao što su na primjer ponašanje stranaka tijekom postupka, motiv pokretanja postupka, a posebno socijalno-ekonomsko stanje stranaka u postupku i visinu nastalih troškova.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine uveo je u zakonski tekst i odredbu prema kojoj je umješlač na strani stranke koja je izgubila parnicu dužan naknaditi troškove koje je uzrokovao svojim radnjama (čl. 154. st. 1. reč. 2. ZPP). Nažalost, ova odredba otvara mnogo pitanja, pa tako i ono čije troškove umješlač treba naknaditi: da li samo troškove protivne stranke i njezinog umješlača ili i troškove stranke kojoj se pridružio.⁴³

Slovenski ZPP u pogledu potpunog uspjeha stranke u parnici sadrži pravilo kojeg odgovara članku 154. stavku 1. rečenici 1. hrvatskog ZPP-a. Naime, slovenski ZPP određuje da stranka koja nije uspjela u parnici mora protivnoj stranci i njezinom umješlaču naknaditi troškove (čl. 154. st. 1. ZPP). Slovenski ZPP, za razliku od hrvatskog ZPP-a, ne sadrži pravilo o dužnosti umješlača na strani stranke koja je izgubila parnicu da naknadi troškove koje je uzrokovao svojim radnjama.

2.2. Djelomičan uspjeh u parničnom postupku

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019 uvedene su u ZPP značajne novine, a najvažnija novina odnosi se na izmjenu u pogledu načina obračuna troškova kod djelomičnog uspjeha u sporu, i to u prvom redu kako bi se pokušale uskladiti

⁴²Obiteljski zakon Narodne Novine br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

⁴³Detaljnije o dužnosti umješlača da prema članku 154. stavku 1. rečenici 2. ZPP-a naknađuje troškove u parnici, vidjeti *Dika Mihajlo*, O troškovnom statusu umješlača nakon Novele Zakona o parničnom postupku iz 2019., u knjizi: *Šago Dinka* i dr. (ur.), Zbornik radova s V. međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća“, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2019, str. 1.-38.

odredbe ZPP-a s postojećom praksom Europskog suda za ljudska prava koja pokazuje veliku fleksibilnost kod odlučivanja o troškovima postupka bez obzira na uspjeh u sporu.

Člankom 154. stavkom 1. Zakona o parničnom postupku, koji je bio na snazi prije ZIDZPP 2019., bilo je određeno da ako stranka djelomično uspije u parnici, sud može, s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka nadoknadi drugoj i umješaću razmjernan dio troškova. Stavkom 2. istog članka bilo je propisano i da sud može odlučiti da jedna stranka nadoknadi sve troškove koje su protivna stranka i njezin umješać imali ako protivna stranka nije uspjela samo u razmjerno neznatnom dijelu svog zahtjeva, a zbog tog dijela nisu nastali posebni troškovi.

Prije Novele iz 2019. vezano za način odlučivanja o troškovima postupka u slučaju djelomičnog uspjeha u parnici primjenjivali su se zaključci sa sjednice 3/80 Građanskog odjela Vrhovnog suda od 06.lipnja 1980.godine⁴⁴. Sukladno tim zaključcima, kod donošenja odluke o troškovima postupka uzimao se u obzir tužiteljev i tuženikov uspjeh u parnici.⁴⁵

Pri određivanju troškova postupka izraze „djelomični uspjeh“ i „razmjerni dio troškova“, koji su obuhvaćeni u odredbi čl. 154. st. 2. ZPP-a⁴⁶, trebalo je ocjenjivati ne samo kvantitativno već i kvalitativno s obzirom na osnovu i na visinu prihvaćenog, odnosno odbijenog dijela tužbenog zahtjeva. Zbog toga ako je tuženik osporavao osnovu tužbenog zahtjeva u potpunosti ili samo osnovu pojedinih samostalnih dijelova zahtjeva, zbog čega su izvršena vještačenja i izvedeni drugi dokazi za koje je tužitelj prethodno snosio troškove, tužitelju se priznaju takvi troškovi u cijelosti, bez obzira na visinu njemu dosuđenog iznosa. Pojam uspjeh u parnici prosuđivao se prema kvantitativnom i kvalitativnom kriteriju, s obzirom na uspjeh u odnosu na osnovu i visinu postavljenog tužbenog zahtjeva. Navedeni način prosuđivanja nije bio izričito normiran Zakonom o parničnom postupku prije Novele iz 2019.,

⁴⁴Poljić, *Adis*, Kontradiktornost pravila parničnog postupka za dosuđivanje troškova u slučaju djelomičnog povlačenja tužbe, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2021, vol. 42 br. 1, str. 230.

⁴⁵Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske posl.br. Rev-2141/1995, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH1995RevB2141>, posjećeno dana 01. veljače 2022.

⁴⁶VSRH: Rev 129/2021 od 16. veljače 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2021RevB129A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

ali takav je stav zauzela sudska praksa s obzirom na zaključke s prethodno navedene sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda.^{47, 48}

Ako je tuženik u nekom postupku osporavao osnovu tužbenog zahtjeva, te su zbog dokazivanja te osnove nastali troškovi, tada su se tužitelju priznavali troškovi koji su nastali zbog dokazivanja osnove tužbenog zahtjeva bez obzira na djelomičan uspjeh u parnici u pogledu visine tužbenog zahtjeva, ako radi dokazivanja odbijenog dijela tužbenog zahtjeva u pogledu visine nisu nastali posebni troškovi.⁴⁹ S druge strane ako je tuženik osporavao samo visinu tužbenog zahtjeva, sud je ocjenjivao trebaju li se tužitelju u cijelosti ili djelomično priznati troškovi utvrđivanja visine tužbenog zahtjeva imajući u vidu dosuđeni mu iznos u postupku, te jesu li zbog dokazivanja visine tužbenog zahtjeva nastali posebni troškovi u postupku.⁵⁰

Prije Novele iz 2019. troškovi parničnog postupka određivali su se sukladno vrijednosti predmeta spora koja je vrijedila u trenutku poduzimanja određene parnične radnje, bez obzira na konačnu visinu postavljenog tužbenog zahtjeva prije zaključenja glavne rasprave.⁵¹ Naime, ako je tužitelj u tijeku sudskog postupka smanjio tužbeni zahtjev, smatralo se da je povukao tužbu u odnosu na dio tužbenog zahtjeva za koji ga je smanjio. Odluku o troškovima postupka koji su nastali povlačenjem tužbe za naknadno smanjeni dio tužbenog zahtjeva sud je donosio zajedno sa odlukom o glavnoj stvari.⁵²

Nakon ZIDZPP 2019. člankom 154. stavkom 1. rečenicom 1. ZPP-a propisano je da će sud, ako su stranke djelomično uspjele u parnici, najprije utvrditi postotak u kojemu je svaka od njih uspjela, zatim će od postotka one stranke koja je u većoj mjeri uspjela oduzeti postotak one stranke koja je u manjoj mjeri uspjela, nakon toga će utvrditi iznos pojedinih i iznos ukupnih

⁴⁷Odluke VSRH posl.br. Rev-817/13 i posl.br. Rev-x-502/12, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2013RevB817A2>, <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2012RevxB502A2>, posjećeno dana 1. veljače 2022.

⁴⁸Županijski sud u Zagrebu, Gž 215/2018 od 19. ožujka 2018, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018GzB215>, posjećeno 16. studenog 2023.

⁴⁹Takvo je stajalište zauzeo Vrhovni sud u svojoj odluci Rev-1140/2006 od 10. listopada 2007, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2006RevB1140A2>, posjećeno dana 01. veljače 2022.

⁵⁰Županijski sud u Puli, Gž 353/2020 od 27. srpnja 2020, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020PUGzB353A2>, posjećeno 16. studenog 2023.

⁵¹Takvo je stajalište zauzeo Vrhovni sud u svojim odlukama posl.br. Rev-35/05 od 14. lipnja 2005. i posl.br. Rev-402/04 od 21. rujna 2005., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2005RevB35A2> i <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2004RevB402A2>, posjećeno dana 02. veljače 2022.

⁵²Takvo je stajalište zauzeo Vrhovni sud u svojoj odluci posl.br. Revr-873/10 od 20. srpnja 2010., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2010RevrB873A2>, posjećeno dana 02. veljače 2022.

troškova stranke koja je u većoj mjeri uspjela u parnici koji su bili potrebni za svrhovito vođenje postupka te će toj stranci odmjeriti naknadu dijela takvih ukupnih troškova koji odgovara postotku koji je preostao nakon navedenog obračuna postotaka u kojima su stranke uspjele u parnici. Člankom 154. stavkom 2. rečenicom 1. ZPP-a posebno je istaknuto da se omjer uspjeha u parnici ocjenjuje prema konačno postavljenom tužbenom zahtjevu, vodeći računa i o uspjehu dokazivanja u pogledu osnove zahtjeva.^{53,54}

Neovisno o prethodnim pravilima sud može odrediti da jedna stranka naknadi drugoj stranci pojedine troškove primjenom članka 156. stavka 1. ovoga Zakona (čl. 154. st. 3. ZPP). Naime, stranka je dužna neovisno o ishodu parnice nadoknaditi troškove koje je uzrokovala svojom krivnjom ili slučajem koji im se dogodio (čl. 156. st. 1. ZPP).

Ako su stranke djelomično uspjele u parnici u približno jednakim dijelovima, sud može odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka naknadi drugoj stranci samo pojedine troškove primjenom članka 156. stavka 1. ovoga Zakona (čl. 154. st. 4. ZPP).⁵⁵

Sud može odlučiti da jedna stranka nadoknadi sve troškove koje su protivna stranka i njezin umještač imali ako protivna stranka nije uspjela samo u razmjerno neznatnom dijelu svog zahtjeva, a zbog tog dijela nisu nastali posebni troškovi (čl. 154. st. 5. ZPP).

Uspjeh u parnici se ocjenjuje prema konačno postavljenom tužbenom zahtjevu prije zaključenja glavne rasprave (članak 154. stavak 2. ZPP). Izmjene visine tužbenog zahtjeva koje su učinjene u tijeku parnice više ne utječu na utvrđivanje omjera uspjeha u sporu. Promjenom u odnosu na način utvrđivanja uspjeha u parnici uvedenom sa ZIDZPP 2019. znatno se odstupa

⁵³VSRH: Rev- 5062/2019 od 4. studenog 2020. Stoga je tužiteljici dosuđen ukupan parnični trošak u iznosu od 39.362,25 kuna. Sukladno uspjehu tužiteljice u postupku (31,20%) temeljem odredbe članka 154. stavak 2. ZPP priznat joj je iznos od 12.281,02 kuna na ime troška parničnog postupka, uvećan za trošak medicinskog vještačenja u iznosu od 4.756,40 kuna. Tužiteljici je sukladno odredbi članka 154. stavak 2. ZPP dosuđen i trošak revizije, zastupanje po punomoćniku odvjetniku sukladno odredbama Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika („Narodne novine“ broj 142/12,103/14, 118/14 i 107/15) u iznosu od 13.031,25 kuna (Tbr. 10. t. 6. i Tbr. 42. Tarife), umanjen za uspjeh tužiteljice u revizijskom postupku (28,60%), iznosi 3.726,93 kuna., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2019RevB5062A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

⁵⁴Županijski sud u Rijeci, Gž R 1352/2021 od 14. listopada 2021, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021RIGzRB1352A2>, posjećeno 17. studenog 2023.

⁵⁵Županijski sud u Splitu, Gž R 912/2019 od 10. siječnja 2020., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2019ZsSTGzRB912A2>, posjećeno 17. studenog 2023.

od dotadašnje prakse sudova prema kojoj se omjer uspjeha u parnici utvrđivao prema vrijednosti predmeta spora u trenutku poduzimanja radnje u postupku.⁵⁶

Zakonom o parničnom postupku izričito je određeno kako će se omjer uspjeha u parnici utvrđivati i u odnosu na osnovu postavljenog tužbenog zahtjeva. Dakle, kao što je to i ranije određivala sudska praksa s obzirom na kvalitativan i kvantitativan uspjeh u parnici.⁵⁷ Na navedeni način se zapravo relativizira novo pravilo o obračunu troškova u slučaju djelomičnog uspjeha u sporu jer se isti zbog vođenja računa o dokazivanju o osnovi ne može svesti na običan matematički obračun.⁵⁸

Ako su stranke djelomično uspjele u parnici u približno jednakim dijelovima, sud može odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka nadoknadi drugoj samo pojedine troškove primjenom članka 156. stavka 1. ZPP, dakle, one troškove koji su nastali njezinom krivnjom ili slučajem koji joj se dogodio (članak 154. stavak 3. ZPP-a).⁵⁹⁶⁰ Ovdje je svakako bitno napomenuti kako zakonodavac nije odredio da je za primjenu ove odredbe nužno

⁵⁶Odluka Vrhovnog suda posl.br. Rev-1426/10 od 2. veljače 2011., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VS RH2010RevrB1426A2>, posjećeno dana 02. veljače 2022.

⁵⁷Autorica će ovdje iznijeti jedan primjer iz sudske prakse u kojem prvostupanjski sud nije poštivao spomenutu uobičajenu sudsku praksu, te je ista ispoštovana tek u odluci Županijskog suda donesene povodom žalbom. U jednom je predmetu koji se vodio na Općinskom sudu u Puli 2018. godine autorica kao punomoćnica tužitelja postavila sljedeći tužbeni zahtjev:

1. Utvrđuje se ništetnim i bez pravnog učinka Ugovor o zasnivanju založnog prava...
2. Nalaže se Zemljišnoknjižnom odjelu...brisanje založnog prava upisanog...temeljem Ugovora iz t. 1. ove Presude.
3. Nalaže se tuženicima da tužitelju nadoknade troškove postupka...

Sud je donio presudu kojom je usvojio točku 1. tužbenog zahtjeva, odbio točku 2. tužbenog zahtjeva, te je odlučio da svaka stranka snosi svoj trošak postupka.

Odluku o troškovima postupka sud je obrazložio navodeći kako je ocjenjujući kvantitativan uspjeh stranaka u parnici ocijenio da je tužitelj uspio u sporu sa omjerom od 50% jer je usvojio točku 1. tužbenog zahtjeva, a tuženice su također uspjele u sporu u omjeru od 50% jer je odbio točku 2. tužbenog zahtjeva, s obzirom na to da su tuženice same nakon podnošenja tužbe izvršile brisanje založnog prava iz zemljišnih knjiga.

Tužitelj je na odluku prvostupanjskog suda podnio žalbu. Županijski sud u Slavonskom Brodu je u svojoj odluci posl. br. Gž-444/2019 usvojio žalbu tužitelja te je svoju odluku obrazložio navodeći da zbog točke 2. tužbenog zahtjeva nisu nastali nikakvi troškovi postupka, pa je prvostupanjski sud trebao odlučiti o troškovima postupka primjenom članka 154. stavak 3. ZPP-a.

Dakle, iz navedenog stava drugostupanjskog suda, vidljivo je kako je stav sudske prakse i prije Novele iz 2019. bio da je kod donošenja odluke o troškovima sud trebao voditi računa o kvalitativnom uspjehu u sporu, te da sud ne može odrediti da su stranke uspjele u sporu u omjeru od 50% svaka isključivo iz razloga što je on svojom presudom prihvatio tužbeni zahtjev naveden pod točkom 1. tužbe, a odbio tužbeni zahtjev naveden pod točkom 2. tužbe.

⁵⁸*Aras Sladana*, Troškovi parničnog postupka-osvrt na važna pitanja, Pravo i porezi, XXIX, 2020, 10., str.54.

⁵⁹Županijski sud u Varaždinu, Gž 133/2020 od 7. listopada 2020., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020GzB133A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

⁶⁰Županijski sud u Varaždinu, Gž 150/2021 od 24. veljače 2021, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021GzB150A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

da su stranke uspjele u parnici svaka u omjeru od pedeset posto, već približno u jednakim dijelovima.

Omjer uspjeha u parici se računa s obzirom na konačno postavljene tužbene zahtjeve i to tako da se utvrdi postotak u kojem je svaka stranka uspjela u parnici, nakon toga će sud odrediti iznos pojedinih i ukupnih troškova stranke koja je u većoj mjeri uspjela u sporu koji su bili potrebni za vođenje parnice, te se potom od postotka one strane koja je u većem dijelu uspjela u parnici oduzima postotak one strane koja je uspjela u manjem dijelu.

Kako bi se jasnije objasnila razlika u obračunu troškova postupka prije i poslije Novele iz 2019. u nastavku će se dati praktični primjer.

Tužitelj je uspio u postupku s 25%, a tuženik sa 75%. Tužitelj je podnio zahtjev za naknadu troškova u iznosu od 20.000,00 kuna, a tuženik 15.000,00 kuna. Prije ZIDZPP 2019. sud bi utvrdio da je tužiteljev zahtjev osnovan u visini od 25% ukupno zatraženog troška odnosno u visini od 5.000,00 kuna ($20.000,00 \text{ kuna} \times 25\%$), a tuženikov u visini od 11.250,00 kuna ($15.000,00 \text{ kuna} \times 75\%$). Kada se međusobni troškovi stranaka prebiju, tužitelj mora tuženiku nadoknaditi 6.250,00 kuna. Nakon ZIDZPP 2019. sud će najprije od tuženikovog uspjeha odbiti tužiteljev uspjeh: $75\% - 25\% = 50\%$. Pod pretpostavkom da su svi troškovi tuženika koje potražuje osnovani, taj se tuženikov trošak množi s prethodnog dobivenim rezultatom $15.000,00 \text{ kuna} \times 50\% = 7.500,00 \text{ kuna}$, te se tuženiku ima nadoknaditi ukupni trošak od 7.500,00 kuna.

Dakle, iz gore navedenog primjera jasno je kako se nakon ZIDZPP 2019. primjenjuje različita formula za obračun troškova, koja dovodi i do drugačijeg iznosa troškova za koje postoji obveza plaćanja..

Kad je u pitanju utvrđivanje omjera uspjeha u parnici kod djelomičnog uspjeha u sporu, na zakonodavca, ali i na sudsku praksu su od velikog utjecaja bile odluke Europskog suda za

ljudska prava posebice u predmetima *Stankov protiv Bugarske*⁶¹, *Zaharieva protiv Bugarske*⁶², *Klauz protiv Hrvatske*⁶³, *Harrison McKee protiv Mađarske*⁶⁴, *Marić protiv Hrvatske*⁶⁵, *Čolić protiv Hrvatske*⁶⁶, *Štefek protiv Hrvatske*⁶⁷, *Žulić protiv Hrvatske*⁶⁸, ali i u nekim drugim predmetima. U navedenim odlukama je Europski sud za ljudska prava analizirao odluke nacionalnih sudova o troškovima postupka s aspekta prava na pristup sudu zajamčenog člankom 6. stavkom 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁶⁹ (dalje u tekstu: Konvencija) i člankom 29. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske⁷⁰.

Prijevod članka 6. stavka 1. Konvencije glasi: „Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni, neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezina dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranke to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.“

⁶¹Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Stankov protiv Bugarske*, broj 68490/01, presuda od 12. srpnja 2007., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2007N68490S01U001M81606>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁶²Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Zaharieva protiv Bugarske* broj 6194/06, ECLI:EU:C:2022:324 presuda od 20. studenog 2012., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2012N6194S06U001M115417>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁶³Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Klauz protiv Hrvatske*, broj 28963/10, ECLI:CE:ECHR:2013:0718JUD002896310, presuda od 18. srpnja 2013., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/EULPHR2010B28963A10>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁶⁴Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Harrison McKee protiv Mađarske*, broj 22840/07, presuda od 3. lipnja 2014., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2014N22840S07U001M144350>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁶⁵Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Miroslav i Marijana Marić protiv Hrvatske*, broj 37333/17, ECLI:CE:ECHR:2020:1110DEC003733317, presuda od 3. prosinca 2020., dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-206585%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-206585%22]}), posjećeno 30. studenog 2023.

⁶⁶Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Čolić protiv Hrvatske*, broj 28963/10, presuda od 11. studenog 2021., dostupno na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eref.eakademija.com/images/presude/1140-COLIC-PROTIV-HRVATSKE.pdf>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁶⁷Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Štefek protiv Hrvatske*, broj 6513/17, presuda od 2. lipnja 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2022N65173S17U001M217444>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁶⁸Europski sud za ljudska prava u Strasbourg, *Žulić protiv Hrvatske*, broj 69108/17, presuda od 1. rujna 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2022N69108S17U001M219136>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁶⁹Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine-Međunarodni ugovori br.18/97, 6/99-pročišćeni tekst 8/99-ispravak 14/02, 9/05, 1/06 i 2/10.

⁷⁰Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/02, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

U predmetima *Perdigao protiv Portugala*⁷¹, *Hoare protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁷², *Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske*⁷³, *Musa Tarhan protiv Turske*⁷⁴, *Horvat protiv Hrvatske*⁷⁵, *Perša protiv Hrvatske*⁷⁶, *Bursać i drugi protiv Hrvatske*⁷⁷ Europski sud za ljudska prava je analizirao odluke nacionalnih sudova s aspekta prava na mirno uživanje vlasništva zajamčenog člankom 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju.

Prijevod članka 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju glasi: „Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojeg vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svog vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava. Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.“

U predmetu *Stankov protiv Bugarske* podnositelj zahtjeva je pred nacionalnim sudovima podnio tužbu zbog naknade štete protiv Bugarske zbog nezakonitog pritvaranja. Bugarski sud je ustanovio da je Bugarska odgovorna za nezakonito pritvaranje podnositelja zahtjeva te da zbog toga podnositelju pripada naknada štete. Bugarski sud je ustanovio da je osnova tužbenog zahtjeva osnovana, a što se tiče visine naknade štete dodijelio je podnositelju 4% zatraženog iznosa. Radilo se dakle, o djelomičnom uspjehu u sporu na strani podnositelja. Presudom

⁷¹Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, *Perdigao protiv Portugala*, broj 24768/06, ECLI:CE:ECHR:2009:0804JUD002476806, presuda od 16. studenog 2010., dostupna na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2010N24768S06U001M101740>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁷²Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, *Hoare protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 16261/08, ECLI:CE:ECHR:2011:0412DEC001626108, presuda od 12. travnja 2011., dostupna na: <https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/ECHR701Y2011N16261S08U001M104608>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁷³Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, *Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske*, broj 72152/13, ECLI:CE:ECHR:2016:0906JUD007215213, presuda od 6. rujna 2016., dostupna na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/EULPHR2013B72152A13>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁷⁴Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, *Musa Tarhan protiv Turske*, broj 12055/17, ECLI:CE:ECHR:2018:1023JUD001205517, presuda od 23. listopada 2018., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2018N12055S17U001M187362>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁷⁵Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, *Horvat protiv Hrvatske*, broj 27702/16, ECLI:CE:ECHR:2022:0222DEC002770216, presuda od 12. veljače 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/EULPHR1999v2B51585A99>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁷⁶Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, *Perša protiv Hrvatske*, broj 50014/15, ECLI:CE:ECHR:2022:0308DEC005001415, presuda od 8. ožujka 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ECHR701Y2022N50014S15U001M216768>, posjećeno 30. studenog 2023.

⁷⁷Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu, *Bursać i drugi protiv Hrvatske*, broj 78836/16, ECLI:CE:ECHR:2022:0428JUD007883616, presuda od 28. travnja 2022., dostupno na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Analize%20presuda%20i%20odluka/Bursac%20i%20>, posjećeno 30. studenog 2023.

bugarskog suda je sukladno odredbama bugarskog zakonodavstva naloženo podnositelju da plati sudsku pristojbu koja je iznosila 90% dosuđene naknade. Europski sud za ljudska prava je u svojoj odluci utvrdio kako znatno financijsko opterećenje koje je podnositelju nametnuto u vidu plaćanja pristojbi na kraju postupka može predstavljati ograničenje prava na pristup sudu i time povredu prava zajamčenog člankom 6. stavkom 1. Konvencije. Sud je u ovom postupku razmatrao i je li nametnuta pristojba bila razmjerna legitimnom cilju koji se nametanjem te pristojbe želi postići odnosno funkcioniranju pravosudnog sustava i odvratanju od podnošenja neutemeljenih zahtjeva. Sud je utvrdio kako je u konkretnom slučaju nacionalni sud utvrdio da je osnova opravdana a od podnositelja zahtjeva i punomoćnika se nije moglo očekivati postavljanje točne visine tužbenog zahtjeva s obzirom na to da nije postojala sudska praksa koja bi podnositelju ukazivala na visinu naknade štete koju može osnovano potraživati. Slijedom navedenog, Europski sud za ljudska prava je zaključio kako je financijsko opterećenje koje je nametnuto podnositelju značajno i nerazmjerno legitimnom cilju te je stoga došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

U predmetu *Zaharieva protiv Bugarske* je Europski sud za ljudska prava zaključio kako je zahtjev podnositeljice neosnovan s obzirom na to da nametnuta sudska pristojba domaćih sudova nije predstavljala nerazmjernan teret i nametanjem te pristojbe joj nije narušeno pravo na pristup sudu. Podnositeljici je u postupku za naknadu štete pred prvostupanjskim sudom naloženo platiti sudsku pristojbu u visini od 4% od odbijenog dijela tužbenog zahtjeva za naknadu nematerijalne štete u skladu sa istom odredbom bugarskog zakona iz predmeta *Stankov protiv Bugarske*. Drugostupanjski sud međutim nije naložio podnositeljici plaćanje pristojbi drugostupanjskog postupka, a Vrhovni je sud snizio sudsku pristojbu sa 11.940 BGN na 5 BGN na zahtjev podnositeljice zbog izmjene zakona. Ni u ovoj odluci Europski sud za ljudska prava nije zamjerio podnositeljici postavljanje visokog tužbenog zahtjeva zbog nedostatka sudske prakse, kao i u predmetu *Stankov protiv Bugarske*. Međutim, za razliku od tog predmeta, u ovom je predmetu sud utvrdio kako su drugostupanjski i Vrhovni sud znatno smanjili iznosi sudskih pristojbi koji je podnositeljici naložen platiti prvostupanjskom odlukom, te iznos sudske pristojbe nije naknadu štete koja je dosuđena podnositeljici učinio neznatnom. Zbog navedenog u ovom predmetu prema stavu Europskog suda za ljudska prava nije došlo do nerazmjernog financijskog opterećenja i time do povrede Konvencije.

U predmetu *Klauz protiv Hrvatske* je hrvatski državljani Ivan Klauz 1997.godine uhićen i priveden u policijsku postaju gdje je zlostavljan od strane policijskog službenika za

vrijeme ispitivanja. Policijski službenik je zbog zlostavljanja Ivana Klauza pravomoćno osuđen u kaznenom postupku. Ivan Klauz je stoga protiv države 1998. godine pred Općinskim sudom u Zagrebu pokrenuo postupak za naknadu štete potražujući naknadu u iznosu od 295.000,00 kuna. Nakon provedenog vještačenja Ivan Klauz je preinačio tužbeni zahtjev potražujući sada naknadu štete u zbirnom iznosu od 335.000,00 kuna i to 15.000,00 kuna zbog pretrpljenih fizičkih bolova, 20.000,00 kuna zbog pretrpljenog straha i 300.000,00 kuna zbog pretrpljene duševne boli. Prvostupanjski sud je 2002. godine Ivanu Klauzu dosudio naknadu štete u iznosu od ukupno 14.500,00 kuna i to po 5.000,00 kuna zbog pretrpljenog straha, povrede dostojanstva, ugleda i časti, te 4.500,00 kuna zbog pretrpljenih fizičkih bolova i obvezao je Republiku Hrvatsku da mu nadoknadi troškove u iznosu od 3.553,31 kuna. Prvostupanjski sud je naložio Ivanu Klauzu da s obzirom na njegov uspjeh u sporu od 4,3% i uspjeh Republike Hrvatske u sporu od 95,7%, nadoknadi Republici Hrvatskoj troškove zastupanja državnog odvjetništva u iznosu od 26.197,87 kuna. Prilikom donošenja odluke o žalbi Županijski sud u Zagrebu je 2006. godine u cijelosti potvrdio prvostupanjsku presudu dok je Vrhovni sud je 2007. godine prilikom donošenja odluke o reviziji povećao dosuđeni iznos naknade štete na ukupan iznos od 24.000,00 kuna, te je stoga s obzirom na postignuti uspjeh u sporu naložio Ivanu Klauzu da Republici Hrvatskoj nadoknadi troškove zastupanja po državnom odvjetništvu u iznosu od 19.000,00 kuna. Ustavna tužba je odbijena 2009. godine. Ivan Klauz je nakon što je iscrpio u cijelosti pravni put u Republici Hrvatskoj Europskom sudu za ljudska prava podnio Zahtjev u kojem tvrdi da je došlo do povrede njegovih prava zajamčenih Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Europski sud za ljudska prava je u svojoj odluci iz 2013. godine utvrdio kako je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije, odnosno ostao je pri svojem shvaćanju zauzetom u predmetu *Stankov protiv Bugarske* navodeći da znatno financijsko opterećenje koje se nameće strankama na kraju postupka može predstavljati ograničenje prava na pristup sudu. Prema izraženom stavu Europskog suda za ljudska prava, nacionalni sudovi moraju ocijeniti okolnosti svakog pojedinog slučaja kako se ne bi dosudili prekomjerni troškovi a što bi onda rezultiralo ograničenjem prava stranaka na pristup sudu. Ograničenje prava na pristup sudu bit će nespojivo sa Konvencijom ako ono ne teži legitimnom cilju i ne postoji razmjernost između legitimnog cilja i sredstva kojima se taj cilj namjerava postići. U konkretnom slučaju Europski sud za ljudska prava je zaključio kako su hrvatski sudovi primijenili odredbu članka 154. ZPP-a bez da su iskoristili svoje pravo na diskreciju u slučaju da su stranke djelomično uspjele u sporu, odnosno bez da su uzeli u obzir posebne okolnosti slučaja. Naime, radilo se o sporu za naknadu štete zbog zlostavljanja od strane policijskog službenika, a postavljeni bio je osnovan. Sudovi nisu uzeli u obzir ni da državno

odvjetništvo nije imalo nikakve posebne troškove zbog visoko postavljanog tužbenog zahtjeva. Europski sud za ljudska prava je u konačnici smatrao da je nepravedno da za zlostavljanje koje je počinila država, država uzima oštećeniku troškove za zastupanje u tom postupku zbog čega je smatrao da financijsko opterećenje podnositelja zahtjeva nije razmjerno cilju kojem teži članak 154. ZPP-a, naime cilju da se tužitelji odvrću od postavljanja previsokih i neutemeljenih tužbenih zahtjeva. Europski sud za ljudska prava je utvrdio i da su domaći sudovi donošenjem odluka o troškovima postupka povrijedili i podnositeljevo pravo na mirno uživanje vlasništva predviđeno člankom 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju.

Iz presude Europskog suda *Klauz protiv Hrvatske* jasno proizlazi da bi sudovi u Republici Hrvatskoj prilikom donošenja odluke o troškovima parničnog postupka u većoj mjeri trebali voditi računa o uspjehu dokazivanja u pogledu osnove postavljenog tužbenog zahtjeva. Takav je stav zauzeo i Ustavni sud Republike Hrvatske u odluci U-III/6332/2021 od 21. prosinca 2022.⁷⁸

U okviru obavljanja svoje odvjetničke djelatnosti, imam u radu jedan predmet u kojem sam se prilikom podnošenja revizije pozvala na predmet *Klauz protiv Hrvatske* jer isti smatram primjenjivim na konkretan slučaj, o reviziji do dana pisanja ovog rada nije odlučeno, ali ću u kratko iznijeti stajalište koje sam zastupala. U konkretnom predmetu je tužiteljica prije više desetaka godina kupila nekretninu od jedne općine, uknjižila je svoje pravo vlasništva, platila porez i koristila nekretninu dugi niz godina. U jednom je postupku kojeg je pokrenula treća osoba protiv općine i osobe koja je od općine kupila nekretninu radi utvrđenja prava vlasništva sud utvrdio da je prethodno opisani ugovor o kupoprodaji nekretnine ništetan jer isti nije zadovoljavao propisanu formu. Naime, u vrijeme sklapanja ugovora o kupoprodaji općina je prije prodaje nekretnine bila dužna provesti javni natječaj, a u konkretnom slučaju je na Općinskom sudu otvoren zemljišnoknjižni postupak u kojem je kupcu priznala pravo vlasništva

⁷⁸Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2021B6332AIII>, posjećeno 28. studenog 2023. Pozivanje podnositeljice na presudu ESLJP-a *Klauz protiv Hrvatske* br. 28963/10, od 18. srpnja 2013. je neosnovano, s obzirom na to da načelna stajališta u toj presudi nisu primjenjiva na konkretan slučaj. ESLJP je prilikom donošenja navedene presude imao u vidu posebne okolnosti tog slučaja, utvrdivši da su mehanička primjena odredbe članka 154. stavka 2. Zakona o parničnom postupku ("Narodne novine" broj 53/91., 91/92., 112/99., 88/01. - članak 50. Zakona o arbitraži, 117/03., 88/05. - članak 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07. - odluka USRH broj: U-I-1569/2004 i dr., 84/08., 96/08. - odluka USRH broj: U-I-1569/2004 i dr., 123/08. - ispravak, 57/11. i 148/11. - pročišćeni tekst), kao i neobraćanje dovoljne pozornosti na posebne okolnosti podnositeljeva predmeta odnosno činjenicu da se radilo o postupku naknade štete zbog policijskog zlostavljanja, doveli do apsurdne situacije (previsoko su dosuđeni troškovi postupka što je uzrokovalo značajno smanjenje iznosa naknade štete), a time posljedično i do povrede ustavnih prava podnositelja zahtjeva (naročito povrede same biti prava na pristup sudu)"

na zapisnik pred sucem te naložila kupcu isplatu „naknade“. Općina je temeljem presude, u postupku kojeg je pokrenula treća osoba radi utvrđenja prava vlasništva, kojom je utvrđena ništetnost kupoprodajnog ugovora uknjižila svoje pravo vlasništva na nekretnini, a tužiteljica je podnijela tužbu radi isplate i naknade štete protiv Republike Hrvatske i dotične općine, tražeći povrat isplaćene kupoprodajne cijene i tvrdeći da joj je postupanjem države i općine nastala šteta jer nisu ispoštovali zakonom propisanu proceduru za sklapanje ugovora o kupoprodaji zbog čega je ista utvrđenjem tog ugovora ništetnim izgubila pravo vlasništva nekretnine. Sud je odbio tužbeni zahtjev tužiteljice tvrdeći kako je tužiteljica trebala znati da je prije sklapanja ugovora o kupoprodaji nekretnina prvotno trebala biti izložena prodaji na javnom natječaju, te joj je naložio plaćanje troškova postupka jer je ista uspjela samo s nesrazmjernim dijelom tužbenog zahtjeva, odnosno samo u dijelu u kojem je tražila povrat isplaćene kupoprodajne cijene, ali ne i s dijelom u kojem je potraživala naknadu štete. Tužiteljica je podnijela reviziju tvrdeći kako je ona izgubila svoje pravo vlasništva nekretnine zbog postupanja dotične općine i Republike Hrvatske, te se u dijelu u kojem osporava odluku o troškovima postupka pozvala na predmet *Klauz protiv Republike Hrvatske*, jer smatra da se radi o specifičnom slučaju u kojem je navedena odluka primjenjiva. Odluka o reviziji nije donesena. Naime, prema mojem mišljenju u ovom predmetu kao i u predmetu *Klauz* tužiteljici je nastala šteta zbog nezakonitog postupanja Republike Hrvatske odnosno njezinih institucija, te je neprihvatljivo da upravo stranka snosi troškove vođenja postupka kojeg je bila primorana pokrenuti zbog greške Republike Hrvatske.

Ovdje je svakako bitno napomenuti kako u Republici Hrvatskoj sudovi sude na temelju Ustava, međunarodnih ugovora, zakona i drugih važećih izvora prava. Dakle, sudovi mogu suditi primjenjujući sudsku praksu Europskog suda, ali u skladu sa hijerarhijom pravnih izvora. U tom smislu Vrhovni sud Republike Hrvatske donio je odluke u predmetima *Revt 297/13*⁷⁹ i *Rev-x-472/14-3*⁸⁰ u kojima navodi: „...*Prilikom odlučivanja o parničnom trošku sud će voditi računa o troškovima postupka nastalih za stranke povodom svih njihovih zahtjeva istaknutih u ovom postupku, a primjenom odredbe čl. 154. i 155. ZPP-a, imajući kod odmjeravanja troška u vidu i konačnu odluku Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Klauz protiv Hrvatske*.“*

81

⁷⁹Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2013RevtB297A2>, posjećeno 03. veljače 2022.

⁸⁰Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2014RevxB472A3>, posjećeno 2. veljače 2022.

⁸¹*Jelušić Damir*, Utjecaj presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Klauz protiv Hrvatske* na tuzemne sudove, *Pravo i porezi* br. 4. (2018.), str. 66.

U predmetu *Harrison McKee protiv Mađarske* podnositelj je 2003. godine podnio tužbu radi naknade nematerijalne štete zbog povrede prava osobnosti protiv javnog tužitelja, ureda regionalnog javnog tužitelja i ureda glavnog tužitelja. Podnositelj je zatražio naknadu štete u visini od 390.000,00 mađarskih forinti, a koja visina tužbenog zahtjeva nije bila u skladu sa sudskom praksom mađarskih sudova. Prvostupanjski sud je u odluci iz 2005. godine utvrdio povredu podnositeljeva prava na ugled, ali je odbio tužbeni zahtjev s obrazloženjem da je tužbeni zahtjev suviše visoko postavljen a da se učinjena povreda mogla ispraviti i isprikom. Sud je naložio podnositelju plaćanje sudskih pristojbi u iznosu od 879.000,00 mađarskih forinti. Drugostupanjski sud je u odluci iz 2006. godine potvrdio odluku prvostupanjskog suda i naložio podnositelju plaćanje pristojbi od 900.000,00 forinti. Vrhovni sud je u odluci iz 2007. godine potvrdio odluke nižih sudova i naložio podnositelju plaćanje dodatnih pristojbi. Europski sud za ljudska prava je u svojoj odluci iz 2014. godine utvrdio kako u konkretnom slučaju nije došlo do povrede Konvencije i to iz razloga što je podnositelj pristojbu trebao platiti tek na kraju postupka, pa mu je time bio omogućen pristup svakom stadiju postupka. Nadalje, kako su nacionalni sudovi podnositelju naložili plaćanje sudskih pristojbi u značajno manjem iznosu od predviđenog maksimuma, kako podnositelj nije dokazao osnovanost tužbenog zahtjeva za razliku od predmeta *Stankov protiv Bugarske*, te kako je podnositelj zastupan po odvjetniku trebao postaviti visinu tužbenog zahtjeva u skladu s postojećom sudskom praksom, Europski sud je zaključio kako su nametnuti troškovi u vidu sudskih pristojbi bili razmjerni legitimnom cilju funkcioniranja pravosudnog sustava i odvratanja podnositelja od postavljanja neutemeljenih zahtjeva.

U predmetu *Marić protiv Hrvatske* podnositelji zahtjeva su tvrdili kako im je pravo na pristup sudu povrijeđeno time što im je naloženo plaćanje svih troškova zastupanja državnog odvjetništva posebno zbog njihove teške financijske situacije i zbog okolnosti zbog kojih su od države tražili naknadu štete. U konkretnom slučaju su podnositelji 2013. godine pokrenuli pred nacionalnim sudovima sudski postupak radi naknade štete zbog ubojstva njihova oca u JNA-ovom bombardiranju iz 1991. Do trenutka podnošenja tužbe za naknadu štete kazneni postupak nije okončan. Prvostupanjski sud je prihvatio tužbeni zahtjev podnositelja. Drugostupanjski sud je odbio tužbeni zahtjev utvrdivši da je riječ o ratnoj šteti za koju ne odgovara Republika Hrvatska i naložio podnositeljima plaćanje iznosa od 27.750,00 kuna na ime troškova postupka u koje su ulazili i troškovi zastupanja Republike Hrvatske po državnom odvjetništvu. Ustavni

sud je u odluci iz 2017. godine zaključio kako nije došlo do povrede članka 29. Ustava zbog naloga za plaćanjem troškova postupka. Europski sud za ljudska prava je u odluci iz 2020. godine utvrdio da s obzirom na to da je nedvojbeno riječ o ratnoj šteti, nisu postojali uvjeti za pokretanje postupka za naknadu štete a što je trebalo biti poznato odvjetniku koji je zastupao podnositelje. Slijedom toga je Europski sud za ljudska prava utvrdio da nametnuti troškovi ne predstavljaju nerazmjern teret zbog čega u konkretnom slučaju nije došlo do povrede prava na pristup sudu.

U predmetu *Čolić protiv Hrvatske* podnositelj zahtjeva je pred nacionalnim sudovima 2003. godine podnio tužbu radi naknade štete protiv osobe koja ga je fizički napala. Nacionalni sudovi su utvrdili osnovanost osnove tužbenog zahtjeva. Prvostupanjski sud je 2011. godine podnositelju dosudio 65% zatražene visine naknade štete odnosno iznos od 8.360,00 kuna, a naložio mu je plaćanje troškova postupka u iznosu od 14.886,00 kuna. Drugostupanjski sud je 2014. godine preinačio odluku o troškovima postupka smatrajući da je većina troškova postupka nastala zbog dokazivanja osnove, a ne visine tužbenog zahtjeva. Vrhovni sud je međutim 2015. godine potvrdio odluku prvostupanjskog suda vezano za troškove postupka. Ustavni sud je 2018. godine proglasio ustavnu tužbu podnositelja nedopuštenom. Europski sud za ljudska prava je u svojoj odluci iz 2021. godine utvrdio kako je u konkretnom slučaju došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije odnosno podnositeljeva prava na pristup sudu. U svojoj odluci Europski sud za ljudska prava navodi kako su i u sporovima između fizičkih osoba jednako primjenjiva jamstva prava na pristup sudu, te kako je s obzirom na sudsku praksu i postojeće smjernice visina postavljenog tužbenog zahtjeva bila razumna, a kako Vrhovni sud nije uzeo u obzir da je podnositelj u cijelosti uspio u pogledu osnove tužbenog zahtjeva i time iskoristio diskrecijsku ovlast iz članka 154. ZPP-a, već je samo mehanički primijenio zakon i doveo podnositelja u apsurdnu situaciju da mora platiti troškove koji su gotovo dvostruko veći od dosuđene visine naknade štete.

U predmetu *Štefek protiv Hrvatske*, podnositelj zahtjeva je pred nacionalnim sudovima pokrenuo postupak za naknadu štete protiv svog poslodavca. Podnositelj zahtjeva je bio vozač vozila hitne medicinske pomoći koji je protiv svog poslodavca pokrenuo postupak zahtijevajući isplatu raznovrsnih naknada vezanih uz obavljanje posla. U postupku je podnio dva tužbena zahtjeva, jedna na iznos od 254.141,12 kuna na ime naknade za prekovremene sate i slobodne dane tijekom pripravnosti i drugi eventualni u iznosu od 12.381,26 kuna za isplatu naknade koja

nije uključivala prvim zahtjevom zahtijevan iznos za prekovremene sate i slobodne dane. Prvostupanjski sud je u odluci iz 2016. godine usvojio eventualni tužbeni zahtjev i naložio je tuženiku da podnositelju nadoknadi troškove postupka, dok je drugostupanjski sud u odluci iz 2017. godine preinačio odluku o troškovima i naložio podnositelju da tuženiku isplati troškove postupka u iznosu od 13.375,00 kuna. Europski sud za ljudska prava je u odluci iz 2022. utvrdio da su oba tužbena zahtjeva postavljena u skladu sa visinom koju je utvrdio sudski vještak, u pogledu prvo postavljenog tužbenog zahtjeva podnositelj nije uspio ni s osnovom ni sa visinom, dok je u pogledu drugog tužbenog zahtjeva podnositelj uspio i s osnovom i s visinom tužbenog zahtjeva. Imajući to u vidu, ali i činjenicu da nisu utvrđene druge okolnosti koje bi opravdale visinu troškova postupka koje je drugostupanjski sud odredio, Europski sud za ljudska prava je utvrdio da je u konkretnom predmetu došlo do povrede Konvencije odnosno do povrede podnositeljeva prava na pristup sudu.

U predmetu *Žulić protiv Hrvatske* podnositelj je 2015. godine podnio tužbu protiv banke radi ništetnosti klauzule ugovora o kreditu koja se odnosila na promjenjivu kamatnu stopu. Podnositelj je u tijeku postupka sa bankom sklopio aneks ugovora o kreditu i posljedično tome povukao tužbu istaknuvši kako je banka sklapanjem aneksa u cijelosti udovoljila njegovom tužbenom zahtjevu. Prvostupanjski sud je naložio banci plaćanje troškova postupka, dok je drugostupanjski sud u odluci iz 2017. godine odlučio da svaka stranka snosi svoje troškove obrazlažući svoju odluku primjenom članka 159. ZPP-a o sudskoj nagodbi. Vrhovni sud Republike Hrvatske je reviziju podnositelja proglasio nedopuštenom. Europski sud za ljudska prava je u odluci iz 2022. godine podnositeljev zahtjev utvrdio nedopuštenim s obrazloženjem kako o postavljenom pitanju postoji različita praksa sudova. Međutim, Europski sud je zaključio kako nije došlo do prekomjernog financijskog opterećenja jer spor nije okončan nagodbom, već je podnositelj povukao svoju tužbu unatoč tome što banka nije u cijelosti udovoljila njegovom tužbenom zahtjevu, te sudovi podnositelju nisu naložili plaćanje troškova banke, već samo njegovih troškova.

U predmetu *Perdigao protiv Portugala*, Europski sud za ljudska prava odlučivao je o tome je li dosuđivanjem troškova u postupku izvlaštenja došlo do povrede podnositeljeva prava na mirno uživanje vlasništva. Nacionalni sudovi su 2005. i 2006. godine odlučivali o naknadi za izvlaštenje poljoprivrednog zemljišta podnositelja, te su u konačnici dosudili podnositelju naknadu od 197.236,25 eura i naložili mu plaćanje troškova postupka u vidu sudske pristojbe u

iznosu od 309.052,17 eura. Portugalski Ustavni sud je u svojoj odluci iz 2007. godine utvrdio kako je određivanje takve sudske pristojbe suprotno podnositeljevu pravu na pristup sudu. Posljedično navedenoj odluci Ustavnog suda portugalski je sud naložio podnositelju plaćanje pristojbe u iznosu naknade za izvlaštenje uvećane za 15.000,00 eura. Podnositelj je smatrao kako je nametanjem tako visoko određene sudske pristojbe došlo do povrede njegovih prava na mirno uživanje vlasništva. Europski sud za ljudska prava je razmatrajući zahtjev podnositelja 2009. godine utvrdio kako je nametnuta pristojba trebala biti uplaćena na račun države a ne privatnopravne osobe, te kako je paradoksalno da država na ime sudske pristojbe uzima više od određene naknade u sporu, bez obzira na suviše visoko postavljenu visinu tužbenog zahtjeva, te je stoga utvrdio kako je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1. Konvencije odnosno do povrede podnositeljeva prava na mirno uživanje vlasništva.

U predmetu *Hoare protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, podnositelj je pred nacionalnim sudovima 1989. osuđen za pokušaj silovanja za što je odslužio kaznu zatvora. Po izlasku iz zatvora osvojio je dobitak na lotu. Žrtva silovanja je protiv podnositelja pokrenula postupak za naknadu štete 16 godina nakon počinjenja kaznenog djela, odnosno nakon što je podnositelj osvojio dobitak na lotu. Prvostupanjski sud je odbio tužbeni zahtjev za naknadu štete zbog zastare i naložio tužiteljici plaćanje troškova postupka. Drugostupanjski sud je potvrdio odluku prvostupanjskog suda, dok je Vrhovni sud smatrao da je rok zastare trebao biti produžen te je naložio podnositelju da snosi zatraženi iznos naknade štete i troškove postupka. Europski sud za ljudska prava je u odluci iz 2011. godine utvrdio kako nije došlo do povrede članka 1. Protokola 1 uz Konvenciju kao ni do povrede podnositeljeva prava na pristup sudu i to cijeneći okolnosti konkretnog slučaja odnosno da podnositelj nije pristao na nagodbu i da su troškovi žrtve bili opravdani.

U odluci Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Cindrić i Bešlić protiv Republike Hrvatske*⁸² iako su Cindrić i Bešlić izgubili parnicu, sud smatra da Republika Hrvatska nema pravo na naknadu troškova postupka. Podnositelji zahtjeva su 2006. godine podnijeli sudu u Republici Hrvatskoj tužbu radi naknade štete, svaki u iznosu od 500.000,00 kuna, protiv Republike Hrvatske zbog ubojstva njihovih roditelja. Prvostupanjski sud je 2007. godine prihvatio tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva te je svakom podnositelju zahtjeva dosudio

⁸²Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu Cindrić i Bešlić protiv RH, broj 72152/13, presuda od 6. lipnja 2016., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/EULPHR2013B72152A13>, posjećeno dana 4. veljače 2022.

iznos od 300.000,00 kuna na ime naknade štete zbog ubojstva roditelja utvrdivši kako je ubojstvo njihovih roditelja bio teroristički akt. Odlukom drugostupanjskog suda iz 2009. godine je preinačena odluka suda prvog stupnja te je naloženo podnositeljima da Republici Hrvatskoj isplate iznos od 52.500,00 kuna na ime troškova parničnog postupka budući su izgubili spor. Presudu drugostupanjskog suda su potvrdili Vrhovni sud Republike Hrvatske u odluci iz 2012. godine te Ustavni sud u odluci iz 2013. godine a podnositelji su podnijeli Europskom sudu za ljudska prava Zahtjev u kojem tvrde da postupanjem sudova u Republici Hrvatskoj došlo do povrede njihovih prava zajamčenih Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Europski sud za ljudska prava je u svojoj odluci iz 2016. godine uzimajući u obzir posebne okolnosti ovoga predmeta, činjenicu da se Vrhovni sud Republike Hrvatske složio s time da u dotičnim djelima koja predstavljaju ratni zločin postoje određene sličnosti s terorističkim aktom; nadalje, da je definicija terorističkog akta podložna tumačenju sudova i u relevantnom razdoblju nije bila pojašnjena, da je protivnik podnositelja zahtjeva bila država koju zastupa Državno odvjetništvo, te da iznos troškova koje je prema odlukama nacionalnog suda trebalo naknaditi nije neznatan s obzirom na financijsku situaciju podnositelja zahtjeva, presudio da odluka da podnositelji zahtjeva moraju platiti puni iznos troškova zastupanja države u dotičnom postupku predstavlja nerazmjeran teret za njih, te da je stoga došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju u posebnim okolnostima ovog predmeta.

Na prvi pogled odluka Europskog suda u predmetu *Cindrić i Bešlić protiv Republike Hrvatske* bi mogla u svim slučajevima dovesti do odluke kojom se odbijaju naknaditi troškovi. Međutim, imajući u vidu odluku istoga suda u predmetu *Klauz protiv Republike Hrvatske* jasno je kako je mišljenje suda da prilikom donošenja odluke o naknadi troškova postupka sud treba imati u vidu kvantitativni i kvalitativni kriterij. Dakle, s obzirom na sve navedeno, a posebno na citirano stajalište Vrhovnog suda, presuda u predmetu *Klauz protiv Republike Hrvatske* predstavlja jedno od pravnih izvora kojeg su sudovi u Republici Hrvatskoj dužni koristiti prilikom donošenja odluka o naknadi troškova postupka u situaciji djelomičnog uspjeha u sporu. Međutim, takvu odluku sudovi trebaju primjenjivati kada odredbe važećih propisa u Republici Hrvatskoj nisu postigle svoju svrhu odnosno nisu dovoljno jasne da bi se mogle direktno primijeniti na konkretan slučaj.⁸³

⁸³Jelušić, op. cit. bilj. 48, str. 35.

U predmetu *Musa Tarhan protiv Turske*, podnositelj je smatrao da mu je nalogom za plaćanje troškova postupka izvlaštenja narušeno pravo na mirno uživanje vlasništva. Razmatrajući zahtjev podnositelja Europski sud za ljudska prava je 2018. godine utvrdio kako je u konkretnom predmetu došlo do povrede članka 1. Protokola 1 Konvencije odnosno prava na mirno uživanje podnositeljeva prava vlasništva. Svoju odluku Europski sud je obrazložio na način da je naveo da je u konkretnom slučaju pred nacionalnim sudovima država pokrenula postupak radi izvlaštenja, da je odlukom u nacionalnom u postupku podnositelju dosuđena naknada koja je tri puta veća od one koju je država nudila podnositelju prije pokretanja postupka, te da su troškovi koje je trebao platiti podnositelj iznosili 60% dosuđene naknade.

U predmetu *Horvat protiv Hrvatske* podnositelj je pred nacionalnim sudovima tužio dva osiguravajuća društva za naknadu neimovinske štete, koja mu je nastala u prometnoj nesreći. Tužbeni zahtjev podnositelja je iznosio 130.000,00 kuna. Prvostupanjski sud je podnositelju dosudio iznos od 41.050,00 kuna, smatrajući da mu pripada 32% zahtijevane naknade štete. Međutim, prvostupanjski sud je zaključio kako je podnositelj doprinio nastanku štete u omjeru od 40% jer se pristao voziti sa vozačem koji je bio pod utjecajem alkohola, kao i da se tijekom vožnje nije vezao sigurnosnim pojasom. Sud je zaključio kako je podnositelj u pogledu osnove uspio sa 60% koji omjer je izračunao u odnosu na iznos od 41.050,00 kuna, te je tužitelju u konačnici dosudio iznos od 24.630,00 kuna na ime naknade štete. Dosuđeni iznos naknade štete iznosio je 19% postavljenog tužbenog zahtjeva pa je sud kod odluke o troškovima postupka uzeo u obzir podnositeljev uspjeh u sporu u omjeru od 19% i naložio mu plaćanje troškova u iznosu od 40.022,00 kuna, primjenjujući metodu obračuna troškova kod djelomičnog uspjeha u sporu i uzimajući u obzir uspjeh podnositelja u dokazivanju osnove tužbenog zahtjeva. Odluku prvostupanjskog suda potvrdio je drugostupanjski sud i Vrhovni sud Republike Hrvatske, te Ustavni sud odlukom iz 2015. godine. Europski sud za ljudska prava je u svojoj odluci iz 2022. godine utvrdio kako je zahtjev podnositelja za naknadu štete bio nerazmjerno visok, te kako podnositelj nije u cijelosti dokazao osnovu tužbenog zahtjeva a većina troškova postupka je nastala upravo radi dokazivanja osnove zbog čega je zahtjev podnositelja proglasio nedopuštenim.

U predmetu *Perša protiv Hrvatske*, podnositelj je pred nacionalnim sudovima 2009. godine podnio tužbu za naknadu štete protiv Republike Hrvatske u visini od 427.549,25 kuna. Podnositelj je tvrdio da mu je nastala šteta jer Republika Hrvatska nije nadzirala štedionicu

zbog čijeg stečaja je izgubio svoju štednju. Podnositeljev tužbeni zahtjev je odbijen prvostupanjskom presudom 2010. godine i naloženo mu je plaćanje troškova zastupanja državnog odvjetništva u visini od 15.000,00 kuna. Vrhovni sud Republike Hrvatske je 2014. godine potvrdio odluku prvostupanjskog i drugostupanjskog suda. Europski sud za ljudska prava je 2022. godine u svojoj odluci utvrdio kako je u konkretnom slučaju došlo do miješanja države u mirno uživanje vlasništva. Međutim, nije došlo do povrede podnositeljeva prava na mirno uživanje vlasništva jer je miješanje države bilo zakonito i težilo je legitimnom cilju jer je podnositelj mogao predvidjeti ishod spora budući je postojala jasna praksa Vrhovnog suda koja je upućivala na to da u situaciji koja se dogodila podnositelju ne postoji odgovornost države. Europski sud za ljudska prava je utvrdio i kako visina troškova nije nerazumna u odnosu na vrijednost predmeta spora.

U predmetu *Bursać i drugi protiv Hrvatske* podnositelji zahtjeva su 2005. godine pokrenuli protiv Republike Hrvatske postupak za naknadu štete zbog ubojstva njihova oca za vrijeme Domovinskog rata. Prvostupanjski sud je 2010. godine odbio tužbeni zahtjev zbog zastare i naložio podnositeljima plaćanje troškova postupka u iznosu od 60.000,00 kuna na ime troškova zastupanja državnog odvjetništva odnosno za sastav odgovora na tužbu i za zastupanje na dvama ročištima. Županijski sud je 2011. godine potvrdio odluku prvostupanjskog suda. Vrhovni sud Republike Hrvatske je 2016. godine odbio reviziju. Ustavni sud je 2017. godine odbio ustavnu tužbu. Europski sud za ljudska prava je 2022. godine razmatrajući zahtjev podnositelja utvrdio kako je ograničenje prava na mirno uživanje vlasništva bilo zakonito jer je izvršeno temeljem članka 154. ZPP-a. Međutim, Europski sud za ljudska prava je razmatrao i jesu li nametnuti troškovi razmjerni legitimnom cilju te je u tom smislu utvrdio kako u vrijeme podnošenja tužbe nije postojala razvijena sudska praksa koja je podnositeljima mogla ukazivati na zastaru njihova tužbenog zahtjeva tim više što se radilo o posebnim okolnostima, a zbog čega je sud utvrdio da zahtjev podnositelja nije bio nerazuman. Europski sud za ljudska prava je utvrdio i kako nikada nisu identificirali ubojicu oca podnositelja što je pojačalo njihovu traumu, te je smatrao nepravednim, kao u predmetu *Cindrić i Bešlić protiv Republike Hrvatske* da se troškovi državnog odvjetništva odmjeravaju kao troškovi odvjetnika budući se državno odvjetništvo financira iz državnog proračuna, a od posebnog je značaja bila i financijska situacija podnositelja. Slijedom navedenog Europski sud za ljudska prava je utvrdio da je došlo do povrede članka 1. Protokola 1. uz Konvenciju.

Slovenski zakonodavac za sada nije mijenjao odredbe o naknadi troškova parničnog postupka u slučaju djelomičnog uspjeha stranke u parnici (čl. 154. st. 1.-4. slovenskog ZPP-a), pa i dalje vrijede odredbe koje su preuzete iz zajedničkog jugoslavenskog ZPP-a, a koje su sve do ZIDZPP 2019 vrijedile i u hrvatskom ZPP-u (čl. 154. st. 1.-4. ZPP-a).

2.3. Snošenje troškova povodom izvođenja dokaza po službenoj dužnosti

U redovnom parničnom postupku u skladu s raspravnim načelom stranke su dužne iznijeti činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice (članak 7. ZPP-a).

Ipak, sud može izvoditi dokaze i po službenoj dužnosti u zakonom određenim slučajevima. Člankom 7. stavkom 2. ZPP-a određeno je da je sud ovlašten utvrditi činjenice koje stranke nisu iznijele i izvesti dokaze koje stranke nisu predložile samo ako posumnja da stranke idu za time da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati. U skladu s člankom 3. stavkom 3. ZPP-a, pod zahtjevima kojima ne mogu raspolagati smatraju se raspolaganja stranaka koja su suprotna prisilnim propisima i pravilima javnog morala, s obzirom na to da takva raspolaganja sud neće uvažiti.

Spomenimo da je u obiteljskom parničnom procesnom pravu istražno načelo mnogo je naglašenije, slijedom čega u obiteljskim postupcima sud može izvoditi dokaze po službenoj dužnosti i u slučajevima koji nisu obuhvaćeni člankom 3. stavkom 3. ZPP-a. Naime, Obiteljskim zakonom⁸⁴ propisano je da je sud u statusnim stvarima, stvarima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima i mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta ovlašten utvrđivati i činjenice koje stranke nisu iznijele, a može odlučiti da se dokazuju i činjenice koje su stranke priznale u postupku (čl. 350. u vezi s čl. 349. Obiteljskog zakona).

Kad stranka predloži izvođenje dokaza, dužna je po nalogu suda unaprijed položiti iznos potreban za podmirenje troškova koji će nastati u povodu izvođenja dokaza u redovnom parničnom postupku (čl. 153. st. 1. ZPP-a).

⁸⁴Obiteljski zakon Narodne Novine br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

U slučaju kad izvođenje dokaza predlože obje stranke ili kad ga sud izvodi dokaz po službenoj dužnosti, sud može odrediti da iznos potreban za izvođenje dokaza polože obje stranke postupka ili samo jedna stranka (čl. 153. st. 2. ZPP-a).

Sud će odustati od izvođenja dokaza ako iznos potreban za podmirenje troškova ne bude položen u roku što ga sud odredi (čl. 153. st. 3. reč. 1. ZPP-a). U tom slučaju sud će s obzirom na sve okolnosti po svojem uvjerenju ocijeniti od kakve je važnosti što stranka nije u roku položila iznos potreban za podmirenje troškova postupka (čl. 153. st. 3. ZPP-a). Ako sud izvede dokaz iako predujam za njegovo izvođenje nije položen, rješenjem će naložiti stranci da u roku od osam dana određenu svotu plati svjedoku ili vještaku (čl. 153. st. 4. reč. 1. ZPP-a). Žalba protiv tog rješenja ne odgađa ovrhu (čl. 153. st. 4. reč. 2. ZPP-a). Ipak, iznimno od odredbe članka 154. stavka 3. ZPP-a, ako sud po službenoj dužnosti odredi izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u vezi s primjenom članka 3. stavka 3. ZPP-a, a stranke ne polože određeni iznos, troškovi za izvođenje isplatit će se iz sredstava suda (čl. 153. st. 5. ZPP-a). Prema rezultatu dokazivanja sud će odlučiti hoće li te troškove iz članaka 153. stavka 5. ZPP-a podmiriti jedna ili obje stranke ili će ti troškovi pasti na teret sredstava suda (čl. 154. st. 6. ZPP-a).

Sud o troškovima postupka odlučuje na točno određeni i pravodobni zahtjev stranaka u postupku, o čemu će biti riječ u dijelu V. ovoga rada. Ali kada je riječ o izvođenju dokaza po službenoj dužnosti ili o troškovima određivanja privremenih mjera po službenoj dužnosti, odnosno o troškovima prisilnog privođenja svjedoka, sud bi o takvim troškovima trebao i odlučivati po službenoj dužnosti budući da nije interes stranaka već države koju u konkretnim slučajevima predstavlja sud, da se ti troškovi nadoknade.⁸⁵

I u slovenskom pravu kad stranka predloži dokaz, ona je dužna po nalogu suda položiti iznos potreban za troškove, koji će nastati s izvođenjem dokaza (čl. 153. st. 1. ZPP-a). Ako izvođenje dokaza predlože obje stranke, sud će odrediti da iznos potreban za troškove polože obje stranke na jednake dijelove (čl. 153. st. 2. ZPP-a). Sud će odustati od izvođenja dokaza, ako iznos, koji je potreban troškove ne bude položen u roku što ga je sud odredio (čl. 153. st. 3. reč. 1. ZPP-a). U tom slučaju će sud, s obzirom na sve okolnosti po svojem uvjerenju ocijeni, od kakve je važnosti što stranka nije u roku položila iznos potreban za troškove (čl. 153. st. 3.

⁸⁵*Dika Mihajlo*, Opće uređenje odlučivanja o naknadi troškova parničnog postupka, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2022., Vol. 72., str. 84.

reč. 2. ZPP-a). U pogledu troškova kad je sud po službenoj dužnosti odredio izvođenje dokaza, slovenski ZPP sadrži samo sljedeće pravilo. Iznimno od stavka 3. članka 153., ako sud po službenoj dužnosti odredi izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u vezi s primjenom članka 3. stavka 3. ZPP-a, a stranke ne polože određeni iznos, troškovi za izvođenje dokaza platit će se iz sredstava suda (čl. 153. st. 4. ZPP-a). Slovenski ZPP u svom članku 3. stavku 3., također kao i hrvatski ZPP, određuje da sud neće uvažiti raspolaganja stranaka koja su u suprotnost s prisilnim propisima i pravilima javnog morala.

U komparativnoj usporedbi hrvatskog i slovenskog ZPP-a u pogledu naloga za plaćanje troškova za izvođenja dokaza vidljivo da je slovenski ZPP ne sadrži izričito pravilo prema kojem ako je sud odredio izvođenje dokaza po službenoj dužnosti, može odrediti da iznos položi samo jedna stranka, a koje je sadržano u hrvatskom ZPP (čl. 153. st. 2. reč. 2. ZPP-a). Također slovenski ZPP ne sadrži pravilo prema kojem ako sud izvede dokaz iako predujam za njegovo izvođenje nije položen, rješenjem će naložiti stranci da u roku od osam dana određenu svotu plati svjedoku ili vještaku, a koje je sadržano u hrvatskom ZPP-u (čl. 153. st. 4. reč. 1. ZPP-a).

3. Načelo *culpae*

Načelo *culpae* ispravlja nepravične solucije do kojih bi dovela primjena načela *causae*.⁸⁶ Naime, zakon određuje da je stranka dužna neovisno o ishodu parnice nadoknaditi protivnoj stranci troškove koje je uzrokovala svojom krivnjom ili slučajem koji se njoj dogodio (čl. 156. st. 1. hrvatskog ZPP-a).

Neki od češćih slučajeva primjena načela *culpae* u praksi jesu kada stranka svojim skrivljenim ponašanjem ili slučajem koji joj se dogodio: prouzroči produženje sudskog roka (čl. 111. st. 2. ZPP); prouzroči odgodu ročišta (čl. 116. st. 2. ZPP); postavi neosnovan zahtjev za izuzeće suca, sudskog savjetnika ili zapisničara (čl. 75. st. 6. reč. 1. i čl. 76. st. 2. ZPP); neopravdano, u slučajevima previđenim Glavom XI. ZPP-a, odbije dokazati svoju istovjetnosti ili primiti pismeno ili na drugi način svjesno ometa dostavu (čl. 149.a st. 2. reč. 1. ZPP), prouzroči povrat u prijašnje stanje (čl. 122.a st. 1. reč. 1. ZPP).⁸⁷

⁸⁶*Triva/Dika*, op. cit. u bilj. 40., str. 469.-470.

⁸⁷Usporedi *Triva/Dika*, op. cit. u bilj. 40., str. 469.-470.; *Sessa*, op. cit. u bilj. 36. str. 310.

Naime, zakon izričito propisuje da će na zahtjev protivne stranke sud bez odgode rješenjem odlučiti o naknadi troškova postupka koji su toj stranci uzrokovani postavljanjem neosnovanog zahtjeva za izuzeće suca (čl. 75. st. 6. reč. 1. ZPP-) ili sudskog savjetnika ili zapisničara (čl. 76. st. 2. u vezi s čl. 75. st. 6. reč. 1. ZPP).

Isto tako zakon izričito propisuje da stranka kojoj je neka osoba, što uključuje i protivnu stranku, prouzročila dodatne troškove u postupku time što je odbila dokazati svoju istovjetnost ili primiti pismeno ili je na drugi način ometala dostavu svjesno onemogućavajući ili otežavajući primjenu Glave XI. ZPP-a, može u tom postupku zatražiti od suda da tu osobu, što uključuje i protivnu stranku, osudi da joj te troškove naknadi, neovisno o tome je li sud tu osobu u skladu s člankom 149.a stavkom 1. kaznio ili nije (čl. 149. st. 2. reč. 1. ZPP).

Nadalje, ZPP izričito određuje da je stranka koja traži povrat u prijašnje stanje dužna protivnoj stranci naknaditi troškove postupka izazvane propuštanjem i odlučivanjem o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje neovisno o ishodu spora (čl. 122.a reč. 1. ZPP).

Korektiv načela odgovornosti za uspjeh u parnici, uveden je i člankom 186.d stavkom 9. ZPP-a sukladno kojem ona stranka koja je upućena u postupak mirenje od strane suda, a nije pristupila sastanku radi pokušaja mirenja, gubi pravo tražiti naknadu daljnjih troškova postupka pred sudom prvog stupnja. Bitno za primjenu ovog pravila jest da je sud izričito rješenjem uputio stranke na pokretanje postupka mirenja. Navedena odredba neće se primjenjivati ako je sud strankama samo predložio da spor razriješe u postupku mirenja.⁸⁸

Naglasimo da stranka po načelu *culpa*e odgovara i za radnje svojih zastupnika.⁸⁹ Ipak, sud može odlučiti da zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke nadoknadi protivnoj stranci troškove koje je uzrokovao svojom krivnjom (čl. 156. st. 2. ZPP). Kada će za troškove koje je zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke prouzrokovao svojom krivnjom protivnoj stranci sud odrediti da ih snosi sama stranka, a kada njezin zastupnik, očito leži na odluci suda. Smatra se da bi stranka kojoj je naloženo da snosi troškove koje je njezin zakonski zastupnik ili punomoćnik uzrokovao svojom krivnjom protivnoj stranci, svoj zahtjev za naknadu štete protiv svog zastupnika mogla ostvariti u posebnoj parnici.⁹⁰ Naglasimo da iz članka 156. stavka 2.

⁸⁸Aras, op. cit u bilj. 58, str. 54

⁸⁹Triva/Dika, op. cit. u bilj. 40., str. 469.-470.

⁹⁰Triva/Dika, op. cit. u bilj. 40., str. 469.-470.

ZPP-a proizlazi *argumentum a contrario* da sud ne bi mogao odlučiti da zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke naknadi protivnoj stranci troškove koje je on uzrokovao slučajem koji se njemu dogodio (čl. 156. st. 2. ZPP), što znači da bi za takve troškove protivnoj stranci sud u toj parnici uvijek trebao odrediti da ih snosi protivnoj stranci stranka koju taj zastupnik zastupa.

Premda članak 156. stavak 1. ZPP-a izričito ne spominje umješača, i prije ZIDZPP 2019 smatralo se da postoji obveza i umješača da nadoknadi troškove koje je on svojom krivnjom ili slučajem prouzrokovao protivnoj stranci.⁹¹ Nakon ZIDZPP 2019, situacija je još jasnija, jer je novo pravilo iz članka 154. stavka 1. rečenice 2. ZPP-a, prema kojem je umješač na strani stranke koja je izgubila parnicu dužan naknaditi troškove koje je uzrokovao svojim radnjama, toliko uopćeno formulirano da dozvoljava tumačenje da se ono odnosi ne samo na troškove za koje bi umješač odgovarao po kriteriju uspjeha stranke kojoj se pridružio, već i na troškove koje je umješač protivnoj stranci uzrokovao svojom krivnjom i slučajem koji mu se dogodio.⁹²

Postoje i primjeri kada neki drugi sudionici u postupku moraju strankama nadoknaditi troškove koje su uzrokovali. Tako će sud na zahtjev stranke odlučiti da je svjedok dužan nadoknaditi troškove što ih je uzrokovao svojim neopravdanim izostankom odnosno neopravdanim odbijanjem da svjedoči (čl. 248. st. 5. ZPP). Ako svjedok naknadno opravda svoj izostanak sud može svjedoka sasvim ili djelomično osloboditi naknade troškova (čl. 248. st. 6. reč. 1. ZPP). Nadalje, na zahtjev stranke sud može rješenjem narediti vještaku da nadoknadi troškove koje je uzrokovao svojim neopravdanim nedolaskom ili neopravdanim odbijanjem da vještači (čl. 255. st. 3. reč. 1. ZPP). Osobu koja je neopravdano, u slučajevima predviđenim u Glavi XI. ZPP-a, odbila dokazati svoju istovjetnost ili primiti pismeno ili je na neki drugi način svjesno ometala dostavu sud može na zahtjev stranke osuditi da toj stranci naknadi dodatne troškove koje je ta osoba takvim ponašanjem prouzročila stranci u tom postupku (čl. 149.a st. 2. reč. 1. ZPP). Stranka kojoj je dostavljač nesavjesnim obavljanjem svoje dužnosti, uslijed čega je došlo do znatnijeg odugovlačenja postupka, prouzročio dodatne troškove u postupku, može u tom postupku zatražiti od suda da dostavljača odnosno pravnu osobu koja za njega odgovara po općim pravilima za naknadu štete osudi da joj te troškove naknadi (čl. 149.b st. 1.-2. ZPP).

⁹¹Dika, op. cit. u bilj. 43, str. 31.-33.

⁹²Tako izričito Dika, op. cit. u bilj. 43, str. 33.

Istaknimo da o zahtjevima za naknadu troškova po načelu *culpae* sud odlučuje rješenjem u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva za naknadu troškova odnosno bez odgode i to neovisno o odluci o glavnoj stvari (čl. 156. st. 3. reč. 1.; čl. 122.a reč. 1.; čl. 149.a st. 2. reč. 2.; čl. 149.b st. 2. reč. 2. ZPP; čl. 256. st. 3. reč. 2. ZPP), o čemu će više biti riječi u dijelu V. ovoga rada. Time se u svakom slučaju željelo ojačati procesnu disciplinu sudionika u postupku i doprinijeti da se parnični postupak provede bez odugovlačenja, u razumnom roku i sa što manje troškova (čl. 10. st. 1. reč. 1. ZPP). Spomenimo i da članak 164. stavak 7. ZPP-a određuje da će sud u tijeku postupka posebnim rješenjem odlučiti o naknadi troškova samo kad pravo na naknadu troškova ne ovisi o odluci o glavnoj stvari.

I slovensko pravo sadrži načelo *culpae*, pa jednako kao i hrvatsko pravo određuje da je stranka dužna neovisno o ishodu parnice nadoknaditi protivnoj stranci troškove koje je uzrokovala svojom krivnjom ili slučajem koji se njoj dogodio (čl. 156. st. 1. ZPP). Isto tako, slovensko pravo sadrži pravilo da sud može odlučiti da zakonski zastupnik ili punomoćnih stranke nadoknadi protivnoj stranci troškove koje je uzrokovao svojom krivnjom (čl. 156. st. 2. ZPP).

Za razliku od hrvatskog prava slovensko pravo sadrži izričitu odredbu prema kojoj je stranka koja nije pristupila pripremnom ročištu, dužna protivnoj stranci nadoknaditi troškove toga ročišta (čl. 156. st. 3. ZPP). Prema hrvatskom ZPP, ako na pripremno ročište ne dođe tužitelj ili ne dođe tuženik, a nema uvjeta za donošenje presude zbog izostanka, sud će raspravljati s prisutnom strankom (čl. 291. st. 1. ZPP), dakle, ne mora odgoditi to ročište, ali može to učiniti, ako ocijeni da je to potrebno (čl. 291. st. 2. ZPP). U slučaju odgode nema sumnje da bi stranka koja nije došla na pripremno ročište morala protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale uslijed odgode sukladno općem pravilu iz članka 156. stavka 1. hrvatskog ZPP-a.

Ipak, slovensko pravo je puno strože, jer za razliku od hrvatskog prava propisuje da stranka koja nije došla na pripremno ročište gubi pravo tražiti naknadu daljnjih troškova pred prvostupanjskim sudom (čl. 282. st. 1. ZPP). Ipak, to će se pravilo primijeniti samo ako je stranka pravilno pozvana i nije dokazala opravdane razloge za izostanak odnosno ne postoje općepoznate činjenice iz kojih proizlazi da stranka iz opravdanih razloga nije mogla pristupiti ročištu (čl. 282. st. 3. ZPP).

Kao i hrvatski sud (čl. 116. st. 1. ZPP-a), tako i slovenski sud može odgoditi ročište kad je to potrebno radi izvođenja dokaza ili kad za to postoje drugi opravdani razlozi (čl. 115. st. 1. ZPP-a). No, slovenski zakon daje slovenskom sudu veću mogućnost kontrole u slučajevima kada osoba svoj izostanak s ročišta pokušava opravdavati zdravstvenim razlozima. Ako stranka, zakonski zastupnik, opunomoćenik, svjedok ili vještak ne dođe na ročište iz zdravstvenih razloga, sud može odgoditi raspravu samo ako je bolest ili ozljeda iznenadna i nepredvidiva te ih onemogućuje da dođu na sud ili sudjeluju u raspravi (čl. 115. st. 2. reč. 1. ZPP-a). Osoba mora podnijeti liječničku potvrdu izdanu na obrascu u skladu sa zakonom koji uređuje zdravstveno osiguranje (čl. 115. st. 2. reč. 2. ZPP-a). Sud može zatražiti ocjenu opravdanosti izdavanja liječničke potvrde od imenovanog liječnika Zavoda za zdravstven osiguranje u skladu sa zakonom koji uređuje zdravstveno osiguranje (čl. 115. st. 2. reč. 3. ZPP-a). Troškove koji nastanu zbog ocjene u slučaju opravdanog izdavanja liječničke potvrde snosi Zavod za zdravstveno osiguranje, a u slučaju neopravdanog izdavanja snosi osoba za koju se je ocjenjivala opravdanost izdavanja liječničke potvrde (čl. 115. st. 2. reč. 4. ZPP-a).

Na gore opisani način slovenski ZPP Republike učinkovitije od hrvatskog ZPP-a smanjuje mogućnost manipulacije nepotrebnim odgodama rasprava i time stvaranja nepotrebnih troškova postupka odnosno pospješuje načelo ekonomičnosti postupka kao jednog od osnovnih načela slovenskog i hrvatskog parničnog postupka.

Kako hrvatsko pravo (čl. 248. st. 5. i st. 6. reč. 1. ZPP), tako i slovensko pravo sadrži pravilo da će sud na zahtjev stranke odlučiti da je svjedok dužan nadoknaditi troškove što ih je uzrokovao svojim neopravdanim izostankom odnosno neopravdanim odbijanjem da svjedoči (čl. 241. st. 4. ZPP) te pravilo da ako svjedok naknadno opravda svoji izostanak, sud može svjedoka sasvim ili djelomično osloboditi naknade troškova (čl. 241. st. 5. reč. 1. ZPP).

Već je u dijelu II. ovoga rada upućeno na interesantno pravilo slovenskog prava sadržanog u članku 236.a stavku 1. prema kojem na zahtjev ili uz suglasnost suda stranka može sudu podnijeti pisane i potpisane iskaze predloženih svjedoka o činjenicama o kojima bi svjedok mogao iskazivati na raspravi (čl. 236.a st. 1. ZPP). Takva je mogućnost u hrvatskom pravu predviđena samo za postupak pred trgovačkim sudom (čl. 492.c st. 1. hrvatskog ZPP-a). U slovenskom pravu, ako je stranka ipak predložila saslušanje svjedoka, sud će toj stranci naložiti da plati sve troškove nastale izvođenjem tog dokaza, ako ocijeni da usmeno saslušanje svjedoka nije pomoglo utvrđenju odlučujućih činjenica (čl. 236.a st. 8. ZPP). Takva formulacija

ovog pravila u slovenskom otvara mogućnost tumačenja da bi se u tom slučaju stranku moglo osuditi da plaće te troškove neovisno o ishodu parnice, dakle, prema načelu *culpa*. Slično pravilo hrvatski ZPP ne sadrži.

Saslušanje svjedoka na raspravi svakako ima svoje prednosti. Naime, unakrsnim ispitivanjem na raspravi omogućuje se strankama postupka da od svjedoka saznaju sve činjenice koje smatraju bitnim za donošenje odluke o sporu. Također, prilikom saslušanja na raspravi svjedok može ipak manje manipulirati svojim iskazom i takav je iskaz vjerodostojniji. Pored toga, takav je način izvođenja dokaza u skladu s načelom neposrednosti. Ipak, mogućnost dostave pisane izjave svjedoka svakako skraćuje postupak te je takvo normativno rješenje u skladu sa načelom ekonomičnosti. Naime, često su svjedoci u nekom postupku strani državljani ili osobe koje ne prebivaju u mjestu sjedišta suda pa je saslušanje svjedoka na raspravi često povezano s iznimno visokim troškovima dolaska svjedoka na sud i neposrednog saslušanja, a često svjedoci nemaju saznanja o predmetu spora, zbog čega se spor nepotrebno odužuje i troškovi se znatno povećavaju. Slijedom navedenog, bilo bi poželjno mogućnost davanja pisanog iskaza svjedoka *de lege ferenda* predvidjeti i u hrvatskom pravu za sve vrste parničnih postupaka. Sud bi tada mogao ocijeniti od slučaja do slučaja kada je potrebno saslušati svjedoke a kada se davanje izjava svjedoka može osigurati kroz podnošenje ovjerenih iskaza. Takvo pravilo bi svakako doprinijelo smanjenju troškova parničnog postupka.

Kako hrvatsko pravo (čl. 255. st. 3. reč. 1. ZPP), tako i slovensko pravo sadrži pravilo da na zahtjev stranke sud može rješenjem narediti vještaku da nadoknadi troškove koje je uzrokovao svojim neopravdanim nedolaskom ili neopravdanim odbijanjem da vještači, ali ono to pravilo dodatno proširuje i na slučaj ako vještak neopravdano prekorači rok za izradu vještačkog djela/nalaza i mišljenja (čl. 248. st. 3. reč. 1. ZPP).

Za razliku od hrvatskog ZPP-a, slovenski ZPP ne sadrži posebna pravila o primjeni načela *culpa* u slučaju neosnovanog zahtjeva za izuzeće sudaca, sudskog savjetnika ili zapisničara (čl. 75. st. 6. reč. 1. i čl. 76. st. 2. hrvatskog ZPP-a), u slučaju povrata u prijašnje stanje (čl. 122.a reč. 1. hrvatskog ZPP-a), u slučaju svjesnog ometanja dostave (čl. 149.a st. 2. reč. 1. hrvatskog ZPP-a), u slučaju nesavjesnog obavljanja dužnosti dostavljača (čl. 149.b st. 2. reč. 2. hrvatskog ZPP-a), a ne sadrži ni pravilo o gubitku prava stranke da traži naknadu daljnjih troškova postupka pred sudom prvog stupnja, ako ju je sud uputio da pokrene postupak mirenja, a ona nije pristupila sastanku radi pokušaja mirenja (čl. 186.d st. 9. ZPP).

Za razliku od hrvatskog prava, slovenski ZPP nema ni izričitu odredbu o tome da se o zahtjevima stranke za naknadu troškova po načelu *culpa*e od strane protivne stranke i od strane zakonskog zastupnika ili punomoćnika protivne stranke odlučuje najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva za naknadu troškova, neovisno o odluci o glavnoj stvari (čl. 156. st. 1. ZPP). No, kako hrvatski ZPP (čl. 164. st. 7.), tako i slovenski ZPP sadrži pravilo prema kojem će u tijeku postupka sud posebnim rješenjem odlučiti o naknadi troškova samo kad pravo na naknadu troškova ne ovisi o odluci o glavnoj stvari (čl. 163. st. 6. ZPP-a).

3.1. Posebni slučajevi načela *culpa*e

3.1.2. Nedavanje povoda za tužbu

Kada sud donese presudu na temelju priznanja (članak 331.ZPP-a) tuženik nije uspio u sporu, te stoga tuženik kao stranka koja nije uspjela u sporu treba tužitelju nadoknaditi troškove postupka (članak 154. stavak 1. ZPP-a). Radi se o općenitoj odredbi ZPP-a o troškovima postupka prema kojoj se u skladu s načelo *causae* troškovi postupka određuju prema uspjehu u parnici.

Međutim, ako tuženik nije dao povoda za tužbu i ako je prije nego se upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, priznao tužbeni zahtjev, tužitelj će nadoknaditi tuženiku parnične troškove (čl. 157. ZPP-a).

U ovom specifičnom slučaju tužitelj je uspio u parnici u cijelosti, ali je istovremeno postupio skrivljeno budući je bez ikakve potrebe pokrenuo parnični postupak.

Sudska praksa je dala odgovor na pitanje kada će se smatrati da tuženik nije dao povoda za tužbu. Najčešći primjer iz sudske prakse je kada tuženik nije dao povoda za tužbu je kada oštećenik kao tužitelj nije odgovornom osiguratelju kao tuženiku, prije podnošenja tužbe podnio odštetni zahtjev sukladno Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu, a tuženik je odmah po primitku tužbe priznao tužbeni zahtjev.⁹³ Dakle, stav je sudske prakse da je tužitelj

⁹³Županijski sud u Bjelovaru, Gž-1807/11 od 20. veljače 2012., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE702B1807S11P2D20120220>, posjećeno 15. studenog 2023; Županijski sud u Varaždinu, Gž-2043/05 od

zapravo prije pokretanja postupka trebao podnijeti odštetni zahtjev kojim bi se u većini slučajeva, naravno pod uvjetom osnovanosti zahtjeva, izbjegli znatni sudski troškovi, a što je svakako u skladu sa načelom ekonomičnosti postupka.

Tuženik nije dao povoda za tužbu ako primjerice u vrijeme podnošenja tužbe zahtjev tužitelja nije dospio ili je tužitelj neosnovano odbio izvršenje neke svoje obveze.

Pravilo o nedavanju povoda tužbi koje je sadržano u članku 157. hrvatskog ZPP-a, doslovno je sadržano i u članku 157. slovenskog ZPP-a.

3.2.2. Povlačenje tužbe, odricanje od tužbenog zahtjeva, odustanak od pravnog lijeka

Kada tužitelj povuče tužbu, nije uspio u sporu, pa je njegova dužnost da tuženiku nadoknadi troškove postupka (čl. 158. st. 1. ZPP-a).⁹⁴ Navedena odredba se primjenjuje i u slučaju smanjenja tužbenog zahtjeva kada se smatra da je tužitelj povukao tužbu u odnosu na dio za koji je smanjeni tužbeni zahtjev⁹⁵, u slučajevima presumiranog povlačenja tužbe⁹⁶, te u slučaju subjektivne preinake tužbe kada je tužitelj u predmetu u kojem je tužio više suparničara naknadno povukao tužbu u odnosu na samo jednog ili više njih, ali ne u odnosu na sve tuženike ili kada je umjesto dosadašnjeg tuženika utužio novog tuženika (čl. 192. st. 1. ZPP).

29. prosinca 2005, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2005VzGzB2043A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

⁹⁴Županijski sud u Puli, Gž 1362/2021 od 08. studenog 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021PUGzB1362A2>, posjećeno 16. studenog 2023.

⁹⁵Vidjeti o tome *Triva/Dika*, op. cit. u bilj. 40., str. 430.

⁹⁶Smatra se da je tužitelj povukao tužbu ako ne vrati tužbu koja mu je poslana na ispravak ili dopunu (čl. 109. st. 4. ZPP-a), ako sa pripremnog ročišta neopravdano izostanu obje stranke ili ako s ročišta neopravdano izostane tužitelj, a tuženik se ne upusti u raspravljanje (čl. 291. st. 4. ZPP-a), ako ne dokaže da je položio aktorsku kauciju (čl. 63. st. 2. Zakona o međunarodnom privatnom pravu), ako niti jedna stranka ne podnese prijedlog za donošenje dopunske presude u roku od 15 dana od primitka presude kojom je sud propustio odlučiti o svim zahtjevima o kojima je morao odlučiti presudom (čl. 339. st. 2. ZPP-a), ako tužitelj izostane s ročišta u sporovima male vrijednosti (čl. 465. st. 1. u vezi sa čl. 291. st. 4. ZPP-a).

Iznimno ako je tužitelj povukao tužbu odmah nakon što je tuženik udovoljio zahtjevu tužitelja ili zbog drugih razloga koji se mogu pripisati tuženiku, troškove postupka dužan je tužitelju naknaditi tuženik (čl. 158. st. 2. ZPP-a)^{97, 98, 99}.

U konkretnom slučaju riječ je dakle o tome da je tužitelj imao razloga pokrenuti sudski postupak, ali je tuženik u tijeku postupka udovoljio njegovom zahtjevu.¹⁰⁰ Nakon udovoljenja zahtjevu tužitelja, tužitelj više ne može uspjeti u parnici, jer nema više razloga voditi parnicu odnosno njegova tražbina prema tuženiku više ne postoji, tužitelj je dakle primoran povući tužbu jer bi u suprotnom sud odbio njegov tužbeni zahtjev. ZPP predviđa da je u ovoj situaciji tuženik dužan tužitelju nadoknaditi troškove postupka ali samo ako je tužitelj tužbu povukao odmah nakon udovoljenja tužbenog zahtjeva, odnosno bez da su nastali dodatni troškovi zbog procesnih aktivnosti. Prema stajalištu kojeg je zauzeo Vrhovni sud u odluci Rev-644/98¹⁰¹ pojam „odmah“ ima značenje da će tužitelj imati pravo na naknadu troškova postupka od strane tuženika pod uvjetom da nakon udovoljenja tužbenom zahtjevu nisu nastali dodatni troškovi, odnosno ako su ti troškovi nastali tužitelj ne bi imao pravo na nadoknadu istih.

ZIDZPP 2019 izmijenio je članak 158. ZPP-a.¹⁰² U stavku 1. toga članka dodano je i da je tužitelj koji se odrekne tuženog zahtjeva dužan tuženiku naknaditi troškove postupka. Dotadašnja iznimka od primjene tog pravila dopunjena je ne samo na način da sada obuhvaća i tužitelja koji se odrekao tužbenog zahtjeva, već i na način da se ona odnosi kako na situaciju kada je tužitelj povukao tužbu ili se odrekao tužbenog zahtjeva odmah nakon što je tuženik

⁹⁷Županijski sud u Zadru, Gž 892/2022 od 27. listopada 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2022ZDGzB892A2>, posjećeno 16. studenog 2023.

⁹⁸VS RS III Ips 98/1998 od 8. listopada 1998, dostupno na <https://www.iusinfo.si/sodna-praksa/sklep-iii-ips-98-98>, posjećeno 2. siječnja 2024.

⁹⁹VS RS II Ips 76/1993 od 8. rujna 1993., dostupno na <https://www.iusinfo.si/sodna-praksa/sodba-ii-ips-76-93>, posjećeno 2. siječnja 2024.

¹⁰⁰Županijski sud u Vukovaru, Gž 359/2021 od 26. svibnja 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021VUGzB359A2>, posjećeno 27. studenog 2023.

¹⁰¹Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH1998RevB644A2>, posjećeno dana 03. veljače 2022.

¹⁰² Prije ZIDZPP članak 158. ZPP-a glasio je:

„1. Tužitelj koji povuče tužbu dužan je protivnoj stranci nadoknaditi parnične troškove. Ali, ako je tužba povučena odmah nakon što je tuženik udovoljio zahtjevu tužitelja, troškove postupka dužan je tužitelju nadoknaditi tuženik.
2. Stranka koja odustane od pravnog lijeka dužna je protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka.“

Nakon ZIDZPP članak 158. ZPP-a glasi:

„1. Tužitelj koji povuče tužbu ili se odrekne tužbenog zahtjeva dužan je tuženiku naknaditi troškove postupka.
2. Iznimno od stavka 1. ovoga članka, ako je tužitelj povukao tužbu ili se odrekao tužbenog zahtjeva odmah nakon što je tuženik udovoljio zahtjevu tužitelja ili zbog drugih razloga koji se mogu pripisati tuženiku, troškove postupka dužan je tužitelju naknaditi tuženik.
3. Stranka koja odustane od pravnog lijeka dužna je protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka.“

udovoljio zahtjevu tužitelja, tako i na situaciju kada je do povlačenja tužbe ili odreknuća od tužbenog zahtjeva došlo zbog drugih razloga koji se mogu pripisati tuženiku, a u kojim slučajevima je troškove postupka tuženik dužan naknaditi tužitelju (novi čl. 158. st. 2. ZPP). O kojim bi se to „drugim razlozima koji se mogu pripisati tuženiku“ radilo, zakonodavac je očito ostavio sudskoj praksi.

Ovdje treba naglasiti da su izmjene članka 158. ZPP-a učinjene zbog nejedinstvene sudske prakse koja je postojala u sudovima kod donošenja odluka o troškovima u slučaju povlačenja tužbe. Neujednačenost sudske prakse posebno je došla do izražaja kod velikog broja sudskih sporova koji su pokrenuti temeljem Zakona o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju¹⁰³, a u kojim je postupcima zbog postupanja kreditnih institucija kao tuženika i sklapanja novih Ugovora/Aneksa s potrošačima kao tužiteljima došlo do povlačenja većeg broja podnesenih tužbi i tužbenih zahtjeva protiv tih tuženika.

Zaključkom 4. sa sastanka Vrhovnog suda s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova, Su-IV-204/17 od 2. lipnja 2017. godine¹⁰⁴ utvrđeno je kako je u gore spomenutim postupcima za utvrđenje ništetnosti ugovora o kreditu u kojima je došlo do povlačenja tužbe, za donošenje odluke o naknadi troškova parničnog postupka bitno ocijeniti sadržaj tužbenog zahtjeva, podnesak kojim je tužba povučena, očitovanje tuženika na povlačenje tužbe, te utvrditi je li tužitelj povukao tužbu odmah nakon što je tuženik udovoljio tužbenom zahtjevu.^{105, 106}

Odredbom članka 158. ZPP-a nije predviđeno kako će se nadoknaditi troškovi parničnog postupka u slučaju djelomičnog povlačenja tužbe odnosno smanjenja tužbenog zahtjeva. Naime, tužitelj u postupku može povući jedan od više postavljenih tužbenih zahtjeva, a može i smanjiti vrijednost tužbenog zahtjeva čim je faktički došlo do povlačenja tužbe u odnosu na dio za koji je smanjen tužben zahtjev.

¹⁰³Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju Narodne novine br. 102/15.

¹⁰⁴Dostupno na:

chromeextension://efaidnbmnmbpcajpcgglefndmkaj/http://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/Pravna Shvacanja-Zakljucci/GO-zakljucci/VSRH_GO_2017_Su-IV-204-2017_2017-06-02_zakljucci.pdf, posjećeno dana 4. veljače 2022.

¹⁰⁵Aras, op. cit. u bilj. 58., str. 55.

¹⁰⁶Županijski sud u Karlovcu, Gž Ovr 38/2021 od 10. veljače 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021KAGzOvrB38A2>, posjećeno 16. studenog 2023.

Nakon ZIDZPP 2019. omjer uspjeha u parnici prosuđuje se prema visini konačno postavljenog tužbenog zahtjeva, a ne kao što se to ranije prosuđivalo sukladno ranije važećoj sudskoj praksi^{107, 108, 109} prema vrijednosti tužbenog zahtjeva u trenutku poduzimanja svake pojedine radnje u postupku. Stoga se i kod donošenja odluke o troškovima postupka u slučaju djelomičnog povlačenja tužbe imaju primijeniti pravila o obračunu troškova kod djelomičnog uspjeha u parnici prema konačno postavljenom tužbenom zahtjevu.

Primjer primjene načela *culpa* jest i pravilo sadržano u članku 158. stavku 3, koje je prije ZIDZPP 2019 bilo sadržano u istom članku, ali stavku 2. ZPP-a. Prema tom pravilu stranka koja odustane od pravnog lijeka dužna je protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka.

Slovensko pravo samo određuje da je tužitelj koji povuče tužbu dužan protivnoj stranci naknaditi parnične troškove, osim ako ju je povukao odmah čim je tuženik udovoljio zahtjevu (čl. 158. st. 1. ZPP). Dakle, ono ne sadrži izričite odredbe o troškovima u slučaju odreknuća od tužbenog zahtjeva, kao niti ako je do povlačenja tužbe došlo iz nekih drugih razloga koji se mogu pripisati tuženiku. No, i slovensko pravo sadrži pravilo da je stranka koja odustane od pravnog lijeka dužna protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka (čl. 158. st. 2. ZPP).

3.2.3. Izlučna parnica

Osoba koja tvrdi da u pogledu predmeta ovrhe ima takvo pravo koje sprječava ovrhu može podnijeti prigovor protiv ovrhe tražeći da se ovrha na tom predmetu proglašeni nedopuštenom (čl. 59. st. 1. Ovršnog zakona). Ako se ovrhovoditelj u propisanom roku ne očituje o prigovoru ili ako se jedna stranka usprotivi prigovoru, sud će podnositelja prigovora

¹⁰⁷Takav je stav zauzeo Vrhovni sud Republike Hrvatske u odluci posl.br. Revr-1426/10-2 od 2. veljače 2011. navodeći: „Pri odlučivanju o troškovima postupka treba voditi računa o vrijednosti spora u vrijeme poduzimanja svake parnične radnje, pa budući smanjenje tužbenog zahtjeva predstavlja djelomično povlačenje tužbe, to je povlačenje tužbe, pa makar i djelomično, neuspjeh tužitelja.“ „Polazeći od navedenog, te obzirom da u smislu odredbe čl. 40. st. 2. ZPP-a visina novčane svote iz tužbenog zahtjeva označava vrijednost predmeta spora, znači da u predmetu u kojem je tijekom postupka došlo do smanjenja tužbenog zahtjeva vrijednost se predmeta tog spora mijenja, pri čemu će za određivanje naknade za pojedine poduzete radnje tijekom postupka biti odlučna ona vrijednost predmeta spora koja je egzistirala u vrijeme poduzimanja svake pojedine parnične radnje.“

¹⁰⁸VSRH: Revd 2524/2020 od 25. studenog 2020., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2020RevdB2524A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

¹⁰⁹Županijski sud u Rijeci, Gž-1510/2017-2 od 25. svibnja 2018., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2017RiGzB1510A2>, posjećeno 15. 11.2023.

zaključkom uputiti da protiv stranaka u roku od petnaest dana pokrene parnicu radi proglašenja da ovrha na predmetu ovrhe nije dopuštena, osim ako podnositelj ne dokaže opravdanost svoga prigovora pravomoćnom presudom ili drugom javnom ispravom, ili javno ovjerovljenom privatnom ispravom, odnosno ako činjenice na kojima se temelji prigovor treće osobe nisu općepoznate ili se mogu utvrditi primjenom pravila o zakonskim predmnjevama (čl. 60. st. 1. Ovršnog zakona).

Stranke takve parnice su dotična treća osoba kao tužitelj te ovrhovoditelj i ovršenik kao tuženici. Tužitelj u takvoj parnici tužbom zahtijeva da se ovrha na određenom predmetu proglasi nedopuštenim s obzirom na to da u pogledu tog konkretnog predmeta on ima pravo koje sprječava ovrhu. Takva tužba se još naziva izlučnom tužbom, a parnica u kojoj je podnijeta izlučnom parnicom.

Prije ZIDZPP 2019 članak 160. ZPP-a je određivao da ako u izlučnoj parnici bude prihvaćen tužbeni zahtjev za izlučenje stvari, a sud utvrdi da je tuženik kao vjerovnik u ovršnom postupku imao opravdanog razloga da smatra da ne postoje prava trećih osoba na tim stvarima, odredit će da svaka stranka snosi svoje troškove.

Nakon ZIDZPP 2019 članak 160. ZPP-a propisuje da ako u izlučnoj parnici bude prihvaćen tužbeni zahtjev za proglašenje ovrhe nedopuštenom na određenom predmetu ovrhe, a sud utvrdi da je tuženik kao ovrhovoditelj u ovršnom postupku imao opravdanih razloga smatrati da ne postoje prava trećih osoba na tom predmetu, on će odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove.

Dakle, vidljivo je da je ZIDZPP 2019 samo terminološki uskladio odredbu članka 160. ZPP-a s terminologijom Ovršnog zakona, pa je pojam „tužbenog zahtjeva za izlučenje stvari“ zamijenio s pojmom „tužbeni zahtjev za proglašenje ovrhe nedopuštenom“, a pojam „vjerovnik“ s pojmom „ovrhovoditelj“.

Drugim riječima, da bi sud u izlučnoj parnici smio odlučiti da svaka stranka snosi svoje troškove bitno je da su ispunjene dvije pretpostavke, od kojih je prva da sud prihvati tužbeni zahtjev treće osobe za proglašenje ovrhe nedopuštenom, a druga da je tuženik, kao ovrhovoditelj u ovršnom postupku imao opravdanih razloga smatrati da ne postoje prava trećih

osoba na spornom predmetu ovrhe. Ako sud ne bi prihvatio tužbeni zahtjev, treća osoba kao tužitelj će biti dužna nadoknaditi tuženicima troškove postupka prema načelu uspjeha/*causae* u parnici, a u skladu s člankom 154. stavkom 1. ZPP-a. Vezano za drugu pretpostavku, ZPP nije točno definirao što treba razumjeti pod „opravdani razlogom“ za smatranje da na spornom predmetu ovrhe ne postoje prava trećih osoba, što znači da će sud s obzirom na okolnosti svakog konkretnog slučaja morati utvrditi je li ovrhovoditelj u ovršnom postupku imao ili nije imao opravdani razlog da smatra da na konkretnom spornom predmetu ovrhe ne postoje prava trećih osoba.

Slovenski ZPP sadrži u svom članku 160. u suštini isto pravilo, i to u izričaju u kakvom ga je imao i hrvatski ZPP prije ZIDZPP 2019.

4. Posebno o parničnim troškovima u slučaju sudske nagodbe

Prema izričitoj zakonskoj odredbi svaka stranka snosi svoje troškove ako je parnica završena sudskom nagodbom, a u nagodbi nije drugačije ugovoreno (članak 159. stavak 1. ZPP-a).

To pravilo bi vrijedilo i ako bi stranke nehotice propustile u nagodbi urediti pitanje snošenja parničnih troškova.¹¹⁰

Treba uzeti da se navedeno pravilo ne odnosi na one troškove koji su strankama već dosuđeni tijekom parnice prije zaključenja nagodbe primjenom načela *culpa*e (čl. 156. st. 1. ZPP).¹¹¹

Iako zakon to izričito ne iskazuje, treba uzeti da u slučaju završetka parnice sudskom nagodbom i svaki umješlač snosi svoje troškove, ako u nagodbi nije drugačije ugovoreno.

Osoba koja namjerava podići tužbu može preko nižeg suda prvog stupnja na čijem području protivna strana ima prebivalište pokušati da postigne nagodbu (čl. 324. st. 1. ZPP-a). Sud kojemu je takav prijedlog upućen pozvat će protivnu stranu i upoznati je s prijedlogom o

¹¹⁰VSTRH: Pž 1753/2023 od 2. svibnja 2023, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2023PzB1753A2>, posjećen 16. studenog 2023.

¹¹¹Tako i *Triva/Dika*, op. cit. u bilj. 40., str. 470.

nagodbi (čl. 324. st. 2. ZPP-a). Troškove tog postupka podmiruje podnosilac prijedloga (čl. 324. st. 3. ZPP-a).

Ako bi u navedenom izvanparničnom postupku iz čl. 324. ZPP-a stranke uspjele postići nagodbu, tom nagodbom svakako bi mogle urediti i način snošenja troškova tog postupka, jer se na takvu sudsku nagodbu odgovarajuće primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak (čl. 22. Zakona o izvanparničnom postupku)¹¹²

Člankom 159. stavkom 2. ZPP-a određeno je da troškovi nagodbe koja je pokušana (članak 324), ali nije uspjela ulaze u parnične troškove. Takvi troškovi nadoknađuju se dakle prema pravilima ZPP-a.

Slijedom navedenog, člankom 324. stavak 3. ZPP-a uređeno je samo pitanje troškova sklapanja nagodbe koja nije uspjela i nakon kojeg pokušaja nije pokrenuta parnica, u slučaju kada je parnica pokrenuta primjenjuju se opće odredbe ZPP-a o snošenju troškova postupka.

Pravilo o parničnim troškovima u slučaju sudske nagodbe sadržano u članku 159. stavku 1. hrvatskog ZPP-a u doslovnom izričaju sadrži i slovenski ZPP i to također u članku 159. stavku 1. Isto tako i pravilo prema kojem troškovi sudske nagodbe koja je pokušana u izvanparničnom postupku, ali nije uspjela, ulaze u parnične troškove, a koje je sadržano u članku 159. stavku 2. hrvatskog ZPP-a, postoji i u članku 159. stavku 2. slovenskog ZPP-a.

5. Posebno o parničnim troškovima u slučaju troškova u postupku osiguranja dokaza

Ako postoji opravdana bojazan da se neki dokaz neće moći izvesti ili da će njegovo kasnije izvođenje biti otežano, može se u tijeku, a i prije pokretanja parnice predložiti da se taj dokaz izvede (čl. 272. st. 1. ZPP-a). Osiguranje dokaza može se tražiti i nakon što odluka kojom se postupak završava postane pravomoćna, ako je to potrebno prije ili u tijeku postupka po izvanrednim pravnim lijekovima (čl. 272. st. 2. ZPP-a).

Pitanje snošenja troškova postupka za osiguranje dokaza uređeno je člankom 168. stavkom 1. ZPP-a. Prema tom članku troškove postupka za osiguranje dokaza podmiruje stranka koja je podnijela prijedlog za osiguranje dokaza. Ona je dužna nadoknaditi i troškove protivnoj stranci

¹¹²Zakon o izvanparničnom postupku, Narodne novine br. 59/23.

odnosno postavljenom privremenom zastupniku. Dakle, ona stranka koja je pokrenula postupak za osiguranje dokaza snosi trošak tog postupka, budući da u tom postupku nema mogućnosti primjene kriterija uspjeha u parnici.

No, stavkom 2. članka 168. izričito je određeno da stranka može te troškove naknadno ostvarivati kao dio parničnih troškova, prema uspjehu u parnici. Drugim riječima, na te troškove u naknadnom parničnom postupku će se primjenjivati odredbe članka 154. ZPP-a.

Ista pravila o naknadi troškova iz postupka za osiguranje dokaza koja su sadržana u članku 168. stavku 1. i 2. hrvatskog ZPP-a, sadržana su i u članku 167. stavku 1. i 2. slovenskog ZPP-a.

6. Posebno o parničnim troškovima u slučaju obustave parničnog postupka

U slučaju obustave parničnog postupka sud će u rješenju o obustavi postupka odlučiti da svaka stranka snosi svoje troškove u postupku koji je prethodio donošenju rješenja o obustavi (čl. 215.b st. 7. reč. 1. ZPP). Troškove postupka u povodu rješenja o obustavi snosi ona stranka koja je dala povoda za provedbu tog postupka (čl. 215.b st. 7. reč. 2. ZPP).

Slovenski ZPP ne sadrži slično pravilo. Ono samo određuje da u slučaju u kojem je sud donio rješenje o obustavi postupka uslijed povlačenja tužbe, odustanka od pravnoga lijeka ili uslijed drugih okolnosti koje uzrokuju okončanje postupka, zahtjev za naknadu troškova može se zahtijevati u roku od 15 dana od primitka rješenja o obustavi postupka (čl. 163. st. 7. ZPP).

7. Posebno o troškovima u slučaju oglednog postupka

Hrvatski ZPP sadrži posebnu odredbu o troškovima u slučaju provođenja oglednog postupka radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava i donošenja pravnog shvaćanja Vrhovnog suda Republike Hrvatske (čl. 502.i-čl. 502.n ZPP). Naime, u postupcima koji ovise o istom pravnom pitanju sud će o troškovima postupka odlučiti po slobodnoj ocjeni uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, osobito okolnost da su pojedine od stranaka imale razloga pokrenuti spor zbog neizvjesnosti pravnog pitanja o kojemu je ovisilo njegovo rješenje te postupanje stranaka nakon što su obavještene o zauzetom pravnom shvaćanju (čl. 502.n st. 5. ZPP).

Slovenski ZPP ne sadrži posebna pravila o troškovima u slučaju vođenja oglednog postupka radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava.

8. Posebna pravila o parničnim troškovima u slučaju suparničara, sudjelovanja državnog odvjetništva ili drugog državnog tijela kao stranke, te u slučaju sudjelovanja državnog odvjetništva kao zastupnika

8.1. Suparničari

Suparničarstvo postoji kada se u istoj stranačkoj ulozi u parnici na aktivnoj ili p strani tužitelja ili tuženika pojavljuje više procesnih subjekata.¹¹³ Suparničarstvo može biti: 1. aktivno, pasivno ili obostrano; 2. materijalno i formalno; 3. obično i jedinstveno; 4. nužno; 5. na temelju zakona; 6. prvobitno i naknadno; 7. eventualno ili supsidijarno.¹¹⁴

Posebne odredbe o naknadi troškova suparničara sadržane su u članku 161. ZPP-a. Navedene se odredbe primjenjuju i u slučaju kada sud na odluku o naknadi troškova primjenjuje načelo *culpa*e i kada primjenjuje načelo *causae*.

Suparničari podmiruju troškove na jednake dijelove (čl. 161. st. 1. ZPP-a). Dakle, prema navedenoj odredbi sud bi prilikom donošenja odluke o troškovima postupka trebao utvrditi ukupan iznos troškova i onda taj trošak podijeliti s brojem suparničara. Radi se o običnim i jedinstvenim suparničarima prema kojima bi predmet spora bio isti.¹¹⁵

Ipak, ako postoji znatna razlika u pogledu udjela suparničara u predmetu spora, sud će prema razmjeru tog udjela odrediti koliki će dio troškova nadoknaditi svaki suparničar (čl. 161. st. 2. ZPP-a).

Suparničari solidarno odgovorni za glavnu stvar, odgovarat će solidarno i za troškove postupka (čl. 161. st. 3. ZPP-a).

¹¹³Triva/Dika, op. cit. u bilj. 40., str. 440.

¹¹⁴Triva/Dika, op. cit. u bilj. 40., str. 441.-449.

¹¹⁵Dika Mihajlo, Konačno snošenje troškova parničnog postupka, Pokušaj sustavne prezentacije i redefiniranje instituta, Pravo u gospodarstvu, Aktualnosti hrvatskog gospodarstva i pravne prakse, Zagreb, srpanj 2005., str. 86.

Za troškove koje je posebnim radnjama uzrokovao jedan od suparničara, ostali suparničari ne odgovaraju (čl. 161. st. 4. ZPP-a).

Ovdje je svakako potrebno spomenuti odredbu i iz članka 164. stavak 5. ZPP-a kojom je određeno da će u odluci kojom se postupak završava za nekog suparničara, sud odlučiti i o zahtjevu za naknadu troškova stranaka između kojih se tom odlukom postupak pred tim sudom dovršava. Radit će se, dakle, o situaciji iz članka 161. stavak 2. ZPP-a kada postoji razlika u pogledu udjela suparničara prema glavnoj stvari.

Pravila o snošenju parničnih troškova u slučaju suparničara koja su sadržana u članku 161. stavku 1.-4. hrvatskog ZPP-a, sadržana su i članku 161. stavku 1.-4. slovenskog ZPP-a.

8.2. Državno odvjetništvo ili drugo državno tijelo kao stranka u postupku

Člankom 154. a ZPP-a određeno je kako u postupcima u kojim državni odvjetnik ili drugo državno tijelo sudjeluje kao stranka u postupku, odluka o troškovima postupka donosi se u korist odnosno protiv Republike Hrvatske.

Kad državni odvjetnik sudjeluje u postupku kao stranka, on ima pravo na naknadu troškova prema odredbama ZPP-a, ali ne i pravo na nagradu (čl. 162. ZPP-a).

Odredbe ZPP-a o državnom odvjetništvu primjenjuju se i na druga državna tijela koja u postupku sudjeluju kao stranke.

Isto pravilo prema kojem državna tijela kad u parničnom postupku sudjeluju kao stranke, imaju pravo na troškove, ali ne i na nagradu, sadržano je i u članku 162. slovenskog ZPP-a.

8.3. Državno odvjetništvo kao zastupnik u parničnom postupku

Državni odvjetnik može u parničnom postupku sudjelovati i kao zastupnik stranke. U tom slučaju troškovi zastupanja obuhvaćaju i iznos koji bi se stranci priznao na ime nagrade odvjetniku (čl. 163. ZPP), što znači da će se primijeniti Tarifa o nagradama i naknadi troškova

za rad odvjetnika kako to proizlazi iz članka 155. stavka 2. ZPP-a. Troškovi se dosuđuju stranci koju zastupa državni odvjetnik, ne neposredno državnom odvjetništvu. Stranka koju zastupa državni odvjetnik u tom smislu u odnosu na troškove postupka ima isti položaj kao stranka koju zastupa odvjetnik.

Članak 36. stavak 1. Zakona o državnom odvjetništvu¹¹⁶, određuje da državno odvjetništvo po zakonu zastupa Republiku Hrvatsku u sudskim, arbitražnim i upravnim postupcima, postupcima mirenja te u postupcima pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske i da je ono ovlašteno poduzimati sve pravne radnje kao stranka u postupku. Članak 37. stavak 1. istoga zakona određuje da iznimno, nadležna državna odvjetništva u građanskim i upravnim predmetima na temelju posebne punomoći mogu zastupati pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i ustanove čiji je ona osnivač ili suosnivač. Naglasimo da se odredba članka 163. ZPP-a o parničnim troškovima primjenjuje kako u slučaju kada državno odvjetništvo zastupa u parničnom postupku na temelju zakona, tako i kada zastupa na temelju punomoći.

Vezano za naknadu troškova državnog odvjetništva kao zastupnika Republike Hrvatske u parničnom postupku značajne su već ranije u ovom radu citirane odluke Europskog suda za ljudska prava *Klauz protiv Republike Hrvatske* i *Cindrić i Bešlić protiv Republike Hrvatske*. U navedenim odlukama Europski sud za ljudska prava je utvrdio da u konkretnim slučajevima, troškovi državnog odvjetništva koje zastupa Republiku Hrvatsku prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika predstavlja nerazmjeran teret, te je u posebnim okolnostima predmeta došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju. U navedenim odlukama Europskog suda za ljudska prava sud nije izrekao da treba ukinuti odnosno izmijeniti članak 163. ZPP-a, već da se troškovi postupka ne mogu samo matematički računati, jer se radi o složenom pitanju kojeg je potrebno u svakom predmetu pomno razmotriti.

Ustavni sud Republike Hrvatske u Odluci posl.br. U-III/3189/2021 od 7. lipnja 2021.¹¹⁷ odbio je ustavnu tužbu podnositelja. U tom predmetu je podnositelj podnio ustavnu tužbu pozivajući se na predmet *Cindrić i Bešlić protiv Republike Hrvatske*, vezano za troškove postupka.

¹¹⁶Zakon o državnom odvjetništvu, Narodne novine br. 67/18, 21/22.

¹¹⁷Odluka Ustavnog suda dostupna je na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2021B3189AIII>, dostupno na 28. studenog 2023.

Ustavni sud je vezano za troškove parničnog postupka utvrdio da je podnositelju ustavne tužbe koji je u konkretnom parničnom postupku bio u položaju tuženika naloženo naknaditi parnične troškove Republike Hrvatske koju je u tom parničnom postupku kao tužitelja zastupalo Općinsko državno odvjetništvo prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika.

Podnositelj je u svojoj ustavnoj tužbi ustvrdio da mu je plaćanjem naloženih parničnih troškova ugrožena egzistencija, što otvara pitanje povrede jamstva prava vlasništva iz članka 48. stavka 1. Ustava u vezi s člankom 50. Ustava¹¹⁸ i članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.¹¹⁹

Uvodno Ustavni sud je u odluci naveo kako se vlasništvo u smislu članka 48. stavka 1. Ustava "mora vrlo široko" tumačiti, jer obuhvaća "načelno sva imovinska prava".

U nastavku Ustavni sud je naveo da navedeni nalog podnositelju za plaćanje troškova parničnog postupka predstavlja miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na mirno uživanje vlasništva s obzirom na to da troškovi zastupanja države nisu troškovi povezani sa samim pravosudnim sustavom.

Ustavni sud je utvrdio i da se nalog za plaćanje temelji na odredbi članka 154. stavka 1. ZPP-a prema kojem je stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna protivnoj stranci nadoknaditi troškove postupka. Nadalje, Ustavni sud je utvrdio da pravilo prema kojem "gubitnik plaća" teži legitimnom cilju osiguravanja pravilnog djelovanja pravosudnog sustava i zaštite prava drugih kroz odvratanje od neutemeljenih parnica i preuveličanih troškova. Ustavni sud stoga je utvrdio da je ograničenje imalo legitiman cilj, pa mu stoga preostaje razmotriti ključno pitanje, a to je razmjernost.

¹¹⁸Članak 48. stavak 1. Ustava glasi: "Jamči se pravo vlasništva. (...)"

Članak 50. Ustava glasi: "Zakonom je moguće u interesu Republike Hrvatske ograničiti ili oduzeti vlasništvo, uz naknadu tržišne vrijednosti. Poduzetnička se sloboda i vlasnička prava mogu iznimno ograničiti zakonom radi zaštite interesa i sigurnosti Republike Hrvatske, prirode, ljudskog okoliša i zdravlja ljudi."

¹¹⁹Članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glasi:

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava. Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila uporabu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni."

Ustavni sud je utvrdio da se u konkretnom slučaju radilo o građanskopravnom sporu koji je protiv podnositelja pokrenula Republika Hrvatska. Postupak je pokrenut radi naknade imovinske i neimovinske štete od 515.743,96 kuna koju je država isplatila srodnicima žrtve kaznenog djela za koje je podnositelj osuđen. Tijekom postupka održana su tri ročišta i ročište za objavu presude 27. ožujka 2019., a prvostupanjska presuda kojom je odbijen tužbeni zahtjev Republike Hrvatske se u cijelosti temeljila na dokumentaciji iz spisa predmeta u koju je sud izvršio uvid. Drugostupanjski sud preinačio je navedenu presudu i naložio podnositelju da državi isplati spomenuti iznos te posljedično, s obzirom na to da je podnositelj u cijelosti izgubio spor, trošak parničnog postupka od 32.437,50 kuna i trošak žalbe od 6.437,50 kuna. Troškovi parničnog postupka odmjereni su sukladno vrijednosti predmeta spora i odnose se na zastupanje države na 3 ročišta i 2 ročišta za objavu presude, sastav tužbe i žalbe.

Ustavni sud je utvrdio da se u ovom se slučaju radilo o stvarnim izdacima zastupane stranke, po osnovi zastupanja po nadležnom državnom odvjetništvu. Zastupanoj stranci su se priznali troškovi u visini odvjetničkog honorara, s time da su sredstva naplaćena na ime troškova zastupanja prihodi državnog proračuna. Ustavni sud utvrdio je da je podnositelj izviješten kao treća osoba o parnici u kojoj se odlučivalo o odštetnoj odgovornosti za naknadu štete bliskim srodnicima osobe koja je bila žrtva kaznenog djela koje je počinio podnositelj, ali da, podnositelj nije podnio prijedlog o stupanju u parnicu u statusu umješaka na strani tuženika (države). Time je on izgubio svaku mogućnost utjecanja i osporavanja visine dosuđene odštete sljednicima žrtve kaznenog djela. Podnositelj nije odgovorio ni na zahtjev za mirnim rješenjem spora koji mu je tužiteljica uputila prije pokretanja parnice, a kako je predmetna parnica bila izvjesna, podnositelj je sam doprinio daljnjem nastanku troškova parnice.

Slijedom navedenog, zaključak je Ustavnog suda da troškovi parničnog postupka koji su nametnuti podnositelju nisu doveli do nerazmjernog miješanja u imovinska prava podnositelja.

Istaknimo da slovensko pravo ne sadrži izričito pravilo o tome da se odredbe o troškovima primjenjuju i na stranke što ih zastupa državno odvjetništvo te da u tom slučaju troškovi postupka obuhvaćaju iznos koji bi se stranci priznao na ime nagrade odvjetniku kao što to sadrži hrvatsko pravo u članku 163. stavku 1. i 2. ZPP-a. No, to u slovenskom pravu posredno proizlazi iz članka 155. stavka 2. ZPP-a koje određuje da parnični troškovi obuhvaćaju i nagradu za rad odvjetnika. Naime, ta se odredba odnosi i na državno odvjetništvo

V. ODLUČIVANJE O SNOŠENJU TROŠKOVA POSTUPKA U PRVOSTUPANJSKOM POSTUPKU

U prvostupanjskom postupku postoje slučajevi kada sud po zakonu morati donijeti odluku o troškovima, a kojoj ne prethodi zahtjev za naknadu troškova. No, najčešće će sud ipak donositi odluku o troškovima povodom zahtjeva za naknadu troškova. Radi veće preglednosti ovaj dio rada podijeljen je na tri odjeljka: 1. odluka o snošenju troškova postupka kojoj ne prethodi zahtjev za naknadu troškova; 2. zahtjev za naknadu troškova; 3. odluka o zahtjevu za naknadu troškova. Odluku o troškovima postupka donosi prvostupanjski sud pred kojim se vodi postupak.

1. Odluka o snošenju troškova postupka kojoj ne prethodi zahtjev za naknadu troškova

Kao primjeri odluka o snošenju troškova postupka kojima ne prethodi zahtjev za naknadu troškova mogu se navesti sljedeće odluke.

Prema članku 85. stavku 3. reč. 1. hrvatskog ZPP-a sredstva za pokriće troškova postavljanja rada privremenog zastupnika dužan je predujmiti tužitelj na temelju rješenja suda protiv kojeg nije dopuštena posebna žalba. To ne vrijedi jedino ako se privremeni zastupnik postavlja tužitelju zbog razloga jer mu je boravište nepoznato, a nema punomoćnika ili ako se tužitelj ili njegov zakonski zastupnik, koji nemaju punomoćnika u Republici Hrvatskoj, nalaze u inozemstvu, a dostava se nije mogla obaviti. Ako tužitelj ne predujmi ta sredstva u roku koji je odredio sud u svom rješenju, sud će tužbu odbaciti (čl. 85. st. 3. reč. 2. ZPP).

Sredstva za pokriće troškova postavljanja i rada zastupnika tuženika za primanje pismena dužan je predujmiti tužitelj na temelju rješenja suda protiv kojeg nije dopuštena posebna žalba (čl. 146. st. 5. reč. 1. ZPP). Ako tužitelj ne predujmi ta sredstva u roku koji je sud odredio u svom rješenju, sud će tužbu odbaciti (čl. 146. st. 5. reč. 2. ZPP).

Na zahtjev stranke koja izjavi da je spremna snositi troškove time izazvane, sud može rješenjem protiv kojeg nije dopuštena žalba odrediti da se dostava nekoga pismena povjeri javnome bilježniku (čl. 133.a st. 1. reč. 1. ZPP). Hrvatski ZPP ne propisuje pobliže kako se određuje iznos takve dostave, već samo određuje da je stranka dužna troškove izazvane

javnobilježničkom dostavom izravno podmiriti javnom bilježniku (čl. 133.a st. 5. reč. 1. ZPP). Javni bilježnik kome nisu predumljena sredstva za pokriće troškova dostave nije dužan dostavu obaviti, o čemu će javni bilježnik sastaviti zapisnik i o tome izravno obavijestiti sud (čl. 133.a st. 5. reč. 2. ZPP).

Kad stranka predloži izvođenje dokaza, dužna je po nalogu suda unaprijed položiti iznos potreban za podmirenje troškova koji će nastati u povodu izvođenja dokaza (čl. 193. st. 1. ZPP). Kad izvođenje dokaza predlože obje stranke, ili kad ga sud odredi po službenoj dužnosti, sud će odrediti da iznos potreban za podmirenje troškova polože obje stranke na jednake dijelove (čl. 153. st. 2. reč.1. ZPP). Ako je sud odredio izvođenje dokaza po službenoj dužnosti, može odrediti da iznos položi samo jedna stranka (čl. 153. st. 2. reč. 2. ZPP). Sud će odustati od izvođenja dokaza ako iznos potreban za podmirenje troškova ne bude položen u roku što ga sud odredi (čl. 153. st. 3. reč. 1. ZPP). U tom će slučaju sud, s obzirom na sve okolnosti po svojem uvjerenju ocijeniti od kakve je važnosti što stranka nije u roku položila iznos potreban za podmirenje troškova (čl. 153. st. 3. reč. 2. ZPP). Ako sud izvede dokaz iako predujam za njegovo izvođenje nije položen, rješenjem će naložiti stranci da u roku od osam dana određenu svotu plati svjedoku ili vještaku (čl. 153. st. 4. reč. 1. ZPP). Žalba protiv toga rješenja ne odgađa ovrhu (čl. 153. st. 4. reč. 2. ZPP). Iznimno od odredbe članka 153. stavka 3. ZPP-a, ako sud po službenoj dužnosti odredi izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u vezi s primjenom članka 3. stavka 3. ZPP-a, a stranke ne polože određeni iznos, troškovi za izvođenje isplatit će se iz sredstava suda (čl. 153. st. 5. ZPP).

Ako svjedok koji je uredno pozvan ne dođe, a izostanak ne opravda ili se bez odobrenja ili opravdanog razloga udalji s mjesta gdje treba da bude saslušan, sud može narediti da se on prisilno dovede i podmiri troškove dovođenja (čl. 248. st. 1. ZPP).

Odgovarajuća pravila, iako s nekim manjim razlikama, postoje i u slovenskom pravu.

Tako je prema članku 82. stavku 5. rečenici 1. slovenskog ZPP-a troškove za postavljanje privremenog zastupnika dužan položiti tužitelj. Ako on to ne učini, sud će odbaciti tužbu (čl. 82. st. 5. reč. 2. ZPP). Ako nakon podnošenja tužbe nastanu okolnosti iz članka 82. stavka 2. zbog kojih se inače imenuje privremeni zastupnik tuženiku, na strani tužitelja, tada će slovenski sud, za razliku od hrvatskog prava, samo na prijedlog tuženika, ali i na trošak tuženika postaviti privremenog zastupnika tužitelju.

U slovenskom pravu, troškovi privremenog zastupnika za primanje pismena koji je imenovan tužitelju namiruju se iz sredstava suda, dok troškove privremenog zastupnika za primanje pismena koji je imenovan tuženiku mora položiti tužitelj (čl. 146. st. 5. reč. 1. ZPP). Ako tužitelj u ovoj drugoj situaciji ne bi položio potreban iznos, tužba se odbacuje (čl. 146. st. 5. reč. 2. ZPP).

U slovenskom pravu sud može na prijedlog protivne stranke odrediti da se dostava izvrši putem detektiva ili sudskog izvršitelja, kojeg predloži stranka (čl. 132. st. 2. reč. 1. ZPP). Troškove takve dostave unaprijed polaže predlagatelj takve dostave (čl. 132. st. 2. reč. 2. ZPP). Ministar nadležan za pravosuđe utvrđuje pravila postupanja detektiva i izvršitelja kada izvršavaju takvu dostavu, njihovu nagradu, sadržaj poruka pri dostavi i dostavnice (čl. 132. st. 2. reč. 3. ZPP).

Za razliku od hrvatskog prava slovensko pravo sadrži i dodatne odredbe o polaganju troškova unaprijed u slučajevima dostave podneska odnosno sudskog pismena u inozemstvo. Tako ako se podnesak ili sudsko pismeno trebaju dostaviti u inozemstvo na stranom jeziku, sud će pozvati stranku, čije se podnesak dostavlja da unaprijed položi troškove za prijevod ili da podnese ovjereni prijevod podneska odnosno sudskog pismena na jeziku na kojem se podnesak odnosno sudsko pismeno može uručiti (čl. 146.a st. 1. reč. 1. ZPP). To se odnosi i na priloge (čl. 146. st. 1. reč. 2. ZPP). Ako je potrebno u inozemstvo dostaviti podnesak ili sudsko pismeno s podneskom i ako je za takvu dostavu potrebno namiriti troškove koji će nastati u inozemstvu, sud će pozvati stranku čiji se podnesak dostavlja da položi predujam za troškove dostave u inozemstvu (čl. 146.a st. 2. ZPP). Ako stranka ne postupi po pozivu suda iz čl. 146.a st. 1. i 2., smatra se da je podnesak povučen (čl. 146.a st. 3. ZPP).

Opća pravila o snošenju troškova u slučaju izvođenja dokaza, vrlo su slična hrvatskim. Tako slovenski zakonodavac određuje da kad stranka predloži izvođenje dokaza, ona je dužna po nalogu suda položiti iznos potreban troškove koji će nastati povodom izvođenja dokaza (čl. 153. st. 1. ZPP). Ako izvođenje stranaka predlože obje stranke, sud će odrediti da da iznos potreban za troškove polože obje stranke na jednake dijelove (čl. 153. st. 2. ZPP). Sud će odustati od izvođenja dokaza, ako iznos potreban za troškove, nije položen u roku kojeg je sud odredio (čl. 153. st. 3. reč. 1. ZPP). U tom slučaju će sud, s obzirom na sve okolnosti po svojem uvjerenju ocijeniti od kakve je važnosti to da stranka nije u roku položila iznos potreban za

troškove (čl. 153. st. 3. reč. 2. ZPP). Ako je sud po službenoj dužnosti odredio izvođenje dokaza radi utvrđivanja činjenica u vezi s primjenom članka 3. stavka 3. ZPP-a, a stranke ne polože određeni iznos, troškovi za izvođenje dokaza isplatit će se iz sredstava suda, odstupajući od stavka 3. članka 153. ZPP-a (čl. 153. st. 4. ZPP).

I u slovenskom pravu postoji pravilo prema kojem, ako svjedok koji je uredno pozvan ne dođe, a izostanak ne opravda ili se bez odobrenja ili opravdanog razloga udalji s mjesta gdje treba da bude saslušan, sud može narediti da se svjedok prisilno dovede i da taj svjedok podmiri troškove dovođenja (čl. 241. st. 1. ZPP).

2. Zahtjev za naknadu troškova u parničnom postupku

O naknadi troškova u parničnom postupku odlučuje sud na određen zahtjev stranke, bez raspravljanja (čl. 164. st. 1. ZPP). Stranke sudskog postupka imaju pravo na naknadu troškova, pri čemu one mogu slobodno disponirati takvim zahtjevom, pa tako stranka može odlučiti da će zatražiti sve troškove postupka, samo neke, a ne mora ih ni uopće zatražiti, ako iz nekog razloga to ne želi.

Naglasimo da se zahtjev za naknadu parničnih troškova može u pravilu ostvarivati samo u parnici u kojoj su troškovi nastali.¹²⁰ U sudskoj praksi odbacuje se samostalna tužba na naknadu parničnih troškova koji su nastali u nekoj drugoj parnici.¹²¹ Ipak, naknadno se u parnici mogu ostvarivati troškovi koji su nastali u postupku osiguranja dokaza, ako je dužnik dobrovoljno ispunio glavni zahtjev pa do parnice u pogledu njega nije ni došlo, ali dužnik odbija platiti troškove nastale u postupku osiguranja dokaza (vidjeti čl. 168. st. 2. ZPP). Isto tako naknadno se u parnici može zahtijevati naknada troškova prouzročenih mjerama osiguranja kad protivnik ispuni obvezu pa nema potrebe da se pokrene parnica radi ispunjenja osigurane tražbine, već samo radi naknade troškova nastalih u postupku osiguranja.¹²²

Zahtjev za naknadu troškova postavlja se već prilikom podnošenja tužbe i to kao sporedni i kondemnatorni tužbeni zahtjev. Prilikom podnošenja tužbe taj se zahtjev postavlja

¹²⁰*Triva/Dika*, op. cit. u bilj. 40., str. 471.

¹²¹Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske Rev 107/89 – Pregled sudske prakse 45/108 – citirano prema *Triva/Dika*, op. cit. u bilj. 40., str. 471.

¹²²Tako i *Triva/Dika*, op. cit. u bilj. 40., str. 472.

samo općenito bez navođenja visine, a kasnije se taj zahtjev specificira ovisno o broju radnji u postupku i troškovima za koje se može tražiti naknada troškova.

Svaki od običnih suparničara postavlja zahtjev za naknadu troškova u svoje ime i za svoj račun. Kada je riječ o jedinstvenim suparničarima pravo na podnošenje zahtjeva za naknadu troškova ovisi o kojim se troškovima radi. Prema *Diki* trebalo bi razlikovati situaciju u kojoj bi svaki od jedinstvenih suparničara imao pravo tražiti odvojeno naknadu svojih troškova, npr. troškova za odgovor na tužbu, troškova po načelu krivnje ili slučaja koji se dogodio protivnoj stranci, od situacije u kojoj bi imali pravo tražiti naknadu zajedničkih troškova, npr. troškova zajedničkog punomoćnika za primanje pismena (čl. 172. st. 2. ZPP). U prvoj situaciji svaki bi od njih imao pravo tražiti odvojeno i neovisno o drugima naknadu svojih troškova; u drugoj situaciji oni bi naknadu troškova mogli tražiti samo kao jedinstvena stranaka.¹²³

Stranka je dužna u zahtjevu određeno navesti troškove za koje traži naknadu (čl. 164. st. 2. ZPP-a). Navedeno znači da stranka u zahtjevu treba navesti točno određene troškove za koje traži naknadu, i to razvrstane za svaku radnju, osnovu i visinu.¹²⁴ Primjerice, ona mora navesti za koju od radnji poduzetoj po odvjetniku ona traži novčani iznos naknade i koji je to iznos, koje točno troškove traži po osnovi plaćenih sudskih pristojbi, ili po osnovi položenih i plaćenih troškova za provođenje vještačenja ili provođenja dokaza ispitivanjem dokaza, i drugo.

U sudskoj praksi postoji stajalište da sud ne bi trebao odlučivati o troškovima postupka koji nisu određeni,¹²⁵ kao i da stranka ne bi imala pravo na naknadu troškova sudskih pristojbi koje nisu specificirane u novčanom iznosu¹²⁶. U posljednjem slučaju radi se najčešće o situaciji u kojoj odvjetnici prilikom poduzimanja određene radnje za koju se plaća sudska pristojba kod potraživanja troškova sudski pristojbi navedu: „sudska pristojba prema odluci suda“. ¹²⁷ *Dika* smatra kako bi sud u navedenim slučajevima trebao biti fleksibilniji te sa tako postavljenim zahtjevima postupati kao s nerazumljivim odnosno nepotpunim podnescima i zatražiti njihov

¹²³*Dika Mihajlo*, Opće uređenje odlučivanja o naknadi troškova parničnog postupka, Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb, vol. 72., 2022., br. 1., str. 102.

¹²⁴*Triva/Dika*, (Građansko parnično procesno pravo), op. cit. u bilj. 40., str. 471.

¹²⁵VPSH: Pž-287/80-SP 1/81-60.

¹²⁶Županijski sud u Varaždinu Gž-1747/13, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/ZSRH2013174B7A2> od 3. listopada 2013., posjećeno 15. studenog 2023.

¹²⁷Županijski sud u Varaždinu, Gž Ovr 435/2021 od 8. studenog 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021VzGzOvrB435A4>, posjećeno 24. studenog 2023.

ispravak odnosno dopunu, a koje stajalište je prihvatljivije te se tim stajalištem u pravilu vode i sudovi kod odlučivanja o troškovima postupka.¹²⁸

Sud može dosuditi stranci naknadu samo u okviru one naknade koju je stranka zatražila (čl. 2. st. 1. ZPP-a), a u skladu s jednim od temeljnih načela građanskog procesnog prava, naime, s načelom dispozicije. Dakle, sud ne smije donijeti odluku o troškovima postupka u kojoj se stranci dosuđuje veća naknada od one koju je zatražila, odnosno sud ne smije prekoračiti zahtjev stranke.

Kod postavljanja zahtjeva za naknadu troškova stranka može tražiti troškove uvećane za porez na dodanu vrijednost te zakonske zatezne kamate na troškove čiju naknadu traži.

Odredbom sadržanom u članku 151. stavku 3. rečenici 1. ZPP-a izričito je propisano da parnični troškovi obuhvaćaju i zatezne kamate od dana donošenja odluke kojom je naloženo plaćanje troškova parničnog postupka. No, isto je tako propisano da o zateznim kamatama na iznos parničnih troškova sud odlučuje na zahtjev stranke (čl. 151. st. 3. reč. 2. ZPP). Dakle, ako stranka ne bi zatražila da joj se nadoknadi trošak poreza na dodanu vrijednost i trošak zakonskih zateznih kamata na troškove postupka, sud ne bi bio ovlašten dosuditi takve troškove.

Za pojedine troškove, kao na primjer za troškove prijevoda po sudskom tumaču koji su nastali izvan postupka, treba priložiti dokaze o nastanku troškova i o visini.

Stranka nema pravo na naknadu troškova za sastavljanje troškovnika kojim potražuje troškove.

U određenim postupcima prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, stranka ima pravo tražiti samo jednokratnu nagradu za zastupanje po odvjetniku u postupku bez obzira na broj poduzetih radnji. Radi se o postupcima radi smetanja posjeda, služnosti, iz stambenih odnosa (otkazi, iseljenja, utvrđenja), radi razvoda ili poništenja braka, o postojanju ili nepostojanju braka, za utvrđivanje ili osporavanje očinstva, te o tome s kime će živjeti maloljetna djeca, iz radnih odnosa (poništenje otkaza, utvrđivanje prava na rad), za

¹²⁸Dika, op. cit. u bilj. 85, str. 87.

zakonsko uzdržavanje ili dokidanje obveze uzdržavanja. U takvim postupcima stranka ima pravo tražiti nagradu od 398,17 eura/3.000,00 kuna za zastupanje po odvjetniku u cijelom postupku bez obzira na broj poduzetih radnji (Tbr. 7. t. 2.), te dodatno stranka ima pravo na naknadu troškova za provedbu vještačenja, sudske pristojbe, izvršene prijevode po sudskom tumaču i druge materijalne troškove.

Prilikom podnošenja zahtjeva za naknadu troškova postupka u skladu sa Tarifom nije potrebno pozivati se na točnu odredbu Tarife, iako to olakšava posao suda.¹²⁹

Zahtjev za naknadu troškova stranka je dužna staviti najkasnije do završetka raspravljanja koje prethodi odlučivanju o troškovima, a ako je riječ o donošenju odluke bez prethodnog raspravljanja, stranka je dužna zahtjev za naknadu troškova staviti u prijedlogu o kojem sud treba odlučiti (čl. 164. st. 3. ZPP).

Trenutak u kojem treba postaviti zahtjev za naknadu troškova postupka može ovisiti o vrsti postupka kojeg treba provesti¹³⁰, pa primjerice i prigovorima koje je tuženik iznio u odgovoru na tužbu. Postupci u kojima se donosi odluka o podnesenom prijedlogu bez raspravljanja su na primjer postupak pokrenut u povodu tužbe za izdavanje platnog naloga ili postupak u povodu prigovora istaknutih u odgovoru na tužbu, a na temelju kojih sud može odbaciti tužbu.

Zbog propuštanja rokova za podnošenje zahtjeva za naknadu troškova postupka može se tražiti povrat u prijašnje stanje.¹³¹

Sud mora odbaciti zahtjev za naknadu troškova postupka koji je postavljen nakon dovršetka raspravljanja, s time da sud mora strankama jasno dati do znanja da je završio sa raspravljanjem.¹³²

¹²⁹*Dika*, op. cit. u bilj. 85, str. 86.

¹³⁰Županijski sud u Dubrovniku, Gž 959/2022, od 30. studenog 2022. dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2022DUGzB959A2>, posjećeno 16. studenog 2023.

¹³¹VSH: Rev-1007/95 od 13. travnja 1995, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH1995RevB1007A2>, posjećeno 15. studenog 2023. – Tako i *Dika*, (Opće uređenje odlučivanja o naknadi troškova parničnog postupka), op. cit. u bilj 85, str. 44, str. 99.

¹³²VTSRH: Pž-2470/04 od dana 9. svibnja 2007, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudskapraksa/VTSRH201G2007SPZB2470A043>, posjećeno dana 15. studenog 2023.

Oko postavljanja zahtjeva za naknadu troškova pristupa odvjetnika ročištu za objavu presude postojale su različite odluke sudova.^{133, 134} Neki su sudovi tražili da se zahtjev za naknadu troškova za pristup ročištu za objavu presude postavlja prije poduzimanja te radnje odnosno prije zaključenja glavne rasprave, a neki su sudovi dozvoljavali da se takvi troškovi zatraže na ročištu za objavu presude. Za oba pravna stajališta može se naći uporište. Naime, u prvom slučaju zahtjev za naknadu troškova je postavljen prije dovršetka raspravljanja kako to i predviđa članak 164. ZPP-a, ali je taj zahtjev postavljen prije poduzimanja radnje, koja ni ne mora biti poduzeta. U drugom slučaju je zahtjev za naknadu troškova postupka postavljen nakon dovršetka raspravljanja, ali nakon što je radnja poduzeta što bi bilo u skladu sa teleološkim tumačenjem zakona.

U sudskoj praksi sudovi u pravilu u stvarnosti ne održavaju ročišta za objavu presude, odnosno nepisano je pravilo da se presude odvjetnicima dostavljaju e-komunikacijom, pa pitanje naknade tih troškova postupka ne izaziva više toliko prijepora u praksi.

Zahtjev za naknadu troškova može biti postavljen usmeno na ročištu ako sud raspravlja o glavnoj stvari ili pisanim putem i to u vidu troškovnika koji će se predati sudu u pisanoj formi ili na zapisnik prije dovršetka raspravljanja odnosno navođenjem zahtjeva za naknadu troškova u svakom podnesku kojeg stranka dostavlja u sudski spis ili poduzimanjem svake pojedine radnje za koju stranci pripada pravo na naknadu troškova. Dakle, zahtjev za naknadu troškova postupka može se postaviti u obliku jednog zbirnog troškovnika na kraju postupka ili u obliku sukcesivnih zahtjeva za naknadu troškova tijekom postupka.

U slučaju povlačenja tužbe, odricanja od tužbenog zahtjeva, odustanka od pravnog lijeka, kao i u slučaju presude na temelju priznanja i presude na temelju odricanja, ako povlačenje tužbe, odricanje ili odustanak od pravnog lijeka, priznanje i odricanje nisu obavljani na raspravi, zahtjev za naknadu troškova može se staviti u roku od 15 dana nakon dostave obavijesti ili odluke (čl. 164. st. 8. ZPP).

¹³³VTSRH: Pž 896/2018-3 od 3. kolovoza 2020., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2018PzB896A3>, posjećeno 16. studenog.2023.

¹³⁴Županijski sud u Varaždinu, Gž 1064/2021 od 12. listopada 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021VzGzB1064A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

Dakle, ako su priznanje i odricanje od tužbenog zahtjeva obavljene na raspravi, stranka će zahtjev za naknadu troškova postupka morati postaviti na raspravi na kojoj su navedene radnje obavljene prije završetka raspravljavanja. Ako su priznanje ili odricanje od tužbenog zahtjeva obavljene izvan rasprave, podneskom ili na raspravi na kojoj druga parnična stranka nije bila prisutna onda se zahtjev za naknadu troškova postupka može postaviti u roku od 15 dana nakon dostave obavijesti odnosno odluke, a troškovi zatraženi nakon tog roka neće se dosuditi stranci.

Kada dođe do presumiranog povlačenja tužbe iz razloga što se obje stranke nisu pojavile na ročištu, tuženik ima pravo postaviti zahtjev za naknadu troškova u roku od 15 dana od dana dostave rješenja o povlačenju tužbe.¹³⁵

U navedenoj odredbi članka 164. stavka 8. ZPP-a ne spominje se i presuda zbog ogluhe. Neovisno o tome u literaturi se smatra da bi i u slučaju donošenja presude zbog ogluhe sud trebao dozvoliti stranci da podnese zahtjev za naknadu troškova postupka u roku od 15 dana od dana dostave odluke sukladno članku 164. stavku 8. ZPP-a.¹³⁶

Vrlo slična pravila o postavljanju zahtjeva za naknadu troškova u parničnom postupku nalazimo i u slovenskom pravu, no ipak, s nekim manjim razlikama.

Kako u hrvatskom, tako i u slovenskom pravu o naknadi troškova odlučuje sud na određen zahtjev stranke bez raspravljavanja (čl. 163. st. 1. ZPP).

Stranka mora u zahtjevu određeno navesti troškove za koje traži naknadu (čl. 163. st. 2. reč. 1. ZPP).

Dok hrvatski ZPP ne predviđa dužnost stranke da u jednom završnom troškovniku navede sve troškove za koje traži naknadu u konkretnom parničnom postupku, slovenski ZPP određuje da ako je stranka tražila naknadu troškova u više podnesaka ili usmeno na više ročišta, sud joj može naložiti da u jednom podnesku u naloženom roku određeno navede sve troškove za koje traži naknadu (čl. 163. st. 2. reč. 2. ZPP). Ako stranka ne postupi prema takvom nalogu

¹³⁵VSRH Revt-169/11 od dana 13. veljače 2013, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2011RevtB169A2>, posjećeno dana 15. studenog 2023.

¹³⁶*Dika*, op. cit. u bilj. 85, str. 93.

suda, smatra se da je zahtjev za naknadu troška povučen (čl. 163. st. 2. reč.3. ZPP). Može se reći ova zakonska pravila slovenskog ZPP-a znatno olakšavaju posao suda kod donošenja odluke o naknadi troškova postupka, s obzirom na to da sud ne mora tragati u spisu za postavljenim zahtjevima, što može biti vrlo zahtjevno kada se radi o složenim i dugotrajnim postupcima u kojima je proveden znatan broj dokaza. S druge strane takva pravila daju i veću sigurnost stranci jer je mogućnost pogreške suda znatno niža.

Kako u hrvatskom, tako i u slovenskom pravu stranka je dužna staviti zahtjev za naknadu troškova najkasnije do završetka raspravljanja koje prethodi odlučivanju o troškovima; a ako je riječ o donošenju odluke bez prethodnog raspravljanja, stranka je dužna zahtjev za naknadu troškova staviti u prijedlogu o kojem sud treba odlučiti (čl. 163. st. 3. ZPP).

Prema slovenskom pravu, ako sud donese rješenje o obustavi postupka uslijed povlačenja tužbe, odustanka od pravnog lijeka ili uslijed drugih okolnosti koje uzrokuju okončanje postupka izvan rasprave, naknada troškova se može zahtijevati u roku od 15 dana od primitka rješenja o obustavi postupka (čl. 163. st. 7. ZPP).

3. Odluka o zahtjevu za naknadu troškova

Sud o zahtjevu za naknadu troškova odlučuje bez raspravljanja (čl. 164. st. 1. ZPP).

O zahtjevu za naknadu troškova sud će odlučiti u presudi ili rješenju kojim se završava postupak pred tim sudom (čl. 164. st. 4 ZPP-a).

Ipak, sud će i u tijeku postupka odlučiti o naknadi troškova posebnim rješenjem, ali samo kad pravo na naknadu troškova ne ovisi o odluci o glavnoj stvari (čl. 164. st. 7. ZPP). To će najčešće biti u slučajevima u kojima dužnost naknade troškova postoji na temelju načela *culpa*.

Tako je primjerice sud dužan o zahtjevu stranke za naknadu troškova od protivne stranke koje joj je ta protivna stranka uzrokovala svojom krivnjom ili slučajem koji joj se dogodio odlučiti rješenjem najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva za naknadu troškova, neovisno o odluci o glavnoj stvari (čl. 156. st. 1. i st. 3. reč. 1. ZPP). Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a ovrha se na temelju toga rješenja može tražiti prije

njegove pravomoćnosti (čl. 156. st. 3. reč. 2. ZPP). Ista pravila se primjenjuju i kada je riječ o zahtjevu stranke da zakonski zastupnik ili punomoćnik protivne stranke nadoknadi troškove koje je stranci uzrokovao svojom krivnjom (čl. 156. st. 2. i st. 3. reč. 1.-2. ZPP).

Na zahtjev protivne stranke sud će bez odgode rješenjem odlučiti o naknadi troškova postupka koji su toj stranci uzrokovani postavljanjem neosnovanoga zahtjeva za izuzeće suca (čl. 75. st. 6. reč. 1. ZPP). Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a na temelju njega ovrha se može tražiti i prije njegove pravomoćnosti (čl. 75. st. 6. reč. 2. ZPP). Ta se pravila odgovarajuće primjenjuju i na neosnovane zahtjeve za izuzeće sudskih savjetnika i zapisničara (čl. 75. st. 6. reč. 1.-2. u vezi s čl. 76. st. 1. ZPP).

O zahtjevu protivne stranke za naknadu troškova postupka izazvane propuštanjem i odlučivanjem o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje sud je dužan odlučiti rješenjem bez odgode, neovisno o odluci o glavnoj stvari (čl. 122.a reč. 2. ZPP). Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a ovrha se na temelju njega može tražiti prije njegove pravomoćnosti (čl. 122.a reč. 3. ZPP).

Stranka kojoj je druga osoba svojim ponašanjem prouzročila dodatne troškove u postupku na način da je neopravdano odbila dokazati svoju istovjetnost ili primiti pismeno ili je na neki drugi način ometala dostavu svjesno onemogućavajući ili otežavajući primjenu odredaba XI. Glave ZPP-a, može u tom postupku zatražiti od suda da je osudi da joj te troškove naknadi, neovisno o tome je li je novčano kaznio ili nije. (čl. 149.a st. 2. reč. 1. ZPP). O takvom zahtjevu sud je dužan rješenjem odlučiti bez odgode, neovisno o odluci o glavnoj stvari (čl. 149.a. st. 2. reč. 2. ZPP). Protiv toga rješenja dopuštena je posebna žalba, ali se ovrha na temelju njega može tražiti prije njegove pravomoćnosti (čl. 149.a st. 2. reč. 3. ZPP).

Stranka kojoj je dostavljač nesavjesnim obavljanjem svoje dužnosti prouzročio dodatne troškove u postupku, može u tom postupku zatražiti od suda da dostavljača odnosno pravnu osobu koja za njega odgovara po općim pravilima za naknadu štete osudi da joj te troškove naknadi (čl. 149.b st. 2. reč. 1. ZPP). O takvom zahtjevu sud je dužan rješenjem odlučiti bez odgode, neovisno o odluci o glavnoj stvari (čl. 149.b st. 2. reč. 2. ZPP). Protiv toga rješenja dopuštena je žalba, ali se ovrha na temelju njega može tražiti i prije njegove pravomoćnosti (čl. 149.b st. 2. reč. 3. ZPP). Takav zahtjev za naknadu troškova stranka može postaviti u roku od petnaest dana od saznanja za razloge koji opravdavaju njegovo postavljanje, a najkasnije do

pravomoćnosti odnosno okončanja postupka u povodu izvanrednog pravnog lijeka (čl. 149.b st. 3. ZPP).

Sud će na zahtjev stranke odlučiti da je svjedok dužan nadoknaditi troškove što ih je uzrokovao svojim neopravdanim izostankom odnosno neopravdanim odbijanjem da svjedoči (čl. 248. st. 5. ZPP). Ipak, ako svjedok naknadno opravda svoj izostanak sud može svjedoka sasvim ili djelomično osloboditi naknade troškova (čl. 248. st. 6. reč. 1. ZPP).

Na zahtjev stranke sud može rješenjem narediti vještaku da nadoknadi troškove koje je uzrokovao svojim neopravdanim nedolaskom ili neopravdanim odbijanjem da vještači (čl. 255. st. 3. reč. 1. ZPP). O takvom zahtjevu sud je dužan odlučiti bez odgode (čl. 255 st. 3. reč. 2. ZPP). Žalba protiv toga rješenja ne odgađa ovrhu (čl. 255. st. 3. reč. 3. ZPP). Te se odredbe na odgovarajući način primjenjuju i na tumače (čl. 263. ZPP).

Ipak, članak 167. st. 7. ZPP-a, prema kojem će sud u tijeku postupka posebnim rješenjem odlučiti o naknadi troškova samo kad pravo na naknadu troškova ne ovisi o odluci o glavnoj stvari, ne primjenjuje se samo u slučajevima kada postoji odgovornost za troškove po načelu *culpae*.

Naime, svjedok ima pravo na naknadu putnih troškova i troškova za prehranu i prenoćište te na naknadu izmakle zarade (čl. 249. st. 1. ZPP). On treba zatražiti naknadu odmah nakon saslušanja, inače gubi pravo na nju (čl. 249. st. 2. reč. 1. ZPP). Sud je dužan na to upozoriti svjedoka (čl. 249. st. 2. reč. 2. ZPP). U rješenju kojim se odmjeravaju troškovi svjedoka sud će odrediti da se određena svota isplati iz položenog predujma, a ako predujam nije položen, naredit će stranci da određenu svotu plati svjedoku u roku od osam dana (čl. 249. st. 3. reč. 1. ZPP). Žalba protiv tog rješenja ne zadržava ovrhu rješenja (čl. 249. st. 3. reč. 2. ZPP).

I vještak ima pravo na naknadu putnih troškova i troškova za prehranu i prenoćište, na naknadu izmakle zarade, ali i troškova vještačenja te pravo na nagradu za obavljeno vještačenje (čl. 256. st. 1. ZPP). U pogledu naknade tih troškova i nagrade vještaka na odgovarajući se način primjenjuju gore upravo spomenute odredbe članka 249. stavaka 2. i 3. koji se odnose na naknadu troškova svjedoka (čl. 256. st. 2. ZPP).

Navedena pravila o pravu vještaka na naknadu troškova i na nagradu za obavljeno vještačenje i njihovo ostvarivanje u parničnom postupku odgovarajuće se primjenjuju i na tumače (čl. 263. ZPP).

Kada je riječ o pravu stranke na naknadu troškova po načelu *causae*, do primjene dolazi već spomenuta odredba članka 164. stavka 4. ZPP-a, prema kojoj o zahtjevu za naknadu troškova sud odlučuje u presudi ili rješenju kojim se završava postupak pred tim sudom. Pri tome treba naglasiti, da čak i u slučaju kada sud o troškovima odlučuje u presudi, ta se odluka o troškovima u presudi smatra rješenjem (čl. 129. st. 5. ZPP).

U odluci kojom se postupak završava za nekog suparničara, sud će odlučiti i o zahtjevu za naknadu troškova stranaka između kojih se tom odlukom postupak pred tim sudom završava (čl. 164. st. 5. ZPP).

U međupresudi ili djelomičnoj presudi sud može izreći da se odluka o troškovima ostavlja za kasniju presudu, osim ako se kod djelomične presude ne radi o slučaju iz upravo spomenutog članka 164. stavka 5. ZPP-a, dakle, kada je riječ o odluci kojom se postupak završava samo za nekog suparničara.

U slučaju usmene objave presude ili rješenja kojim se naređuje naknada troškova sud može odlučiti da će iznos troškova odmjeriti u pisano izrađenoj presudi odnosno rješenju ako se rješenje ima dostaviti strankama (čl. 164. st. 6. ZPP). Ovo pravilo znatno je izgubilo na značenju još 2013. godine, kada je u ZPP uvedeno pravilo da se presuda mora donijeti, objaviti, izraditi i uručiti ili otpremiti najkasnije u roku od 45 dana od dana zaključenja glavne rasprave (čl. 335. st. 4. ZPP) te pravilo o održanju posebnog ročišta na kojem se presuda objavljuje (čl. 335. st. 6.-13. ZPP).

U slučaju povlačenja tužbe, odricanja od tužbenog zahtjeva, odustanka od pravnog lijeka, presude na temelju priznanja i presude na odricanja, ako povlačenje tužbe, odricanje ili odustanak od pravnog lijeka, priznanje ili odricanje nisu obavljani na raspravi, o zahtjevu za naknadu troškova ovlašten je donijeti odluku i sudski savjetnik (čl. 164. st. 8.-9. ZPP).

Odluka o troškovima, neovisno o tome je li sadržana u samoj presudi ili u samostalnom rješenju mora biti obrazložena. U njoj moraju biti točno navedeni troškovi koji se tiču pojedinih

radnji koje je sud prihvatio kao potrebne, kao i one troškove iz postavljenog zahtjeva za naknadom troškova koje nije smatrao potrebnim. U protivnom, odluka o troškovima povodom pravnog lijeka se ne bi mogla ispitati sa stajališta njezine pravilnosti i zakonitosti.¹³⁷

Ako je sud propustio donijeti odluku o troškovima postupka zajedno sa odlukom o glavnoj stvari, stranka bi mogla zahtijevati i dopunsku odluku o troškovima postupka sukladno pravilima o donošenju dopunske presude iz članka 339. u svezi s člankom 347. ZPP-a. Pri tome treba naglasiti da sud može donijeti dopunsku odluku o troškovima postupka samo ako je stranka na vrijeme postavila zahtjev za naknadu troškova.¹³⁸ Dakle, ovom odredbom ispravlja se isključivo propust suda da odluči, a ne i propust stranke da pravovremeno postavi zahtjev.

Kako prema hrvatskom tako i prema slovenskom ZPP-u sud o naknadi troškova odlučuje bez raspravljanja (čl. 163. st. 1. ZPP-a) i to presudom ili rješenjem kojim se postupak pred tim sudom završava (čl. 163. st. 4. reč. 1. ZPP-a). Isto tako i slovenski ZPP sadrži pravilo prema kojem će sud u tijeku postupka posebnim rješenjem odlučiti o troškovima samo kad pravo na naknadu troškova ne ovisi o odluci o glavnoj stvari (čl. 163. st. 6. ZPP-a).

Za razliku od hrvatskog prava (čl. 156. st. 3. ZPP-a), slovensko pravo ne sadrži pravila o roku u kojem stranka može zahtijevati od protivne stranke i njezinog zastupnika ili punomoćnika naknadu troškova primjenom načela *culpae*. Slovensko pravo ne sadrži ni posebna pravila o primjeni načela *culpae* u pogledu troškova koji bi nastali neosnovanim zahtjevom za izuzeće sudaca, sudskih savjetnika i zapisničara (usp. čl. 75. st. 6. reč. 1. i čl. 76. st. 2. hrvatskog ZPP-a), traženjem povrata u prijašnje stanje (usp. čl. 122.a reč. 1. hrvatskog ZPP-a), svjesnim ometanjem dostave (usp. čl. 149.a st. 2. reč. 1. hrvatskog ZPP-a) ili nesavjesnim obavljanjem dužnosti dostavljača (usp. čl. 149.b st. 2. reč. 2. hrvatskog ZPP-a).

Nema sumnje da će slovenski sud u tijeku postupka posebnim rješenjem odlučiti o zahtjevu stranke da je svjedok dužan nadoknaditi troškove što ih je uzrokovao svojim neopravdanim izostankom odnosno neopravdanim odbijanjem da svjedoči (čl. 241. st. 5. ZPP). Kao i u hrvatskom pravu, slovenski sud može svjedoka sasvim ili djelomično osloboditi naknade troškova, ako on naknadno opravda svoj izostanak (čl. 241. st. 6. reč. 1. ZPP-a).

¹³⁷Usp. *Dika*, op. cit. u bilj. 85., str. 106.

¹³⁸*Dika*, op. cit. u bilj. 85., str. 108.

Isto tako slovenski sud može na zahtjev stranke rješenjem narediti vještaku da nadoknadi troškove koje je uzrokovao svojim neopravdanim nedolaskom, neopravdanim odbijanjem da vještači ili neopravdanim prekoračenjem roka za izradu nalaza i mišljenja (čl. 248. st. 3. ZPP), a ta će se odredba odgovarajuće primjenjivati i tumača (čl. 256. ZPP-a).

Slovenski sud će posebnim rješenjem u tijeku postupka odlučivati i u slučaju prava svjedoka na naknadu troškova. U pogledu tog prava svjedoka odredbe članka 242. stavka 1.-3. slovenskog ZPP-a u potpunosti su iste kao i odredbe članka 249. stavka 1.-3. hrvatskog ZPP-a.

Slovenski sud će posebnim rješenjem u tijeku postupka odlučivati i u slučaju prava vještaka na naknadu troškova kao i troškova vještačenja i nagradu za obavljeno vještačenje. Pri tome se odredbe članka 249. stavka 1.-2. slovenskog ZPP-a u potpunosti u sadržajnom pogledu poklapaju s odredbama članka 256. hrvatskog ZPP-a. Pravila članka 249. stavka 1.-2. slovenskog ZPP-a odgovarajuće se primjenjuju i na tumače (čl. 256. slovenskog ZPP-a).

Za razliku od hrvatskog prava, slovenski zakonodavac je predvidio mogućnost da sud u presudi ili rješenju kojim se postupak završava, odluči samo o tome koja stranka snosi troškove postupka i u kojem omjeru (čl. 163. st. 4. reč. 2. ZPP-a). U tom slučaju rješenje o visini troškova donosi se nakon pravomoćnosti rješenja o glavnoj stvari (čl. 163. st. 4. reč. 3. ZPP). Rješenje o visini troškova može donijeti i stručni suradnik ili sudski pomoćnik (čl. 163. st. 4. reč. 4. ZPP-a). Protiv tog rješenja dopuštena je žalba o kojoj odlučuje viši sud (čl. 163. st. 4. reč. 5. ZPP-a). Žalba ne odgađa izvršenje (čl. 163. st. 4. reč. 6. ZPP-a). Time se olakšava posao sudu, jer se sa složenim operacijama izračunavanja troškova može baviti kasnije, nakon pravomoćnosti odluke o glavnoj stvari. Sa stajališta stranke može biti otegotno da odluku o troškovima postupka dobije tek nakon pravomoćnosti odluke o glavnoj stvari. No, jednom kad je ta odluka o troškovima donijeta, ne mora se čekati njezina pravomoćnost, već se odmah može ići u njezino izvršenje.

Kako hrvatsko tako i slovensko pravo sadrži pravilo prema kojem kad sud usmeno izriče presudu ili rješenje kojim se nalaže naknada troškova, on može odlučiti da će se iznos troškova odmjeriti u pisanom otpravku presude ili rješenja, ako se rješenje mora dostaviti strankama (čl. 163. st. 5. slovenskog ZPP-a). Za razliku od hrvatskog prava, slovensko pravo ima i izričito pravilo prema kojem sud može prilikom objave presude objaviti da je odlučio da će odluku o troškovima donijeti kasnije (čl. 322. st. 2. ZPP-a).

Kada sud donese rješenje o obustavi postupka uslijed povlačenja tužbe, odustanka od pravnoga lijeka ili uslijed drugih okolnosti koje su prouzročile završetak postupka izvan rasprave, tada se može zahtijevati naknada troškova u roku od petnaest dana od primitka rješenja o obustavi postupka (čl. 163. st. 7. ZPP-a), pri čemu odluku o troškovima u tom slučaju može donijeti i stručni suradnik (čl. 163. st. 8. ZPP-a).

Kako hrvatsko tako i slovensko pravo sadrži pravilo prema kojem sud u međupresudi ili djelomičnoj presudi može izreći da se odluka o troškovima ostavlja za kasniju presudu (čl. 164. ZPP-a).

VI. ODLUČIVANJE O SNOŠENJU TROŠKOVA POSTUPKA POVODOM PRAVNIH LIJEKOVA

1. Mogući pravni lijekovi protiv odluke o parničnim troškovima

S obzirom na to da se odluka o troškovima, pa čak i kad je donesena u presudi, smatra rješenjem (čl. 129. st. 5. ZPP-a), prvostupanjska odluka o troškovima može se pobijati samo žalbom protiv rješenja (čl. 378.-381. ZPP-a), nadalje, prigovorom protiv platnog naloga (čl. 450.-452. ZPP-a) odnosno prijedlogom za ponavljanje postupka (čl. 421.-428. ZPP-a), dok se drugostupanjska odluka može pobijati revizijom (čl. 400. ZPP-a). Riječ je o pravnim lijekovima koji se mogu podnijeti protiv rješenja.

Isti pravni lijekovi protiv odluke o troškovima mogu se podnijeti i u slovenskom pravu: žalba protiv rješenja (čl. 128. st. 5. i čl. 363.-366.a ZPP), prigovor protiv platnog naloga (čl. 435.-436. ZPP), prijedlog za ponavljanje postupka (čl. 394.-401. ZPP), te revizija (čl. 384. ZPP).

Pored troškova koji su nastali u prvostupanjskom postupku, u postupku povodom pravnih lijekova mogu nastati dodatni troškovi njihovim podnošenjem, a posebno ako se održava rasprava pred drugostupanjskim sudom.

Odlučujući o troškovima postupka, sud koji odlučuje u postupku povodom pravnog lijeka također će morati primjenjivati pravila o snošenju troškova koji vrijede i u

prvostupanjskom parničnom postupku. To uključuje primjenu kako načela *causae* tako i načela *culpa*.¹³⁹

Ipak, u postupku povodom pravnog lijeka vrijede i neka dodatna pravila, zavisno o tome je li sud odbacio ili odbio pravni lijek, je li odluku protiv koje je podnesen pravni lijek preinačio ili ju je ukinuo i odbacio tužbu ili je odluku protiv koje je podnesen pravni lijek u potpunosti ili djelomično ukinuo i predmet vratio na ponovno suđenje.

2. Odlučivanje o troškovima u slučaju odbačaja ili odbijanja pravnog lijeka

Sukladno članku 166. stavku 1. hrvatskog ZPP-a, kad sud odbaci ili odbije pravni lijek, odlučit će i o troškovima nastalim u postupku u povodu toga pravnog lijeka.

S obzirom na to da načelo dispozicije vrijedi ne samo u prvostupanjskom postupku, već i u postupcima povodom pravnih lijekova, treba istaknuti da će sud donijeti odluku o troškovima koji su nastali u povodu podnošenja pravnog lijeka samo ako su stranke zatražile naknadu tih troškova (čl. 164. st. 1. ZPP). Zahtjev za naknadu troškova koji su nastali podnošenjem pravnog lijeka može se postaviti do donošenja odluke o pravnom lijeku. Takav se zahtjev u pravilu postavlja već prilikom podnošenja pravnog lijeka. Ako bi drugostupanjski sud na sjednicu vijeća pozvao stranke ili njihove zastupnike (čl. 362. st. 1. ZPP), ili bi odlučio održati raspravu (čl. 373.b-373.c ZPP), treba uzeti da bi se zahtjev za naknadu tih troškova mogao postaviti nakon poduzimanja te radnje ali prije donošenja odluke drugostupanjskog suda.

U slučajevima u kojima predsjednik vijeća ili sudac pojedinac odlučuje o odbačaju pravnog lijeka (čl. 358. st. 1., čl. 380. toč. 1., čl. 388. st. 2., čl. 400. st. 2., čl. 425. st. 1. i čl. 451. st. 1. ZPP), on bi u toj istoj odluci trebao odlučiti i o troškovima nastalim u postupku u povodu toga pravnog lijeka. U slučajevima u kojima je o odbačaju pravnog lijeka dužan odlučiti i viši sud koji je ovlašten o njemu meritorno odlučiti (čl. 366. st. 1., čl. 380. toč. 1., čl. 389.a st. 1., 391. st. 1., čl. 400. st. 2. i čl. 428. ZPP), taj bi viši sud u istoj odluci o odbačaju pravnog lijeka trebao odlučiti i o troškovima nastalim u postupku u povodu toga pravnog lijeka.¹⁴⁰

¹³⁹*Dika*, op. cit. u bilj. 85., str. 110.

¹⁴⁰Tako i *Dika*, op. cit. u bilj. 85., str. 111.

Pravni lijek može odbiti samo sud koji o njemu meritorno odlučuje (čl. 368. st. 2., čl. 380. toč. 2, čl. 389.b st. 1., čl. 391. st. 6., čl. 400. st. 2., čl. 427., čl. 428., čl. 451. st. 3. ZPP). U slučaju odbijanja pravnog lijeka, u toj istoj odbijajućoj odluci taj sud mora meritorno odlučiti i o troškovima nastalim u postupku u povodu dotičnoga pravnog lijeka.¹⁴¹

O naknadi troškova nastalim u postupku u povodu određenoga odbačenog ili odbijenog pravnog lijeka, sud će najčešće odlučivati u odluci kojom odlučuje o tom pravnom lijeku. No, postoji mogućnost da se u postupku povodom pravnog lijeka u njegovom tijeku pojavi potreba za donošenjem posebne odluke, naročito kada se o konkretnom trošku treba odlučiti primjenom načela *culpa*e, primjerice kad je riječ o troškovima povodom prijedloga za povrat u prijašnje stanje nastalim zbog propuštenog roka za podnošenje pravnog lijeka (usp. čl. 122.a ZPP)¹⁴², ili troškovima nastalim neopravdanim izostankom svjedoka s drugostupanjske rasprave odnosno njegovim neopravdanim odbijanjem da svjedoči (usp. čl. 248. st. 5. ZPP).

U slovenskom pravu postoji isto pravilo koje obvezuje sud koji odbacuje ili odbija pravni lijek, da odluči i o troškovima nastalim u postupku u povodu toga pravnog lijeka (čl. 165. st. 1. ZPP).

3. Odlučivanje o troškovima u slučaju preinake odluke protiv koje je podnesen pravni lijek ili u slučaju ukinuća te odluke i odbačaja tužbe

Članak 166. stavka 2. hrvatskog ZPP-a određuje da kad sud preinači odluku protiv koje je podnesen pravni lijek ili ukine tu odluku i odbaci tužbu, odlučit će o troškovima cijelog postupka jednom odlukom.^{143, 144, 145}

Iz navedenog pravila proizlazi da će sud kako u slučaju preinačujuće odluke (čl. 373., čl. 380. toč. 3., čl. 399. st. 1., čl. 400. ZPP), tako i u slučaju svoje odluke kojom ukida odluku nižeg suda ili nižih sudova i istovremeno odbacuje tužbu u tom predmetu (čl. 369. st. 2.-3., čl.

¹⁴¹Tako i *Dika*, op. cit. u bilj. 85., str., str. 111.

¹⁴² Ibidem.

¹⁴³VSRH: Rev-x 651/2018 od 11. rujna 2019, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2018RevxB651A7>, posjećeno 15. studenog 2023.

¹⁴⁴VSRH: Rev 390/2022 od 26. travnja .2022, dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2022RevB390A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

¹⁴⁵Županijski sud u Varaždinu, Gž 326/2020 od 19. svibnja 2020., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020GzB326A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

380. toč. 3., čl. čl. 399. st. 1., čl. 400. st. 2. i čl. 427. ZPP), o troškovima cijelog postupka morati odlučiti jednom odlukom, koja obuhvaća kako troškove nastale u postupcima pred nižim sudovima, tako i u postupku povodom konkretnog pravnog lijeka o kojem sud odlučuje. Sud koji odlučuje o pravnom lijeku dužan je uzeti u obzir sve zahtjeve svih sudionika za naknadu troškova postupka o kojima je odlučeno pobijanom odlukom koja se preinačuje ili se ukida i tužba se odbacuje, neovisno o tome jesu li oni istaknuti i u pravnom lijeku.¹⁴⁶

Slovensko pravo određuje da će sud u slučaju kad preinači odluku protiv koje je podnesen pravni lijek ili kad ukine tu odluku i odbaci tužbu, odlučiti o troškovima cijeloga postupka (čl. 165. st. 2. ZPP).

Nažalost, za razliku od hrvatskog prava, slovenski zakonodavac nije naglasio da u tom slučaju sud donosi jednu odluku. Stoga se u slovenskoj sudskoj praksi pojavljuje pitanje treba li sud višeg stupnja odlučivati o svim troškovima postupka jednom odlukom ili mora donijeti dvije odluke, jednu u pogledu troškova prvog stupnja, drugu u odnosu na troškove drugog stupnja. U tom pogledu je sudska praksa Republike Slovenije nejasna.¹⁴⁷

4. Odlučivanje o troškovima u slučaju ukidanja odluke protiv koje je podnesen pravni lijek i vraćanje predmeta na ponovno suđenje

Sukladno članku 166. stavku 3. hrvatskog ZPP-a, kad se ukine odluka protiv koje je podnesen pravni lijek i predmet vrati na ponovno suđenje, ostavit će se da se o troškovima postupka u povodu pravnog lijeka odluči u konačnoj odluci.¹⁴⁸

Iz navedene odredbe jasno proizlazi da u slučaju ukidanja odluke protiv koje je podnesen pravni lijek i predmet vraćen na ponovno suđenje (čl. 369. st. 1., st. 3.-4., čl. 370., čl. 380. toč. 3., čl. 399. st. 1., čl. 400. st. 2. ZPP) viši sud neće odlučivati o troškovima nastalim u povodu podnesenog pravnog lijeka, već će se ostaviti da se o njima odluči u konačnoj odluci.

¹⁴⁶Dika, op. cit. u bilj. 85., str. 112.

¹⁴⁷VS RS II Ips 304/2002 od 6. ožujka.2003., dostupno na <https://www.iusinfo.si/sodna-praksa/sodba-ii-ips-304-2002>, posjećeno 2. 1.2024., VS RS II Ips 335/2003 od 24. lipnja 2004., dostupno na <https://www.iusinfo.si/Document/?SOPI=015002004062400%7C10%7CII%7CIII%7C335%7C2003%7C0%7C&MajorVersion=1>, posjećeno 2. siječnja2024.

¹⁴⁸VS RH: Rev 1356/2021 od 26. travnja 2022, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VS RH2021RevB1356A4>, posjećeno 15. studenog 2023.

Primjerice, u slučaju da drugostupanjski sud odluči predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, prvostupanjski će sud odlučiti o troškovima postupka nastalim pred tim sudom, i to kako u prvotnom tako i u ponovljenom suđenju, a isto tako i o troškovima koji su nastali u povodu podnošenja pravnog lijeka o kojem je odlučeno i temeljem kojeg je predmet vraćen na ponovno suđenje prvostupanjskom sudu.

Sud može postupiti prema odredbama članka 166. stavka 3. ZPP-a i kad odluku povodom koje je podnesen pravni lijek samo djelomično ukine.

Potpuno ista pravila sadržana u članku 166. stavcima 3. i 4. hrvatskog ZPP-a postoje i u članku 165. stavcima 3. i 4. slovenskog ZPP-a.

5. Posebno o žalbi protiv odluke o troškovima parničnog postupka

Prema izričitoj odredbi članka 167. stavka 1. hrvatskog ZPP-a, odluka o troškovima sadržana u presudi može se napadati samo žalbom na rješenje ako se istovremeno ne napada i odluka o glavnoj stvari.

Nadalje, člankom 167. stavkom 2. ZPP-a je propisano da ako jedna stranka napada presudu samo u pogledu troškova, a druga u pogledu glavne stvari, viši će sud jednom odlukom odlučiti o oba pravna lijeka. No, sud će i u toj jedinstvenoj odluci za svaki od podnesenih lijekova morati primjenjivati pravila koja se odnose na dotičnu vrstu izjavljenog pravnog lijeka.

Do donošenja odluke drugostupanjskog suda stranka može odustati od veće podnesene žalbe (čl. 350. st. 2. ZPP), pri čemu se odustanak od žalbe ne može opozvati (čl. 350. st. 3. ZPP). U ovom je radu već istaknuto da stranka koja odustane od pravnog lijeka je dužna protivnoj stranci nadoknaditi troškove nastale u povodu pravnog lijeka (čl. 158. st. 2. ZPP). Protivna stranka bi tako uobičajeno mogla imati troškove koje se odnose na odgovor na pravni lijek od kojeg je druga strana odustala. No, spomenimo da se u praksi strankama u pravilu ne dosuđuju troškovi koji se tiču odgovara na podneseni pravni lijek protivne stranke kao ni sudske pristojbe koje su s time povezane. Naime, smatra se da odgovor na pravni lijek nije nužna radnja

u postupku i nije radnja koja je bitna za donošenje odluke.¹⁴⁹ Isto stajalište u praksi se zastupa ne samo za žalbu, već i za reviziju.¹⁵⁰ Isto stajalište se zastupa i u slovenskoj sudskoj praksi.¹⁵¹

Naglasimo da premda drugostupanjski sud povodom žalbe pazi po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava, on nakon ZIDZPP 2019 više ne pazi po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava u odluci o troškovima postupka (čl. 365. st. 2. ZPP).

Sukladno članku 44. stavku 2. hrvatskog ZPP-a o žalbi protiv rješenja odlučuje sudac pojedinac višeg suda, ako ovim ZPP-om nije drugačije određeno. U pogledu žalbe protiv rješenja o naknadi troškova u redovnom parničnom postupku nije drugačije određeno, pa nema sumnje da će sudac pojedinac odlučivati o posebnoj žalbi protiv rješenja o naknadi troškova koje je donijeto tijekom parničnog postupka prije presude, kao i u slučaju kada stranka ili stranke podnose žalbu samo protiv odluke o troškovima u presudi, dakle, žalbu protiv rješenja o naknadi troškova. U slučaju kada je jedna stranka podnijela žalbu protiv presude ne samo u pogledu glavnog tužbenog zahtjeva, već i troškova, ili ako su to učinile obje stranke, ili ako je jedna stranka podnijela žalbu protiv presude u pogledu glavnog tužbenog zahtjeva ili i protiv odluke o troškovima, a druga stranka žalbu protiv rješenja o naknadi troškova, drugostupanjski sud će odlučivati u vijeću sastavljenom od trojice sudaca (usp. čl. 44. st. 1. ZPP). To neće ipak vrijediti u sporu male vrijednosti, u kojem o žalbi protiv presude u sporovima male vrijednosti odlučuje sudac pojedinac drugostupanjskog suda (čl. 467. st. 3. ZPP).

Ako se platni nalog pobija jedino u pogledu odluke o troškovima, ta se odluka može pobijati samo žalbom protiv rješenja (čl. 450. st. 1. reč. 2. ZPP). Ako se platni nalog pobija prigovorom kako u pogledu glavnog tužbenog zahtjeva, tako i u pogledu odluke o troškovima, sud će u odluci o glavnoj stvari odlučiti da li se platni nalog u cijelosti ili djelomično održava na snazi ili se ukida, te će u slučaju ukidanja odbiti tužbeni zahtjev (čl. 451. st. 3. ZPP).

¹⁴⁹Županijski sud u Zagrebu, Gž Ob 294/18 od 13. ožujka 2018.:” Trošak sastava odgovora na žalbu tuženici nije priznat jer odgovor ne predstavlja radnju potrebnu radi vođenja parnice (čl. 155. st. 1. ZPP).”, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018ZgGzObB294A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

¹⁵⁰Rev 1132/15 od 19. travnja 2016.: “...Tužitelju nije dosuđen trošak odgovora na reviziju jer ta postupovna radnja nije bila potrebna za vođenje parnice....”, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VS RH2015RevB1132A2>, posjećeno dana 15. studenog 2023.

¹⁵¹VS RS II Ips 129/1995 od 18. listopada 1995., dostupno na <https://www.iusinfo.si/sodna-praksa/sklep-ii-ips-129-95>, posjećeno 2. siječnja 2024.

Slovensko pravo, jednako kao i hrvatsko, sadrži pravilo da se odluka o troškovima sadržana u presudi može napadati samo žalbom na rješenje ako se istovremeno ne napada i odluka o glavnoj stvari (čl. 166. st. 1. ZPP). Ako jedna stranka napada presudu samo u pogledu troškova, a druga u pogledu glavne stvari, viši će sud jednom odlukom odlučiti o oba pravna lijeka (čl. 166. st. 2. ZPP).

I u slovenskom pravu, o žalbi protiv rješenja u pravilu odlučuje sudac pojedinac (čl. 366.a st. 1. ZPP), no ipak s osjetno većim brojem iznimaka nego u hrvatskom pravu (vidjeti čl. 366.a st. 2. al. 1.-10. ZPP). Jedna od tih iznimaka tiče se i rješenja kojim se odlučuje o naknadi troškova. Naime, ako vrijednost pobijanog dijela rješenja o naknadi troškova prelazi 800 eura, o žalbi protiv takvog rješenja će odlučivati vijeće/senat (čl. 366.a st. 2. al. 7. ZPP).

6. Posebno o reviziji protiv odluke o troškovima parničnog postupka

Vrhovni sud je na sjednici Građanskog odjela održanoj 16. studenog 2015. zauzeo pravno shvaćanje o nedopuštenosti podnošenja revizije protiv pravomoćne odluke o naknadi troškova postupka navodeći kako pravomoćno rješenje o troškovima parničnog postupka nije rješenje protiv kojeg bi bila dopuštena revizija.¹⁵² Spomenimo i da je Ustavni sud u svom rješenju poslovni broj U-III-4937/13 od 11. studenog 2013. zauzeo stajalište da osporavana odluka kojom je odlučeno o troškovima postupka ne predstavlja pojedinačni akt protiv kojeg bi Ustavni sud bio nadležan pružiti zaštitu.

ZIDZPP 2019 izmijenio je članak 400. stavak 2. ZPP-a na način da je odredio da je revizija protiv odluke suda drugog stupnja kojom je pravomoćno odlučeno o troškovima postupka dopuštena ako su ispunjene pretpostavke iz članka 385.a stavka 1. ZPP-a.¹⁵³ Riječ je

¹⁵²Dostupno na www.vsrh.hr pod pravnim shvaćanjima (posjećeno 20. lipnja 2024.); Vidjeti i odluku VSRH: Rev-460/2014 od 1. lipnja 2021.: „Na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske pod brojem Su-IV-19/15-15 od 16. studenoga 2015. zauzeto je pravno shvaćanje da pravomoćno drugostupanjsko rješenje o troškovima parničnog postupka nije rješenje protiv kojega je dopuštena revizija. Prema navedenom shvaćanju rješenje drugostupanjskog suda o troškovima parničnog postupka nije rješenje iz čl. 400. st. 1. ZPP-a protiv kojega je dopuštena revizija jer u pogledu parničnih troškova spor niti počinje niti se dovršava. Samo u odnosu na predmet spora određen tužbom počinje teći parnica, ispituje se litispendencija, objektivna kumulacija tužbenog zahtjeva i objektivno preinačenje tužbenog zahtjeva, te samo u odnosu na predmet spora se postupak dovršava pojedinačnim aktom, bilo presudom ili rješenjem., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2014RevB460A3>, posjećeno 15. studenog 2023.

¹⁵³VSRH: Rev 967/2022 od 21. rujna 2022., dostupno na <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2022RevB967A2>, posjećeno 15. studenog 2023.

bila o pretpostavkama pod kojima se mogla podnijeti tadašnja kolokvijalno nazivana „izvanredna revizija“.

ZIDZPP 2022 ponovno je izmijenio članak 400. ZPP-a. Prema sada važećem tekstu toga članka stranke mogu podnijeti reviziju i protiv rješenja drugostupanjskog suda kojim je postupak pravomoćno završen ako je Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustio podnošenje revizije (čl. 400. st. 1. ZPP). U postupku u povodu prijedloga za dopuštenje revizije i revizije protiv rješenja na odgovarajući će se način primjenjivati odredbe ovoga Zakona o prijedlogu za dopuštenje revizije i reviziji protiv presude (čl. 400. st. 2. ZPP).

Iz navedenih odredaba važećeg članka 400. ZPP-a slijedi da bi revizija bila moguća i protiv odluke o naknadi troškova parničnih troškova, ako je Vrhovni sud dopustio podnošenje revizije sukladno članku 385.a ZPP.¹⁵⁴

Slovenski ZPP ne sadrži izričitu odredbu o mogućoj reviziji protiv odluke o naknadi troškova.

VII. OSIGURANJE PARNIČNIH TROŠKOVA

Tuženik ne može spriječiti tužitelja u pokretanju parnice. Sud će u konačnoj odluci o sporu donijeti i odluku o troškovima postupka. Međutim, za tuženika nije sigurno hoće li on od tužitelja, u slučaju uspjeha u sporu, uspjeti naplatiti one troškove koji su mu nastali u tijeku

¹⁵⁴Članak 385.a ZPP-a glasi: Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustit će reviziju ako se u povodu nje može očekivati odluka o pravnom pitanju koje su nižestupanjski sudovi u tom sporu razmatrali, a koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi, osobito

- ako je riječ o pravnom pitanju o kojem odluka drugostupanjskog suda odstupa od prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske ili

- ako je riječ o pravnom pitanju o kojem nema prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske, pogotovo ako praksa viših sudova nije jedinstvena ili

- ako je riječ o pravnom pitanju o kojem praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske nije jedinstvena ili

- ako je o tom pitanju Vrhovni sud Republike Hrvatske već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskoga suda temelji na tom shvaćanju, ali bi osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnog prvostupanjskog i žalbenog postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Suda Europske unije trebalo preispitati sudsku praksu.

Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustit će reviziju i ako stranka učini vjerojatnim da joj je u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku zbog osobito teških povreda odredaba parničnog postupka ili pogrešne primjene materijalnog prava povrijeđeno kakvo temeljno ljudsko pravo zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i da se stranka na te povrede, ako je to bilo moguće, već pozivala u nižestupanjskom postupku

postupka. Navedena problematika tuženika posebno dolazi do izražaja kada tuženik svoje troškove mora naplatiti u inozemstvu jer je tužitelj strana pravna ili fizička osoba.

Osiguranje troškova postupka ili aktorska kaucija je vrijednost koju je strani tužitelj dužan položiti na zahtjev tuženika kako bi se tuženiku osigurala mogućnost naplate troškova u slučaju uspjeha u sporu.

Pitanje osiguranja parničnih troškova može biti uređeno međunarodnim ugovorima s pojedinim državama ili grupom država koji su po snazi iznad zakona. Ako u konkretnom slučaju u odnosu na određenu državu ne dolazi do primjene međunarodni ugovor, primijenit će odredbe Zakona o međunarodnom privatnom pravu (u daljnjem tekstu: ZMPP)¹⁵⁵.

Zakon o međunarodnom privatnom pravu stupio je na snagu 29.siječnja 2019. Osiguranje parničnih troškova uređeno je člancima 61., 62. i 63. ZMPP-a. Ranije je pitanje osiguranja parničnih troškova bilo regulirano Zakonom o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima¹⁵⁶ koji je stupio na snagu 1982. i preuzet je sukcesijom, te ga je zbog osamostaljenja Republike Hrvatske i njezinog članstva u Europskoj uniji svakako trebalo uskladiti s nastalim promjenama.

Tužitelj koji nije državljanin Republike Hrvatske ni neke druge države članice Europske unije¹⁵⁷ ni države ugovornice Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru¹⁵⁸ ili drugog međunarodnog ugovora koji uređuje oslobođenje od osiguranja troškova postupka, a ima prebivalište ili sjedište u nekoj državi koja nije članica Europske unije ni država ugovornica Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru ili drugog međunarodnog ugovora koji uređuje oslobođenje od osiguranja troškova postupka, dužan je, na prijedlog tuženika, položiti osiguranje parničnih troškova, osim ako se u državi u kojoj tužitelj ima prebivalište ili sjedište priznaju odluke sudova Republike Hrvatske o troškovima postupka (članak 61. st. 1. ZMPP-a).

¹⁵⁵Zakon o međunarodnom privatnom pravu Narodne novine br. 101/17, 67/23.

¹⁵⁶Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima Narodne novine br. 53/91, 88/01.

¹⁵⁷Republika Hrvatska je članica Europske Unije od 1. srpnja 2013.

¹⁵⁸Treaty Establishing the European Community (EC Treaty), Official Journal C 325 , 24/12/2002 P.0033 – 0184; Official Journal C 340, 10/11/1997 P. 0173 - Consolidated version.

Dakle, odredbe o aktorskoj kauciji ne odnose se na fizičke i pravne osobe sa sjedištem u Europskoj uniji ili državi ugovornici Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru, a odredbe su rezultat stajališta Suda Europske unije izraženog u odlukama u predmetu *C-20/92 Anthony Hubbard protiv Peter Hamburger*¹⁵⁹ i *C-43/95 Data Delecta Aktiebolag i Ronny Forsberg protiv MSL Dynamics Ltd*^{160, 161} kojima se upozorilo na zabranu diskriminatornog postupanja unutar Europske unije čiji se sadržaj ukratko iznosi u nastavku.

U predmetu *C-20/92 Anthony Hubbard protiv Peter Hamburger* A. Hubbard, engleski odvjetnik tražio je tužbom kao izvršitelj oporuke pred sudom u Hamburgu predaju u posjed imovine koja je dio ostavinske imovine, a nalazi se u Saveznoj Republici Njemačkoj. Tuženik P. Hamburger je tražio da se osigura jamčevina za troškove sudskog postupka (aktorska kaucija). Prema tada važećoj odredbi § 110. stavka 1. rečenice njemačkog Zivilprozessordnung (Zakonika o građanskom postupku)¹⁶² strani državljani koji su nastupali kao tužitelji pred nekim od njemačkih sudova morali su na zahtjev tuženika dati osiguranje za troškove postupka. Stavcima 2. i 3. istoga članka predviđeno je međutim da se ta odredba ne primjenjuje kada je tuženik državljanin države koja ne traži osiguranje od njemačkog državljanina. Njemačko-britanskim ugovorom¹⁶³ dogovoreno je da su državljani jedne ugovorne strane oslobođeni plaćanja osiguranja za troškove sudskog postupka na državnom području druge ugovorne strane samo ako na njemu imaju boravište. Europski ugovor o poslovnom nastanu¹⁶⁴ iz tog zahtjeva izuzima sve državljane država ugovornica pod uvjetom da imaju prebivalište ili uobičajeno boravište u jednoj od tih država ugovornica. No, to se pravilo ne primjenjuje na državu koja je izrazila zadržku u odnosu na članak 27. tog ugovora, s što je Ujedinjeno Kraljevstvo učinilo. Europski sud je povodom zahtjeva za prethodnom odlukom kojeg mu je postavio Zemaljski sud u Hamburgu (Landesgericht Hamburg) odlučio kako članak 59. i 60. Ugovora o Europskoj

¹⁵⁹Predmet C-20/92, presuda od 1. srpnja 1993., *Anthony Hubbard (Testamentvollstrecker) protiv Peter Hamburger*, ECLI:EU:C:1993:280, prijevod odluke dostupan na: <http://www.mvep.hr/files/file/dokumenti/prevodenje/presude/61992cj0020-c-20-92-hubbard-hamburger.pdf>, (26. lipnja.2021.)

¹⁶⁰*Tironi Zrinka*, Aktorska kaucija, Zbornik radova VII. Međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava-nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća“, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2021., str. 155

¹⁶¹Predmet C-43/95, presuda od 26. rujna 1996., *Data Delecta Aktiebolag Ronny Forsberg protiv MSL Dynamics Ltd*, ECLI:EU:C:1996:357, tekst dostupan na: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-43/95> (26. lipanj.2021.)

¹⁶²Zakonik o građanskom postupku, Reichgesetzblatt 1877, str. 83., Bundesgesetzblatt 1950, str. 455. Danas je na snazi Zakonik o građanskom postupku, u novoj verziji, Bundesgesetzblatt 2005, I, str. 3202, posljednja izmjena Bundesgesetzblatt 2023., I, str. 411.

¹⁶³Sklopljen je 20. ožujka 1928., a koji je ponovo stupio na snagu sa učinkom od 1. siječnja 1953. (Bundesgesetzblatt 1953., II., str. 116.)

¹⁶⁴Sklopljen 13. prosinca 1955. u Parizu (Bundesgesetzblatt 1959. II, str. 998.)

gospodarskoj zajednici treba tumačiti na način da mu je protivno da država članica subjektu koji obavlja samostalnu profesionalnu djelatnost, sa sjedištem u drugoj državi članici, koji pokrene postupak pred jednim od njezinih sudova naloži uplatu osiguranja za troškove sudskog postupka samo zato što je taj subjekt državljanin druge države članice. Pravo na jednako postupanje utvrđeno pravom Zajednice ne može ovisiti o postojanju međunarodnih ugovora koje su države članice sklopile. Činjenica da meritum pripada području nasljednog prava ne omogućuje da se isključi primjena prava na slobodno pružanje usluga koje je u pogledu subjekta koji obavlja samostalnu profesionalnu djelatnost i nadležan je za predmet utvrđeno pravom Zajednice.

U predmetu *C-43/95 Data Delecta Aktiebolag i Ronny Forsberg protiv MSL Dynamics Ltd* Data Delecta Aktiebolag i Ronny Forsberg bili su tuženici u postupku pokrenutom na prvostupanjskom sudu u Solni, Švedskoj, te su zatražili od tužitelja MSL Dynamics Ltd da u postupku da aktorsku kauciju kao osiguranje za plaćanje troškova postupka, i to temeljem § 1. švedskog zakona 1980:307. Prema navedenoj odredbi tog švedskog zakona strani državljanin koji nema prebivalište u Švedskoj ili strana pravna osoba koja na sudu u Švedskoj želi pokrenuti postupak protiv švedskog državljanina ili pravne osobe mora na zahtjev tuženika dati osiguranje za plaćanje troškova postupka. Paragrafom 5. navedenog švedskoga zakona određeno je ipak da se ta odredba ne primjenjuje ako tako određuju međunarodne konvencije kojih je Švedska potpisnik. Švedski Vrhovni sud podnio je zahtjev za prethodnom odlukom Europskom sudu koji je povodom postavljenog pitanja odlučio da članak 6. stavak 1. Ugovora o osnivanju Europske zajednice treba tumačiti na način da on zabranjuje državi članici da zahtijeva od pravne osobe sa sjedištem u drugoj državi članici koja podnosi tužbu protiv pred nekim od sudova te prve države članice protiv nekog od njezinih državljana ili pravne osobe sa sjedištem u toj prvoj državi davanje osiguranja za troškove postupka, kada se takav zahtjev ne može nametnuti pravnim osobama te države, a riječ je o tužbi koja je povezana s izvršavanjem temeljnih sloboda zajamčenih pravom Zajednice.

Aktorska kaucija ne može se tražiti od tužitelja koji je oslobođen polaganja osiguranja troškova postupka prema sadržaju drugog međunarodnog ugovora, izuzev ako se u toj državi priznaju odluke o troškovima sudova Republike Hrvatske. Republika Hrvatska je članica

mnogobrojnih međunarodnih ugovora kojima se isključuje potreba polaganja aktorske kaucije, među kojima je najvažnija Haška konvencija o građanskom postupku.^{165, 166}

Tuženik je dužan prijedlog za osiguranje parničnih troškova postaviti najkasnije na pripremnom ročištu, a ako pripremno ročište nije održano, na prvom ročištu za glavnu raspravu prije nego što se upusti u raspravljanje o glavnoj stvari (čl. 61. st. 3. ZMPP). Prema stavu sudske prakse kojoj sam osobno kao odvjetnica mogla svjedočiti, tuženik može iz opravdanih razloga zahtijevati povećanje iznosa već položenog osiguranja.

Osiguranje parničnih troškova daje se u novcu, ali sud može odobriti da se osiguranje da i u drugome pogodnom obliku (čl. 61. st. 4. ZMPP). Ako je osiguranje parničnih troškova dano u novcu tuženik stječe založno pravo na položenom novčanom iznosu, a ako je dano na primjer polaganjem pokretnina u sudski depozit tuženik stječe založno pravo na tim pokretninama (usp. čl. 15. st. 3. reč. 1. OZ). Ako tužitelj ne namiri tuženiku dobrovoljno troškove parničnog postupka u paricijskom roku, tuženik će biti ovlašten na predmetu zaloga pokrenuti ovršni postupak prema pravilima ovršnog prava.

Nadalje, člankom 62. ZMPP-a pravu izričito je određeno kada tuženik nema pravo na osiguranje troškova postupka. To su sljedeći slučajevi: 1. ako se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje tužitelja iz njegovog radnog odnosa u Republici Hrvatskoj, ili 2. ako je riječ o bračnim sporovima ili sporovima o utvrđivanju ili osporavanju majčinstva ili očinstva te ako je riječ o zakonskom uzdržavanju, ili 3. ako je riječ o protutužbi, ili 4. ako tužitelj u Republici Hrvatskoj ima pravo azila.

O podnesenom zahtjevu tuženika za osiguranje troškova postupka sud odlučuje rješenjem. U rješenju kojim se usvaja zahtjev za osiguranje parničnih troškova sud određuje iznos osiguranja i rok u kojem se osiguranje mora dati te upozorava tužitelja na posljedice što

¹⁶⁵Haška konvencija o građanskom postupku od 1.ožujka 195., Službeni list FNRJ-Međunarodni ugovori br. 6/1962. Notifikacijom o sukcesiji Hrvatska je postala strankom Konvencije 8.listopada 1991., Narodne novine-Međunarodni ugovori 4/94. – Vidjeti popis međunarodnih ugovora i konvencija koje se odnose na pravnu pomoć i međunarodni pravni promet u građanskim stvarima u knjizi: *Triva Siniša/Dika Mihajlo, Zakon o parničnom postupku, XXV. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2023.*, str. 201.-215.

¹⁶⁶*Tironi Zrinka, Aktorska kaucija, Zbornik radova VII. Međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava-nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća“, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2021.*, str. 155.

ih zakon predviđa ako ne bude dokazano da je osiguranje dano u određenom roku (čl. 63. st. 1. ZMPP-a).

Ako tužitelj u određenom roku ne dokaže da je dao osiguranje za parnične troškove, smatra se da je tužba povučena (čl. 63. st. 2. ZMPP-a).

Tuženik koji je pravodobno postavio zahtjev da mu tužitelj osigura parnične troškove nije dužan nastaviti postupak u glavnoj stvari sve dok se pravomoćno ne odluči o njegovu zahtjevu, a ako zahtjev bude usvojen, dok tužitelj ne položi osiguranje (čl. 63. st. 3. ZMPP-a).

Ako sud odbije zahtjev za osiguranje parničnih troškova, može odlučiti da se postupak nastavi i prije nego što rješenje o odbijanju postane pravomoćno (čl. 63. st. 4. ZMPP-a).

VII. OSLOBOĐENJE OD PLAĆANJA TROŠKOVA PARNIČNOG POSTUPKA

Pravni sustav Republike Hrvatske nastoji osigurati svim svojim građanima učinkovitu pravnu zaštitu. Kako bi se mogućnost učinkovite pravne zaštite osigurala i građanima slabijeg imovinskog stanja zakonodavac je u ZPP uvrstio i odredbe o oslobođenju stranke od plaćanja troškova postupka.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013.¹⁶⁷ u bitnome je izmijenio dotadašnje odredbe o oslobođenju od plaćanja parničnih troškova, jer je zakonodavac predvidio da se to pitanje kao i pitanje i prava na stručnu pravnu pomoć detaljno uredi Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći (u daljnjem tekstu: ZBPP). Tim je zakonom donošenje odluke o priznanju besplatne pravne pomoći i oslobađanju od snošenja troškova postupka preneseno u nadležnost upravnog tijela koje odlučuje prema strogo predviđenim pravilima.

ZPP sada sadrži samo dva članka koji se odnose na oslobođenje od plaćanja troškova postupka. Prema članku 172. ZPP-a pravo na oslobođenje od plaćanja troškova postupka i pravo na stručnu pravnu pomoć stranka ostvaruje na način i uz uvjete propisane posebnim propisom kojim se uređuje besplatna pravna pomoć. A članak 176. ZPP-a određuje da kada je stranka ostvarila pravo na oslobođenje od plaćanja troškova postupka na temelju posebnog propisa

¹⁶⁷Narodne novine br. 25/13.

kojim se uređuje besplatna pravna pomoć, a sud u postupku utvrdi da je stranka u stanju podmirivati troškove postupka odnosno pristojbe, sud će bez odgode o tome obavijestiti nadležno upravno tijelo. Time se želi onemogućiti potencijalne zloupotrebe vezane za dodjeljivanje besplatne pravne pomoći. Bivši članci 173.-175., kao i članak 177. ZPP-a izbrisani su navedenim ZIDZPP 2013.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći detaljno uređuje pitanje besplatne pravne pomoći te način njezina financiranja, kako bi se osigurala jednakost svih pred zakonom, djelotvorno ostvarenje pravne zaštite, pristup sudu i javnopravnim tijelima pod jednakim uvjetima, a u skladu s člankom 14., 26 i 29. Ustava Republike Hrvatske, te člankom 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći uređuje tko može biti korisnik pravne pomoći. To mogu biti samo fizičke osobe i to: hrvatski državljani; dijete koje nema hrvatsko državljanstvo i zatečeno je u Republici Hrvatskoj bez pratnje odrasle osobe odgovorne prema zakonu; stranci na privremenom boravku pod uvjetom uzajamnosti i stranci na stalnom boravku; stranci pod privremenom zaštitom; stranci koji nezakonito borave i stranci na kratkotrajnom boravku u postupcima donošenja rješenja o protjerivanju ili rješenja o povratku; tražitelji azila, azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom te članovi njihovih obitelji koji zakonito borave u Republici Hrvatskoj, u postupcima u kojima im pravna pomoć nije osigurana posebnim zakonom (čl. 5. ZBPP).

Nadalje, ZBPP razlikuje dvije vrste pravne pomoći, onu koju pružaju upravna tijela, ovlaštene udruge i pravne klinike, koju naziva primarna pravna pomoć¹⁶⁸ i onu koju pružaju odvjetnici koju naziva sekundarna pravna pomoć¹⁶⁹ (čl. 6. ZBPP). Sekundarna pravna pomoć obuhvaća i: a) oslobođenje od plaćanja troškova sudskog postupka te b) oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi (čl. 12. st. 2. ZBPP).¹⁷⁰

¹⁶⁸Primarna pravna pomoć prema članku 9. ZBPP obuhvaća: a) opću pravnu informaciju, b) pravni savjet, c) sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela, d) zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima te e) pravnu pomoć u izvansudskom mirnom rješenju spora.

¹⁶⁹Sekundarna pravna pomoć prema članku 12. stavku 1. ZBPP obuhvaća: a) pravni savjet, b) sastavljanje podnesaka u postupku zaštite prava radnika pred poslodavcem, c) sastavljanje podnesaka u sudskim postupcima, d) zastupanje u sudskim postupcima, te e) pravnu pomoć u mirnom rješenju spora.

¹⁷⁰Županijski sud u Rijeci, Gž R 140/2021 od 18. veljače 2021, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021RIGzRB140A2>, posjećeno 17. studenog 2023.

Sredstva za organiziranje i pružanje pravne pomoći osiguravaju se u državnom proračunu. Sredstva za pružanje pravne pomoći mogu se osigurati i iz sredstava tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te donacija i drugih prihoda u skladu sa zakonom (čl. 35. st. 1. ZBPP-a).

S obzirom na vrstu postupka sekundarna pravna pomoć iz članka 12. stavka 1. može se odobriti u sljedećim postupcima: a) u svezi sa stvarnim pravima, osim zemljišnoknjižnih postupaka, b) iz radnih odnosa, c) iz obiteljskih odnosa, osim u postupcima sporazumnog razvoda braka u kojem bračni drugovi nemaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti, d) ovršnim postupcima i postupcima osiguranja tražbine kad je riječ kad je riječ o prisilnom ostvarenju ili osiguranju tražbine koja proizlazi iz postupaka za koje se prema odredbama ZBPP-a može odobriti pravna pomoć, e) mirnog rješenja spora, te f) iznimno u svim ostalim upravni i građanskim sudskim postupcima kad takva potreba proizlazi iz konkretnih životnih okolnosti podnositelja zahtjeva i članova kućanstva, a u skladu s temeljnom svrhom ZBPP-a (čl. 13. st. 2. toč. a)-f) ZBPP).

Oslobođenje od plaćanja troškova sudskog postupka može se odobriti u tim navedenim postupcima ako su materijalne prilike podnositelja zahtjeva takve da bi plaćanje predujma troškova postupka moglo ugroziti uzdržavanje podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva u skladu s posebnim pretpostavkama određenim u članku 14. ZBPP-a (čl. 13. st. 3. reč. 1. ZBPP-a). Pri donošenju odluke osobito će se voditi računa o visini troškova sudskog postupka u kojem se traži oslobođenje (čl. 13. st. 3. reč. 2. ZBPP).

Oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi može se odobriti u svim sudskim postupcima ako su materijalne prilike podnositelja zahtjeva takve da bi plaćanje sudskih pristojbi moglo ugroziti uzdržavanje podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva u skladu s posebnim pretpostavkama određenim u članku 14. ZBPP-a (čl. 13. st. 4. reč. 1. ZBPP). Pri donošenju odluke osobito će se voditi računa o visini sudskih pristojbi u postupku u kojem se traži oslobođenje (čl. 13. st. 4. reč. 2. ZBPP).

Prilikom odlučivanja o odobravanju besplatne pravne pomoći bit će u pravilu potrebno utvrditi i imovinsko stanje podnositelja zahtjeva. Naime, sekundarna pravna pomoć odobrit će se: a) ako ukupni prihodi podnositelja zahtjeva i članova kućanstva mjesečno ne prelaze po članu kućanstva iznos proračunske osnovice i b) ako ukupna vrijednost imovine u vlasništvu

podnositelja zahtjeva i članova kućanstva ne prelazi iznos od 60 proračunskih osnovica (čl. 14. st. 1. toč. a)-b) ZBPP). Ipak, pravna pomoć će se odobriti ako i nisu ispunjene navedene pretpostavke ni: ako podnositelj zahtjeva iz objektivnih razloga ne može raspolagati ukupnim prihodima i imovinom i ako dio ukupnih prihoda i imovine kojim podnositelj zahtjeva može raspolagati ne prelazi prethodno navedene iznose iz članka 14. stavka 1. ZBPP (čl. 14. st. 2. al. 1.-2. ZBPP).

Iznimno sekundarna pravna pomoć odobrit će se bez utvrđivanja imovnog stanja ako je podnositelj zahtjeva: a) dijete u postupku radi ostvarivanja prava na uzdržavanje, b) žrtva kaznenog djela nasilja u postupku radi ostvarivanja prava na naknadu štete koja je počinjenjem kaznenog djela prouzročena, c) osoba koja je korisnik pomoći za uzdržavanje u skladu s posebnim propisima kojima je uređeno ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi ili d) osoba kojoj je korisnik prava na opskrbninu prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata (čl. 15. st. 1. toč. a)-d) ZBPP).

Zahtjev za odobrenje sekundarne pravne pomoći podnosi se nadležnom upravnom tijelu (čl. 16. st. 1. ZBPP). Nadležno upravno tijelo jest upravno tijelo na području čije upravne nadležnosti podnositelj zahtjeva ima prebivalište ili boravište (čl. 16. st. 4. reč. 1. ZBPP). Riječ je o uredima državne uprave u županiji odnosno nadležnom upravnom tijelu Grada Zagreba. Kada se radi o hrvatskim državljanima koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatsko ili strancima nadležno upravno tijelo je upravno tijelo na području čije teritorijalne nadležnosti je sjedište suda pred kojim podnositelj zahtjeva pokreće postupak (čl. 16. st. 4. reč. 2. ZBPP-a).

Zahtjev za odobrenje sekundarne pomoći podnosi se na propisanom obrascu, čiji je sastavni dio suglasnost podnositelja zahtjeva i članova kućanstva o dopuštenju uvida u sve podatke o ukupnim prihodima i imovini, u kojem će podnositelj zahtjeva potvrditi da su podaci koje je dao točni i potpuni (čl. 16. st. 2. ZBPP-a).

Upravno tijelo o zahtjevu odlučuje rješenjem u pravilu u roku od 15 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva (članak 17. st. 1.-2. ZBPP-a).

Podnositelj zahtjeva odnosno korisnik pravne pomoći može protiv rješenja upravnog tijela izjaviti žalbu u roku od 15 dana od dana dostave rješenja (čl. 17. st. 4. ZBPP). O žalbi

odlučuje Ministarstvo najkasnije u roku od 8 dana od primitka uredne žalbe (čl. 17. st.6. ZBPP). Protiv rješenja Ministarstva može se pokrenuti upravni spor (čl. 17. st. 7. ZBPP-a).

Odobranje pravne pomoći odnosi se na potpuno ili djelomično osiguravanje plaćanja troškova pravne pomoći (čl. 19. st. 1. ZBPP). Odobrena pravna pomoć može biti ograničena samo iz razloga koji su propisani ZBPP-o (čl. 19. st. 2. ZBPP).^{171, 172}

Pravna pomoć odobrava se u punom opsegu: a) ako je podnositelj zahtjeva korisnik pomoći za uzdržavanje u skladu s posebnim propisima kojima je uređeno ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi, odnosno pravo na opskrbninu prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata, b) ako ukupni prihodi podnositelja zahtjeva i članova kućanstva iznose 50% ili manje po članu kućanstva mjesečnog iznosa proračunske osnovice (čl. 19. st. 3. toč. a)-b) ZBPP).

Ako je pravna pomoć odobrena u smanjenom opsegu, razliku do punog iznosa nagrade i naknade troškova za rad odvjetnika nadoknađuje korisnik u preostalom razmjeru prema vrijednosti poduzete radnje utvrđene Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (čl. 19. st. 5. ZBPP). To se pravilo primjenjuje odgovarajuće i za nagrade i naknade troškova vještaka i tumača (čl. 19. st. 6. ZBPP).

Oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi djeluje od dana kada je upravnom tijelu podnesen zahtjev za odobranje pravne pomoći i važi za sve podneske i radnje za koje je nastala obveza plaćanja sudskih pristojbi toga dana ili kasnije (čl. 19. st. 8. ZBPP).

Troškovi sudskog postupka, sudske pristojbe i troškovi postupka s osnove nagrade i naknade stvarnih izdataka za rad odvjetnika kao punomoćnika u postupku čine troškove postupka pred sudom (čl. 23. st. 1. ZBPP). Ako korisnik pravne pomoći uspije u sporu, ima pravo na naknadu troškova postupka s osnove nagrade i naknade stvarnih izdataka za rad odvjetnika prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (čl. 23. st. 2. ZBPP).

¹⁷¹Županijski sud u Varaždinu, Gž 27/2021, 27. siječnja 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021GzB27A2>, posjećeno 17. studenog 2023.

¹⁷²Županijski sud u Varaždinu, Gž 46/2018 od 3. prosinca 2018., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018GzB46A2>, posjećeno 17. studenog 2023.

Ako korisnik pravne pomoći izgubi spor, odnosno ne uspije u postupku za koji mu je odobrena pravna pomoć, nije dužan vratiti plaćene troškove pravne pomoći (čl. 23. st. 3. ZBPP).

Korisnik pravne pomoći dužan je troškove pravne pomoći isplaćene prema obračunu troškova vratiti u državni proračun: a) ako mu je u postupku odmjereno pravo na naknadu troškova postupka pred sudom, b) ako mu je u postupku u kojem je pružena pravna pomoć sudskom odlukom ili nagodbom povećano imovno stanje u opsegu u kojem ne bi ispunjavao pretpostavke za odobravanje pravne pomoći (čl. 24. st. 1. ZBPP-a).^{173, 174}

Slovenski ZPP sadrži nekoliko odredaba o oslobađanju, odgodi i obročnom plaćanju sudskih pristojbi. Tako on određuje da se u pogledu tih pitanja u sudskom postupku primjenjuju odredbe zakona koje uređuju sudske pristojbe (čl. 168. st. 1. ZPP). Pristojbe od čijeg plaćanja je stranka oslobođena predstavljaju parnične troškove (čl. 168. st. 2. ZPP). Pristojbe stranke koja je oslobođena od njihovog plaćanja i koja je uspjela u postupku, mora platiti protivna stranka (čl. 168. st. 3. ZPP), što će prvostupanjski sud protivnoj stranci naložiti po službenoj dužnosti (čl. 168. st. 4. ZPP). Ako stranka koja je oslobođena plaćanja pristojbi djelomično uspije u postupku i na temelju pravomoćnog ovršnog naslova stekne imovinu koja premašuje dio pristojbe koju bi morala platiti da nije bila oslobođena plaćanja pristojbe, ona mora platiti taj dio pristojbe (čl. 168. st. 5. reč. 1. ZPP). Plaćanje takse će stranci naložiti sud prvog stupnja (čl. 168. st. 5. reč. 2. ZPP). ZPP izričito ovlašćuje predsjednika vijeće da tijekom priprema glavne rasprave do ročišta za glavnu raspravu odlučuje o oslobađanju, odgodi ili obročnom plaćanju taksu (čl. 270. st. 1. toč. 12. ZPP). O tome može odlučiti i stručni suradnik (čl. 270. st. 2. ZPP).

Oslobađanje od plaćanja troškova postupka u slovenskom pravu je detaljno regulirano Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći¹⁷⁵. Prema tom zakonu besplatna pravna pomoć podrazumijeva pravo korisnika na potpuno ili djelomično osiguranje sredstava za pokriće

¹⁷³Županijski sud u Varaždinu, Gž 533/2019 od 22. listopada 2020., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2019GzB533A10>, posjećeno 24. studenog 2023.

¹⁷⁴Županijski sud u Varaždinu, Gž 980/2018 od 16. srpnja 2018., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018GzB980A2>, posjećeno 24. studenog 2023.

¹⁷⁵Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Uradni list Republike Slovenije, br. 48/01, 50/04, 96/04, 23/08, 15/14, 19/15.

troškova pravne pomoći i oslobođenje od troškova plaćanja sudskog postupka (čl. 1. st. 3. ZBPP). Zakon razlikuje između redovne (čl. 13. st. 1.-2 ZBPP), izvanredne (čl. 12. st. 1.-3. ZBPP), iznimne (čl. 22. st. 1.-3. ZBPP) te nužne besplatne pravne pomoći (čl. 36. st. 1.-5. ZBPP).

Općenito, besplatna pravna pomoć po tom zakonu se može odobriti za pravni savjet, pravno zastupanje i za druge pravne usluge određene zakonom, za sve oblike sudske zaštite pred svim sudovima opće nadležnosti i specijaliziranim sudovima u Republici Sloveniji, pred Ustavnim sudom Republike Slovenije i pred svim tijelima, institucijama i osobama u Republici Sloveniji koji su nadležni za izvansudsko rješavanje sporova (u daljnjem tekstu sudski postupci) te za oslobođenje plaćanja troškova sudskog postupka (čl. 7. st. 1. ZBPP). Besplatna pravna pomoć može se odobriti i za postupke pred međunarodnim sudovima ili arbitražama, ako pravilima međunarodnog suda ili arbitraže nije uređeno pravo na besplatnu pravnu pomoć odnosno ako pojedinac prema pravilima o besplatnoj pravnoj pomoći nije na nju ovlašten (čl. 7. st. 1. ZBPP).

Prema navedenom zakonu ovlaštenici na pravnu pomoć jesu: 1. državljani Republike Slovenije koji stalno borave u Republici Sloveniji; 2. stranci s dozvolom za stalni ili privremeni boravak u Republici Sloveniji i osobe bez državljanstva (apatridi) koje zakonito borave u Republici Sloveniji; 3. drugi stranci pod uvjetom uzajamnosti ili pod uvjetima ili u primjerima određenim u međunarodnim ugovorima koji obvezuju Republiku Sloveniju; 4. nevladine udruge i udruženja koja djeluju neprofitno i u javnom interesu te su upisana u odgovarajući registar u skladu s važećim zakonodavstvom u sporovima u vezi s obavljanjem djelatnosti odnosno u vezi s namjenom zbog koje su osnovane; 5. druge osobe za koje zakon ili međunarodni ugovor koji obvezuje Republiku Sloveniju određuje da su ovlaštenici na besplatnu pravnu pomoć (čl. 10. st. 1. toč. 1.-5. ZBPP).

Treba naglasiti da prema izričitoj odredbi zakona besplatna pravna pomoć ne pokriva plaćanje troškova postupka i stvarnih troškova i nagrade zastupnika protivne stranke (čl. 9. ZBPP).

Osoba koja prema članku 10. ZBPP može ostvariti na besplatnu pravnu pomoć može zatražiti besplatnu pravnu pomoć u bilo kojem stadiju postupka (npr. na početku izvansudskog ili sudskog postupka kao i u bilo kojem stadiju postupka koji već teče) (čl. 11. st. 1. ZBPP). Dodijeljena besplatna pravna pomoć pokriva troškove sudskog postupka koji su nastali nakon dana podnošenja zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć i plaćanja za radnje pravne pomoći koji do dana podnošenja zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć nisu bile obavljene (čl. 11. st. 2. ZBPP). Prilikom odlučivanja o zahtjevu za dodjelu besplatne pravne pomoći utvrđuje se materijalni položaj onoga koji zahtijeva pomoć i drugi uvjeti određeni ZBPP-om (tzv. redovna besplatna pravna pomoć) (čl. 11. st. 3. ZBPP). U slučaju ovlaštenika na besplatnu pravnu pomoć iz članka 10. stavka 1. točke 4. ne utvrđuje se materijalni položaj onoga koji zahtijeva besplatnu pravnu pomoć (čl. 11. st. 4. ZBPP).

Pravo na redovnu besplatnu pravnu pomoć ima osoba koja s obzirom na svoj materijalni položaj i s obzirom na materijalni položaj svoje obitelji bez štete za svoje socijalno stanje i socijalno stanje svoje obitelji ne bi mogao snositi troškove sudskog postupka odnosno pružene pravne pomoći (čl. 13. st. 1. ZBPP). Smatra se da je socijalno stanje podnositelja zahtjeva i njegove obitelji uslijed troškova sudskog postupka odnosno pružanja pravne pomoći ugroženo ako mjesečni dohodak podnositelja zahtjeva (vlastiti dohodak) odnosno mjesečni prosječni dohodak po članu obitelji (vlastiti dohodak obitelji) ne prelazi iznos od dva osnovna iznosa minimalnog dohotka utvrđenog zakonom koji uređuje naknade po osnovi socijalne zaštite (čl. 13. st. 2. ZBPP).

Besplatna pravna pomoć može se u istoj pravnoj stvari dodijeliti: za pravno savjetovanje; za sastavljanje, ovjeravanje i potvrđivanje isprava o pravnim odnosima, činjenicama i izjavama; za pravno savjetovanje i zastupanje pri sklapanju izvansudske nagodbe; za pravno savjetovanje i zastupanje na sudovima prvog i drugog stupnja; za pravno savjetovanje i zastupanje u vezi s izvanrednim pravnim lijekovima; za pravno savjetovanje i zastupanje u povodu ustavne žalbe; za pravno savjetovanje i zastupanje pred međunarodnim sudovima; za pravno savjetovanje i zastupanje pri podnošenju prijedloga za ocjenu ustavnosti; kao oslobođenje od plaćanja troškova sudskog postupka (čl. 26. st. 1. ZBPP).

Besplatna pravna pomoć može se odobriti i kao oslobođenje od plaćanja troškova sudskoga ili izvansudskog postupka i to prije svega kao oslobođenje od plaćanja: 1. troškova za vještake, svjedoke, tumače, službenike i prevoditelje, troškova vanjskog poslovanja suda ili drugog tijela Republike Slovenije te drugih opravdanih troškova; 2. pologa za osiguranje troškova odnosno troškova provođenja postupka (predujmovi); 3. troškova za javne isprave i potvrde koje su potrebne u postupku pred sudom; 4. ostalih troškova postupka (čl. 26. st. 5. ZBPP). Sredstva za plaćanje tih troškova osiguravaju se nadležnim sudovima iz proračuna Republike Slovenije (čl. 26. st. 6. i čl. 44. ZBPP).

Naglasimo da za razliku od hrvatskog prava, prema slovenskom pravu o dodjeli besplatne pravne pomoći odlučuje predsjednik okružnog suda odnosno predsjednik specijaliziranog suda prvog stupnja (čl. 2. st. 3. reč. 1. ZBPP). Predsjednik suda može ovlastiti za odlučivanje drugog suca koji ima položaj vijećnika na okružnom odnosno specijaliziranom sudu (čl. 2. st. 3. reč. 2. ZBPP). Stručne i administrativno-tehničke poslove u vezi s dodjeljivanjem besplatne pravne pomoći obavlja stručna služba besplatne pravne pomoći (čl. 2. st. 4. ZBPP).

X. ZAKLJUČAK

Analizom prakse Europskog suda za ljudska prava utvrđeno je kako Europski sud za ljudska prava puno više ulazi u bit odluke o troškovima postupka. Naime, Europski sud za ljudska prava odluku o troškovima postupka ne donosi matematički zbrajajući uspjehe pojedinih stranaka u sporu te iznos koji za pojedinu radnju predviđa nacionalna tarifa za odvjetnike, već analizira ponašanje stranaka tijekom cijelog postupka i učinak kojeg su stranke postigle na kraju odnosno u odluci o biti stvari. Cilj je pravosudnog sustava omogućiti strankama pristup sudu, ali s druge strane i sankcionirati ponašanje stranaka koje postavljaju bespotrebne ili suviše visoke tužbene zahtjeve kako bi došlo do rasterećenja pravosudnog sustava.

Hrvatska sudska praksa još uvijek je sklonija odluke o troškovima postupka donositi matematički bez detaljne analize što je svaka stranka u postupku tražila i što joj je u konačnici dosuđeno te kako je stranka došla do tog učinka, odnosno uzimajući u obzir samo visinu, a ne i osnovu tužbenog zahtjeva.

Posljednjih godina su u našem pravosuđu svakako učinjeni koraci u smislu prihvaćanju stajališta Europskog suda za ljudska prava u pogledu odlučivanja o parničnim troškovima, no, polazeći i od vlastitih iskustava kao odvjetnice u konkretnim predmetima u praksi, stava sam kako treba dodatno poticati sudove da odluke o troškovima postupka donose s više pažnje s obzirom da su takve odluke nekada i teže i bitnije od same odluke o biti spora.

ZIDPP 2019 i ZIDZPP 2022 detaljnije su regulirali određena pitanja koja su ranije izazivala prijepore u sudskoj praksi. Ipak, smatram kako postoji i dalje puno prostora za uređenje pitanja troškova postupka, a prvenstveno mislim na usklađivanje odredbi Zakona o parničnom postupku s puno liberalnijom praksom Europskog suda za ljudska prava i odstupanja od matematičkih formula kod obračuna troškova postupka.

Smatram da bi u hrvatskom ZPP-u trebalo izričito regulirati pitanje naknade troškova u slučaju odgovora na pravne lijekove.

Odredbe Zakona o parničnom postupku Republike Slovenije u pogledu parničnih troškova su u nekim pitanjima potpuno iste, a u drugima vrlo slične odredbama hrvatskog Zakona o parničnom postupku. To ne iznenađuje, s obzirom na zajedničko pravno nasljeđe.

Ipak, ono u čemu se slovenski ZPP razlikuje od hrvatskog ZPP-a jest strože sankcioniranje neaktivnosti stranaka. Tako primjerice prema slovenskom pravu, ako uredno pozvana stranka ne dođe na pripremno ročište, ona gubi pravo tražiti naknadu daljnjih troškova pred sudom prvog stupnja, izuzev ako izostanak ne opravda odnosno ne postoje općepoznate činjenice iz koji proizlazi da iz opravdanog razloga nije mogla doći na pripremno ročište (čl. 282. st. 1. i 3. ZPP). Također, slovenski ZPP ne predviđa mogućnost da sud ipak provede dokaz za kojeg stranke nisu položile predujam već je odredbom članka 153. stavka 3. predviđeno da će sud u tom slučaju odustati od provođenja takvog dokaza. Ta pravila dovode do veće procesne discipline stranaka i trebalo bi razmisliti ne bismo li i mi mogli ta pravila uvesti u hrvatski ZPP.

Također, slovenski ZPP znatno učinkovitije uređuje pitanje sankcije za neplaćanje sudskih pristojbi. Naime, prema slovenskom ZPP-u ako sudska pristojba nije plaćena u roku kojeg je odredio sud, a nisu ispunjeni uvjeti za oslobađanje, odgodu ili obročno plaćanje sudskih pristojbi, podnesak se smatra povučeni (čl. 105. a st. 3. slovenskog ZPP-a). Takvo pravilo

slovenskog ZPP-a je svakako učinkovitije od onog kojeg predviđa hrvatski ZPP ostavljajući mogućnost naplate sudskih pristojbi u ovršnom postupku što znatno opterećuje sustav, te bi bilo korisno takvo pravilo uvesti i u hrvatski ZPP.

Kao i hrvatski sud (čl. 116. st. 1. ZPP-a), tako i slovenski sud može odgoditi ročište kad je to potrebno radi izvođenja dokaza ili kad za to postoje drugi opravdani razlozi (čl. 115. st. 1. ZPP-a). No, slovenski zakon daje slovenskom sudu veću mogućnost kontrole u slučajevima kada osoba svoj izostanak s ročišta pokušava opravdavati zdravstvenim razlozima. Ako stranka, zakonski zastupnik, opunomoćenik, svjedok ili vještak ne dođe na ročište iz zdravstvenih razloga, sud može odgoditi raspravu samo ako je bolest ili ozljeda iznenadna i nepredvidiva te ih onemogućuje da dođu na sud ili sudjeluju u raspravi (čl. 115. st. 2. reč. 1. ZPP-a). Osoba mora podnijeti liječničku potvrdu izdanu na obrascu u skladu sa zakonom koji uređuje zdravstveno osiguranje (čl. 115. st. 2. reč. 2. ZPP-a). Sud može zatražiti ocjenu opravdanosti izdavanja liječničke potvrde od imenovanog liječnika Zavoda za zdravstven osiguranje u skladu sa zakonom koji uređuje zdravstveno osiguranje (čl. 115. st. 2. reč. 3. ZPP-a). Troškove koji nastanu zbog ocjene u slučaju opravdanog izdavanja liječničke potvrde snosi Zavod za zdravstveno osiguranje, a u slučaju neopravdanog izdavanja snosi osoba za koju se je ocjenjivala opravdanost izdavanja liječničke potvrde (čl. 115. st. 2. reč. 4. ZPP-a). Na opisani način slovenski ZPP Republike učinkovitije od hrvatskog ZPP-a smanjuje mogućnost manipulacije nepotrebnim odgodama rasprava i time stvaranja nepotrebnih troškova postupka odnosno pospješuje načelo ekonomičnosti postupka kao jednog od osnovnih načela slovenskog i hrvatskog parničnog postupka.

S druge strane treba kao pozitivno naglasiti da hrvatski ZPP u usporedbi s slovenskim ZPP-om sadrži detaljnija pravila o primjeni načela *culpa*e kod plaćanja troškova parničnog postupka (čl. 156. st. 3., čl. 75. st. 6. reč. 1. i čl. 76. st. 2., čl. 122.a, čl. 194.a st. 2. reč. 1. i čl. 149.b st. 2. reč. 2. ZPP), koje slovenski ZPP ne sadrži.

Slovenski ZPP ne sadrži pravilo o dužnosti umješaka na strani stranke koja je izgubila parnicu da naknadi troškove koje je uzrokovao svojim radnjama.

Također, slovenski zakonodavac nije mijenjao odredbe o naknadi troškova parničnog postupka u slučaju djelomičnog uspjeha stranke u parnici (čl. 154. st. 1.-4. slovenskog ZPP-a),

pa i dalje vrijede odredbe koje su postojale u hrvatskom ZPP-u prije ZIDZPP 2019 (čl. 154. st. 1.-4. ZPP-a), koje su preuzete iz zajedničkog jugoslavenskog ZPP-a

Hrvatski ZPP sadrži posebnu odredbu o troškovima u slučaju provođenja oglednog postupka radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava i donošenja pravnog shvaćanja Vrhovnog suda Republike Hrvatske (čl. 502.i-čl. 502.n ZPP). Slovenski ZPP ne sadrži posebna pravila o troškovima u slučaju vođenja oglednog postupka radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. U tom dijelu je hrvatski zakonodavac puno učinkovitije uredio odredbe o snošenju troškova u slučaju provođenja oglednog postupka.

S obzirom na to da je praksa Europskog suda za ljudska prava vezano za troškove postupka većinom novijeg datuma, hrvatskom pravosudnom sustavu ipak će trebati još vremena da se s tom praksom usuglasi. U svakom slučaju u zadnjih par godina može se uočiti u praksi da naši sudovi s većom pažnjom donose odluke o troškovima parničnog postupka.

XI. PRAVNI IZVORI

1.Ustav, zakon i drugi propisi

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne Novine-Međunarodni ugovori br.18/97, 6/99-pročišćeni tekst 8/99-ispravak 14/02, 9/05, 1/06 i 2/10, 13/17.

Odluka o visini dnevnice za službeno putovanje u zemlji i visini naknade za državne dužnosnike, suce i druge pravosudne dužnosnike, te ostale zaposlene koji se financiraju iz sredstava državnog proračuna, a čija prava nisu uređena kolektivnim ugovorima, Narodne novine 117/12, 139/12, 152/13, 148/14, 26/16, 119/16, 124/17, 113/18, 117/19.

Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete broj Su 1331-VI/02 i 1372-11/02 doneseni na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održanoj dana 29.studenog 2002.

Ovršni zakon, Narodne novine br. 112/12, 25/213, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24.

Pravilnik o naknadama za obavljanje službenih radnji izvan zgrade suda, Narodne novine br. 38/14, 127/19, 21/22.

Pravilnik o stalnim sudskim procjeniteljima, Narodne novine br. 64/98, 150/05, 88/08, 28/13, 21/22.

Pravilnik o stalnim sudskim tumačima, Narodne novine br. 88/08, 119/08, 28/13, 21/2022.

Pravilnik o stalnim sudskim vještacima, Narodne novine br. 38/14, 123/15, 29/16, 61/19.

Pravilnik o naknadi troškova u sudskim postupcima, Narodne novine br. 8/88, 3/94, 150/05.

Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika, Narodne novine br. 5/2014, 75/2014, 5/2015, 28/2016, 103/2015.

Rješenje o utvrđivanju cijene posebnih troškova nastalih radom Ministarstva unutarnjih poslova, Narodne novine br. 55/11, 58/11, 100/12, 110/14, 45/16.

Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, Narodne novine br. 138/23.

Uredba o Tarifi sudskih pristojbi, Narodne novine br. 53/19, 92/21.

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/02, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine br. 143/13, 98/19.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Uradni list Republike Slovenije, br. 48/01, 50/04, 96/04, 23/08, 15/14, 19/15.

Zakon o državnom odvjetništvu, Narodne novine br. 67/18, 21/22.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine br. 25/13.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine br. 70/19.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine br. 80/22.

Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju, Narodne novine br. 102/15.

Zakon o međunarodnom privatnom pravu Narodne novine br. 101/2017, 67/2023.

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ br. 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023.

Zakon o pravdnem postupku, Uradni list br. 26/99., 96/02., 12/03., 58/03., 2/04., 36/04., 69/05., 90/05., 43/06., 52/07., 73/07., 45/08., 111/08., 57/09., 12/10., 50/10., 127/10., 75/12., 40/13., 92/13., 10/14., 48/15., 6/17., 10/17., 16/19., 70/19 i 1/2022.

Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Narodne novine br. 53/91, 88/01.

Zakon o sudovima, Narodne novine br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23.

Zakon o sudskim pristojbama, Narodne novine br. 118/18, 51/23.

2. Sudska praksa

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Bursać i drugi protiv Hrvatske, broj 78836/16 od 28. travnja 2022.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske, broj 72152/13 od 6. rujna 2016.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Čolić protiv Hrvatske, broj 28963/10 od 11. studenog 2021.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Harrison McKee protiv Mađarske, broj 22840/07 od 3. lipnja 2014.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Hoare protiv Ujedinjenog Kraljevstva, broj 16261/08 od 12. travnja 2011.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Horvat protiv Hrvatske, broj 27702/16 od 12. veljače 2022.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Klauz protiv Hrvatske, broj 28963/10 od 18. srpnja 2013.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Miroslav i Marijana Marić protiv Hrvatske, broj 37333/17 od 3. prosinca 2020.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Musa Tarhan protiv Turske, broj 12055/17 od 23. listopada 2018.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Perdigao protiv Portugala, broj 24768/06 od 16. studenog 2010.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Perša protiv Hrvatske, broj 50014/15 od 8. ožujka 2022.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Stankov protiv Bugarske, broj 68490/01 od 12. srpnja 2007.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Štefek protiv Hrvatske, broj 6513/17 od 2. lipnja 2022.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Zaharieva protiv Bugarske broj 6194/06 od 20. studenog 2012.

Presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, Žulić protiv Hrvatske, broj 69108/17 od 1. rujna 2022.

Predmet C-20/92, presuda od 1. srpnja 1993., Anthony Hubbard (Testamentvollstrecker) protiv Peter Hamburger, ECLI:EU:C:1993:280, prijevod odluke dostupan na: <http://www.mvep.hr/files/file/dokumenti/prevođenje/presude/61992cj0020-c-20-92-hubbard-hamburger.pdf>, (26.06.2021.)

Predmet C-43/95, presuda od 26. rujna 1996., Ronny Forsberg protiv MSL Dynamics Ltd, ECLI:EU:C:1996:357, tekst dostupan na: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-43/95> (26.06.2021.).

Sudska praksa, Županijski sud u Varaždinu, Građansko pravo, Zbirka br. XI.-web stranice Županijskog suda u Varaždinu, Varaždin, siječanj 2010.

Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III/3189/2021 od 7.lipnja 2021.

Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III/6332/2021 od 21.prosinca 2022.

Visoki Trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-2470/04 od 09.05.2007.

Visoki Trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 896/2018-3 od 03.kolovoza 2020.

Visoki Trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 189/2022-2 od 04.travnja 2023.

Visoki Trgovački sud Republike Hrvatske, Pž 1753/2023 od 2.svibnja 2023.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1007/95 od 13.travnja 1995.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revt-169/11 od 13.veljače 2013.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1132/15 od 19.travnja 2016.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 651/2018 od 11. rujna 2019

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev- 5062/2019 od 4.studenog 2020.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revd 2524/2020 od 25.studenog 2020.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 129/2021 od 16.veljače 2021.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-460/2014 od 1.lipnja 2021.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 793/2021 od dana 14.srpnja 2021.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1356/2021 od dana 26.travnja 2022

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 390/2022 od 26.travnja 2022-NEMA

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 967/2022 od 21.rujna 2022.

Vrhovni sud Republike Slovenije, II Ips 76/1993 od 8.9.1993.

Vrhovni sud Republike Slovenije, II Ips 129/1995 od 18.10.1995.

Vrhovni sud Republike Slovenije, III Ips 98/1998 od 8.10.1998.

Vrhovni sud Republike Slovenije, II Ips 304/2002 od 6.ožujka.2003.

Vrhovni sud Republike Slovenije, II Ips 335/2003 od 24.lipnja 2004.

Županijski sud u Bjelovaru, Gž-1807/11 od 20.veljače 2012.

Županijski sud u Dubrovniku, Gž 959/2022, od 30.studenog 2022.

Županijski sud u Karlovcu, Gž Ovr 38/2021 od 10.veljače 2021.

Županijski sud u Ljubljani, III Cp 1732/2000 od 2.11.2000.

Županijski sud u Ljubljani, II Cp 1618/2000 od 6.12.2000.

Županijski sud u Osijeku, Gž 331/2021 od 15.veljače 2021.

Županijski sud u Puli, Gž 353/2020 od 27.srpnja 2020.

Županijski sud u Puli, Gž 1362/2021 od 08.studenog 2021.

Županijski radni i socijalni sud Ljubljana, Pdp 1092/2001 od 17.1.2003.

Županijski sud u Rijeci, Gž-1510/2017 od 25. svibnja 2018.

Županijski sud u Rijeci, Gž R 140/2021 od 18.veljače 2021.

Županijski sud u Rijeci, Gž R 1352/2021 od 14.listopada 2021.

Županijski sud u Splitu, Gž R 912/2019 od 10.siječnja 2020.

Županijski sud u Varaždinu, Gž-2043/05 od 29.prosinca 2005.

Županijski sud u Varaždinu, Gž.113/12 od 26.ožujka 2012.

Županijski sud u Varaždinu, Gž-1747/13 od 3.listopada 2013.

Županijski sud u Varaždinu, Gž-2278/16 od 20.ožujka 2017.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 980/2018 od 16.srpnja 2018.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 46/2018 od 03.prosinca 2018.

Županijski sud u Varaždinu, Gž Ovr 1061/2018 od 29.ožujka 2019.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 326/2020 od 19.svibnja 2020.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 133/2020 od 7.listopada 2020.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 533/2019 od 22.listopada 2020.

Županijski sud u Varaždinu, Gž Ovr 695/2020 od 13.studenog 2020.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 1325/2020 od 23.studenog 2020.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 1246/2020 od 23.studenog 2020.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 27/2021 od 27.siječnja 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 150/2021 od 24.veljače 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 652/2021 od 24.svibnja 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 592/2021 od 16.lipnja 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 1200/2021 od 15.rujna 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 436/2021 od 29.rujna 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž 1064/2021 od 12.listopada 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž Ovr 435/2021 od 8.studenog 2021.

Županijski sud u Varaždinu, Gž R 130/2022 od 12.rujna 2022.

Županijski sud u Vukovaru, Gž 359/2021 od 26.svibnja 2021.

Županijski sud u Zadru, Gž 789/2021 od 25.lipnja 2021.

Županijski sud u Zadru, Gž 892/2022 od 27.listopada 2022.

Županijski sud u Zagrebu, Gž Ob 294/18 od 13.ožujka 2018.

Županijski sud u Zagrebu, Gž 215/2018 od 19.ožujka 2018.

4. Literatura

Aras Slađana, Troškovi parničnog postupka-osvrt na važna pitanja, Pravo i porezi, XXIX, 2020., br. 10., str. 48.-56.

Barać Ručević Goranka/Ledić Senija, Troškovi parničnog postupka, Priručnik za polaznike/ice, Zagreb, Pravosudna akademija, 2018.

Brozović Juraj, Oslobođenje od sudskih pristojbi kao preduvjet ostvarenja prava na pristup pravosuđu, Pravni vjesnik, 2017., br. 3.-4., str. 41.-70.

Bulka Zrinka, Troškovi parničnog postupka i matematika – (ne)pravda za tužitelja, Hrvatska pravna revija, 2012., br. 7.-8., str. 61.-68..

Čizmić Jozo, Postupak u sporovima male vrijednosti u svjetlu odredaba novele ZPP 2019, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2020., vol. 41, br. 1., str. 243.-267.

Čuveljak Jelena, Troškovi parničnog postupka, Pravo i porezi, 2019., br. 10., str. 42.-46.

Van Dijk Pieter, et al. (e.) Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Interesentia, 2018.

Dika Mihajlo, Konačno snošenje troškova parničnog postupka, Pokušaj sustavne prezentacije i redefiniranje instituta, Pravo u gospodarstvu, Aktualnosti hrvatskog gospodarstva i pravne prakse, Zagreb, srpanj 2005., str. 54.-89.

Dika Mihajlo, O nekim novinama u uređenju parničnog postupka prema nacrtu Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz svibnja 2018., Odvjetnik 91, br. 5.-6. (2018.), str. 14.-41.

Dika Mihajlo, O troškovnom statusu umješaka nakon Novele Zakona o parničnom postupku iz 2019., u: Zbornik radova s V. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava-nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Split, 17. i 18. listopada 2019.godine, ur. Dinka Šago, Jozo Čizmić, Vesna Rijavec, Arsen Janevski, Vesna Lazić Smoljanić, Milijan Sesar, Aleš Galič, 1.-34. Split, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2019.

Dika Mihajlo, O sudskom troškovnom nagodbenom pravu, ožujak 2020., str. 5.-48.

Dika Mihajlo, Naknada troškova u izlučnim parnicama, Pravo u gospodarstvu 59, br. 3. (2020.), str. 389.-411.

Dika Mihajlo, Naknada troškova u slučaju povlačenja tužbe i odricanja od tužbenog zahtjeva prema noveliranom Zakonu o parničnom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2020., vol. 41, br. 1., str. 1.-40.

Dika Mihajlo, O konačnom snošenju parničnih troškova prema načelu presumiranog davanja povoda za parnicu nakon Novele ZPP-a 2019, U: Novine u parničnom procesnom pravu: okrugli stol održan 6.prosinca 2019. u palači Akademije u Zagrebu, ur. Jakša Barbić, Zagreb, HAZU, 2020., str. 17.-77.

Dika Mihajlo, O nekim posebnim slučajevima separatnog odlučivanja o naknadi parničnih troškova, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2021., Vol. 42, Issue 2, str. 263.-282.

Dika Mihajlo, Opće uređenje odlučivanja o naknadi troškova parničnog postupka, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2022., Vol. 72, str. 81.-118.

Galič Aleš, Oprostitev stroškov postopka in brezplačna pravna pomoč v pravednem postopku kot izraz načela socialne države, Pravnik, broj 4.-5./1998.

Harris David, O'Boyle Michael, Bates Edward, Buckley Carla, Law of the European Convention on Human Rights, Oxford University Press, 2018.

Jelinić Zvonimir, Nagrada za rad odvjetnika i troškovi parničnog postupka-Teorijski i komparativni aspekti, *Pravo u gospodarstvu*, 2 (2013.), str. 487.-515.

Jelušić Damir, Neka kritička pravna promišljanja vezana uz predmet Klauz protiv Hrvatske, *Hrvatska pravna revija* 16, br. 4. (2016.), str. 67.-75.

Jelušić Damir, (Po)nešto o nedopuštenosti revizije protiv pravomoćnog rješenja o naknadi troškova parničnog postupka, *Hrvatska pravna revija*, br. 7./8. (2016.), str. 72.-78.

Jelušić Damir, Utjecaj presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Klauz protiv Hrvatske na tuzemne sudove, *Pravo i porezi* br. 4. (2018.), str. 63.-67.

Jelušić Damir, Novo normativno rješenje instituta naknade parničnih troškova u situaciji parcijalnog uspjeha u sporu, *Pravo i porezi*, 11 (2019.), str. 82.-85.

Jelušić Damir, Pravna shvaćanja Vrhovnog suda korigirana novelom ZPP-a, *Informator broj 6615. od 24. veljače 2020.*

Jug Jadranko, Novela Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine, *Odvjetnik*, 2-2020, str. 12.-33.

Juhart J., *Civilno procesno pravo FLRJ*, Ljubljana, 1961.

Milotić Ivan, *Vidović, Ante*, Zakon o parničnom postupku, Prilog časopisu *Pravo i porezi*, br. 9./19., Zagreb, rujan 2019.

Opatić Nikola, Troškovi postupka-parnični troškovi, *Godišnjak 10, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, Zagreb, 2003.

Penić Gović Iris, Pregled nekih od značajnijih izmjena i dopuna ZPP-a, *Odvjetnik*, 2-2020, str. 34.-53.

Poljić Adis, Kontradiktornost pravila parničnog postupka za dosuđivanje troškova u slučaju djelomičnog povlačenja tužbe, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2021., Vol. 42 Issue 1, str. 227.-245.

Prančić Vicko, O naknadi pretprocesnih troškova u parničnom postupku, *Zbornik Radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2010., Vol. 47, Iss 4, str. 861.-886.

Sessa Đuro, Troškovi parničnog postupka, *Godišnjak jubilarnog XXX. Savjetovanja Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i prakse*, Organizator Zagreb, 2015., str. 297.-345.

Šago Dinka, Troškovi parničnog postupka u slučaju djelomičnog uspjeha u sporu, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2021., Vo. 42 Issue 2, str. 433.-450.

Tironi Zrinka, Aktorska kaucija, *Zbornik radova VII. Međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava-nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća“*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2021., str. 153.-173.

Triva Siniša, *Dika Mihajlo*, *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd., Zagreb, 2004.

Triva Siniša/Dika Mihajlo, Zakon o parničnom postupku, XXV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2023., str. 201.-215.

Turčić I.: Položaj i uloga običnog umješaka u parnici, *Pravnik*, 45, 1 (90), 2011., str. 106.-134.

Ude Lojze, Betetto Nina, Galič Aleš, Rijavec Vesna, Lukić Wedam Dragica, Zobec Jan, Pravdni postopek, zakon s komentarjem, 2. knjiga, Uradni list Republike Slovenije, 2010.

Vučković Vladimir, Troškovi parničnog postupka kod smanjenja tužbenog zahtjeva-kritika stava Vrhovnog suda Republike Hrvatske, *Hrvatska pravna revija* br. 12. (2016.), str. 76.-78.

Vučković Vladimir, Troškovi parničnog postupka kod djelomičnog uspjeha stranaka u sporu prema Nacrtu prijedloga Zakona o parničnom postupku, *Hrvatska pravna revija* br. 4. (2017.), str. 85.-87.

Vučković Vladimir, Promjena visine tužbenog zahtjeva i naknada troškova parničnog postupka-kritika novog zakonodavnog rješenja, *Informativnik* broj 6588.-6589., 19. kolovoza 2019.